



Velkaantumisen preventiivinen ehkäiseminen nuorten keskuu- dessa

Paula Mäkelä

2019 Laurea



Laurea-ammattikorkeakoulu

Velkaantumisen preventiivinen ehkäiseminen nuorten keskuudessa

Paula Mäkelä
Liiketalous
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2019

Paula Mäkelä

Velkaantumisen preventiivinen ehkäiseminen nuorten keskuudessa

2019

Sivumäärä 77

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella nuorten velkaantumisen ennaltaehkäisevää toimintaa ja siihen liittyviä monialaisen yhteistyön toimintaperiaatteita käytännössä ja löytää kehitysehdotus toiminnan tehostamiseen. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää julkisen, yksityisen ja vapaaehtoissektorin yhteistoiminnan olemassaoloa, muotoja ja keskinäistä tunnettua. Selvitystyö toteutettiin tutkimalla lainsäädännön ohjeistusta monialaiseen yhteistyöhön ja käytännön toimintatavoista saatiin näkemys tehdyllä tutkimuskyselyllä.

Tieteellinen lähestymissuuntaus tutkittavaan aiheeseen on julkisoikeudellinen ja sidoksissa oikeussosiologiseen lähtökohtaan. Nuorten velkaantuminen on ilmiö, joka on sidoksissa yhteiskunnalliseen, oikeudelliseen ja sosiologiseen kontekstiin. Nuori kasvaa yhteiskunnan jäseneksi ja on yhteiskunnan oikeusjärjestyksen mukaisten velvollisuuksien ohjauksessa. Yhteiskunta asettaa nuoren sosiaaliseen ympäristöön, jossa nuoren tulee selviytyä taloudellisesti, sosiaalisesti ja sivistyksellisesti. Tämän selviytymisen onnistuneisuutta voidaan tarkastella velkaantumiseen liittyvän oikeudellisen sääntelyn kautta.

Opinnäytetyön viitekehys rakentuu monialaisen yhteistyön periaatteiden tarkasteluun lainsäädännöllisesti. Velkaantuminen on sidoksissa taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin ja tässä työssä tarkastellaan näiden kokonaisuuksien ennaltaehkäisevien periaatteiden olemassaoloa nuorten talousosaamisen näkökulmaan sidotusti. Opinnäytetyö tarkastelee yhteistoiminnallisuuden periaatteita liittyen yhteistyön olemassaoloon, julkisuuteen ja tiedonvaihtoon. Velkaantumisen täytäntöönpanomenettelyitä käsitellään tarvittavilta osin.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Valtakunnanvoudinviraston kanssa. Valtakunnanvoudinviraston kehittämis- ja ohjausyksikkö vastaa muun muassa sidosryhmäyhteistyöstä ulosottolaitoksissa. Valtakunnanvoudinvirasto on kuluvana vuonna aloittanut yhteistyön kehittämisen sidosryhmiensä kanssa ja tämä opinnäytetyö on tausta-aineistona tässä kehitystyössä.

Tutkimuksen keskeiset havainnot liittyvät olemassaolevien tahojen, toiminnallisuuksien ja paikallisten toimintatapojen monipuolisuuteen. Toisaalta havaittiin yhteistyön toiminnallisuuden liittyvän heikkouksia. Tästä esimerkkinä on saman organisaation toimintatapojen paikalliset eroavaisuudet. Lisäksi ennaltaehkäisevän toimintamallin toteuttaminen koettiin vieraaksi viranomaistoiminnassa.

Kehittämisehdotuksena nousee esille yhtenäisen toimintamallin käyttöönotto. Toiminnan suunnittelussa tulee ottaa huomioon erityisesti nuorten ennaltaehkäisevän yhteistoiminnan organisointi. Tähän liittyen opinnäytetyö sisältää ohjesäännön, jonka avulla yhteistyötä ulosottovirastojen ja sidosryhmien kanssa voidaan lähteä kehittämään.

Asiasanat: velkaantuminen, ennaltaehkäisy, monialainen yhteistyö, nuoret, ulosotto.

Paula Mäkelä

Preventative preventing of the running into debt among young people

2019

Pages

77

The purpose of this dissertation was to examine the operating principles of the present multidisciplinary co-operation in practice and to find a development proposal to the preventive operation of the running into youth debt through the use of multidisciplinary co-operation. The purpose of the thesis was to find out the existence, form and mutual recognition of public, private and voluntary sector co-operation. The survey work was carried out by studying the instructions of the legislation to the multidisciplinary co-operation. The practical ways of working were obtained by study survey.

The scientific approach to the topic under examination is public law and is linked to a legal and sociological premise. Youth indebtedness is a phenomenon that is linked to the social, legal and sociological context. Young people grow into a members of society and are under the control of the obligations under the law. Society has a young social environment in which young people must cope financially, socially and culturally. The success of this survival can be looked at through debt-related legal regulation.

The reference framework for the thesis was based on the legislative review of the principles of multidisciplinary co-operation. Debt is tied to economic, social and cultural rights, and this work looks at the pre-emptive principles of these entities in the perspective of young people's economic skills. The thesis examines the principles of co-operation in relation to the existence, publicity and exchange of cooperation. Debt enforcement procedures are dealt with as necessary.

The thesis was carried out in co-operation with the National Administrative Office for Enforcement. The Development and Supervisor Unit of the National Administrative Office for Enforcement is responsible, (among others), for co-operation with interest groups of recovery proceedings. The National Administrative Office has started developing co-operation with its interest groups this year and this thesis is a piece of background material in this development process.

The main findings of the study are related to the versatility of existing parties, functionalities and local practices. On the other hand, weaknesses in the functionality of the co-operation were noted. An example of this is the local differences in the way the organization works. In addition, the implementation of the preventive approach was felt as foreign in the authorities.

In the developing of the operation attention should be paid to a more uniform working extract. The planning of the activities should take into account, in particular, the organization of preventative co-operation among young people. In this context, the thesis contains a regulation that allows co-operation with enforcement agencies and interest groups to be developed.

Keywords: running into debt, prevention, multidisciplinary co-operation, young people, Enforcement

Sisällys

1	Johdanto	8
2	Velkaongelmien ennaltaehkäisyn kehitys ja nykytila	10
3	Nuorten talousosaaminen luottoyhteiskunnassa	12
3.1	Luottoyhteiskunta.....	13
3.2	Velka	15
3.3	Luotto-osapuolet	16
3.4	Luottotiedot	18
3.5	Nuorten kansalaisvelvollisuudet	19
4	Lainsäädännön preventiivinen vaikutus velkaantumiseen	21
4.1	Talous- ja velkaneuvonta	22
4.2	Insolvenssioikeudellinen preventiivisyys	24
4.3	Velkavastuun toteuttamismekanismit	26
4.3.1	Perintä	26
4.3.2	Ulosotto	28
4.3.3	Yksityishenkilön velkajärjestely	30
4.3.4	Konkurssi ja yrityssaneeraus	30
5	Monialainen yhteistyö velkaantumisen ehkäisyssä	31
5.1	Monialaisen yhteistyön osapuolet	32
5.2	Yhteistyö ja ennaltaehkäisevä toiminta julkisella sektorilla	33
5.3	Yksityisyydensuoja viranomaistoiminnassa	35
5.4	Hallinnon palveluperiaate	36
5.5	Palveluneuvonta.....	37
5.6	Monialaisen yhteistyön tutkimus	37
6	Tutkimus	38
6.1	Yhteistyökumppani	39
6.2	Tutkimusmenetelmä.....	40
6.3	Nuorten asema organisaation toiminnassa	42
6.4	Muu taloudenhallintaa vahvistava toiminta	44
6.5	Organisaation velkaneuvontayhteistyö	45
6.6	Nuorille suunnattu velkaneuvontayhteistyö	46
6.7	Nuorten talousosaamisen edistäminen käytännössä	47
6.8	Yhteistyökumppanien tunnettavuus	49
6.9	Lakisääteinen yhteistyö	50
6.10	Nuorten kohtaaminen ja taloudenhallinta.....	51
6.11	Lainsäädännön tuki ja taloudenhallinnan edistäminen.....	53
6.12	Lainsäädännön rajoitukset talousosaamisen tarkastelussa	55

6.13	Lainsäädännön muutostarpeet.....	56
6.14	Tulosten analyysi.....	57
7	Pohdinta.....	59
	Kuviot	70
	Liitteet.....	71

Lyhenteet

ALV	Arvonlisäverolaki
HE	Hallituksen esitys
HL	Hallintolaki
LTL	Luottotietolaki
LuottoL	Laki luottolaitostoinnasta
KSL	Kuluttajansuojalaki
KKO	Korkein oikeus
PL	Perustuslaki
POL	Perusopetuslaki
TSS-oikeudet	Taloudelliset-, sosiaaliset- ja sivistykselliset oikeudet
UK	Ulosottoaari
VJK	Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä

1 Johdanto

Nuorten velkaantuminen on ongelma sekä yksilötasolla että yhteiskunnan taloudellisen toimivuuden osalta. Tässä opinnäytetyössä nuorella henkilöllä tarkoitetaan 15-24-vuotiaista, mutta tilastollisessa tarkastelussa nuorena henkilönä pidetään myös alle 30-vuotiaista henkilöä. Velkaantuminen tarkoittaa taloudellisen omavaraisuuden ja taloudenhallinnan ristiriitaisuutta tai epätasapainoa. Vuonna 2017 suomalaisten kotitalouksien velkaantumisaste oli 128,9 prosenttia. Velkaantumisaste kertoo vuotuisten rahoitustilinpitoisten lainojen ja nettotulojen suhteellisesta osuudesta. Suomalaiset ovat keskimäärin muita Euroopan unionin maita velkaantuneempia, sillä Euroopan unionin velkaantumisaste on 107 prosenttia.¹ Talouden tasapainoon vaikuttaa talousasioiden kokonaisvaltainen hallinta.

Nuorten taloudelliseen osaamiseen kuuluu omien rahankäyttötapojen suunnitelmallisuus ja tarvittaessa avun hakeminen esimerkiksi talous- ja velkaneuvonnasta. Nuorten rahankäyttö ja talouden suunnittelu voi olla impulsiivista ja tämä liitettynä nuorten yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen osaamattomuuteen mahdollistaa velkaantumisen askeleet kuten maksuhäiriömerkinnän. Nuorilla velkaantuminen voi johtua esimerkiksi oman taloudellisen osaamisen laiminlyönnistä ja elämään liittyvistä muutostilanteista.

Nuorten velkaantuminen on seurausta jonkin velvollisuuden täyttämättä jättämisestä kuten rikesakon tai osamaksuerän maksamattomuudesta. Yhteiskunta mahdollistaa velkaantumisen luottomarkkinoiden ja sanktiojärjestelmien kautta. Julkisen sektorin kuten ulosottoviraston tehtävänä on varmistaa viimekädessä oikeudenmukainen kohtelu silloin, kun osapuoli laiminlyö maksuvelvollisuutensa. Kuluttaminen on muuttanut muotoaan ja eläminen rakentuu yhä useammin ennakkollisen tulon eli velkarahan varaan. Velaksi eläminen ei sinänsä ole ongelma, jos käytettävissä olevat tulot tasapainottavat talouden vajetta suunnitelmallisesti. Nuorilla talouden hoidon osaamattomuudesta kertoo maksun laiminlyönnin aiheuttama maksuhäiriömerkintä ja velkojen siirtyminen ulosottoon.

Velkaantumisesta on tullut yhteiskunnallinen ilmiö, johon tulee puuttua lainsäädännöllä ja eri toimijoiden välisen yhteistyön avulla. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan eri yhteistyötahojen välillä olevaa yhteistyötä nuorten velkaantumiseen johtavan talousosaamisen näkökulmasta. Opinnäytetyö etsii vastausta kysymykseen, miten nuorten velkaantumista voitaisiin ehkäistä hyödyntämällä eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja millaisilla menetelmillä yhteistyötä voitaisiin toteuttaa jatkossa tehokkaammin. Yhteistyötä tarkastellaan ennaltaehkäisevän toiminnan näkökulmasta, eli millaista yhteistyön tulisi olla, jotta sillä olisi nuoren

¹ Finanssiala 2018.

velkaantumiseen ennaltaehkäisevää vaikutusta. Velkaantuminen vaikuttaa nuorten tulevaisuuteen sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Mahdollisimman varhaisessa vaiheessa velkaantumislmiöön puuttuminen on avuksi nuorten henkilökohtaisen talouselämän hallinnassa ja parantaa luottamussuhdetta myös yhteiskuntaan.

2 Velkaongelmien ennaltaehkäisyn kehitys ja nykytila

Maksukyvyttömyyteen liittyvä lainsäädäntö on tiiviissä yhteydessä yhteiskunnan toimivuuteen. Insolvenssipolitiikka toimii vastavuoroisessa suhteessa insolvenssioikeuden kanssa. Oikeusministeriö asettaa neljän vuoden välein kansalaisten oikeusturvaan kohdistuvan politiikan ohjelman, jossa asetetaan ne poliittiset toimintaraamit, joita insolvenssioikeudellisessa toiminnassa otetaan huomioon. Painopistealueina 2018 päättyneellä suunnittelukaudella oli muun muassa oikeusturvan parantaminen tehostamalla oikeudenmukaisuuden ja oikeusvarmuuden tasapuolista saatavuutta sekä sisällöllistä ja menettelyllistä laatua.² Oikeusturvan kehittämiseen tärkeinä uudistuksina toteutetaan muun muassa tuomioistuinverkoston uudistus, oikeusavun ja edunvalvontatoiminnan muutokset ja ulosottolaitoksen rakenneuudistus.³ Nämä uudistukset ovat käynnistyneet ja niitä viedään eteenpäin. Tulevina vuosina tarkastellaan erityisesti toiminnan tehokkuuden menetelmiä, asiakaslähtöistä palvelulaatua ja rakenteiden sekä työmenetelmien jouhevuuutta.⁴

Insolvenssipolitiikka on muuttunut 1990-luvun lamavuosien saattamana paljon. Näistä hyvänä esimerkkinä on lakisäätöinen talous- ja velkaneuvonta. Yhteiskunta luottaa lainsäätäjän tehokkaaseen perintäjärjestelmän olemassaoloon, mutta tehostetun perinnän rinnalle on kuitenkin syntynyt muuttuvan yhteiskunnan tarpeiden mukaisesti pehmeämpiä insolvenssipoliittisia toimia. Vuonna 1993 lainsäädännöllisesti mahdollistettiin velkojen maksujärjestelytoimet yhdessä oikeudellisen perinnän kanssa, kun säädettiin lait yksityishenkilön velkajärjestelystä (57/1993) ja yrityksen saneerauksesta (47/1993).⁵

Insolvenssipolitiikka koki muutoksen 1990-luvun lopulla, jolloin huomattiin luonnollisten henkilöiden velkaongelmien kasvavan. Vuonna 2000 astui voimaan laki talous- ja velkaneuvonnasta (713/2000), jonka avulla vahvistettiin velallisten asemaa yhteiskunnassa neuvonnan ja velkavalistuksen kautta. Vuoden 2007 lama kuitenkin osoitti olemassa olevat toimintatavat velanottajan näkökulmasta tehottomiksi, eikä näin ollen talous- ja velkaneuvonnan lain ennaltaehkäisevä idea ollut osoittanut tehokkuuttaan. Tämän jälkeen katsottiin tärkeäksi tarkastella velanantajan toimintaa ohjaavia ja sääteleviä lakeja. Velallisen oikeussuojaa parannettiin velkojien selonottovelvollisuutta laajentamalla, markkinointitoimia kiristämällä ja perintätoimistojen toiminnan tarkennuksilla.⁶

² Oikeusministeriö 2014, 26.

³ Oikeusministeriö 2014, 27-35.

⁴ Oikeusministeriö 2015, 20-25.

⁵ Koulu, Lindfors & Niemi 2004a.

⁶ Koulu ym. 2004b.

Oikeusministeriö asetti vuonna 2003 työryhmän pohtimaan velkaongelmien syntyminen, ennaltaehkäisemisen ja syvenemisen vaatimia toimenpiteitä. Työryhmä laati velkahallintaohjelman, jonka avulla pyrittiin vastaamaan ajan haasteisiin monialaisilla koordinoitavilla kuten taloustietämyksen vahvistamisella, talousvalistusta ja -neuvontaa lisäämällä sekä neuvonta- ja tukipalveluita parantamalla. Mietintö korosti yhteistyön merkitystä nimenomaan julkisen sektorin ja muiden sektorien välillä ja näki, että ennaltaehkäisevä toiminta on vahvimmillaan nimenomaan vuorovaikutteisen toiminnan kautta toteutettuna.⁷

Nyt vuonna 2018 insolvenssipoliittinen suuntaus on lähentynyt yhä enemmän ennakoivaan ja velkaosapuolia tarkastelemaan poliittiseen linjaan. Vuonna 2018 päättyi työ- ja elinkeinoministeriön nelivuotinen taloudenhallinnan neuvottelukunnan hanke, jolla tehtävänä oli keskittyä taloudenhallintaan liittyvien asioiden kuten taloustietämyksen ja -neuvonnan, velkaantumisen ja yhteistyön edistämiseen yhteiskunnassa.⁸

Velkaantuminen on termi, johon liitetään vahvasti muita lieveilmiöitä kuten syrjäytyminen ja mielenterveysongelmat. Velkaantumista ja syrjäytymistä pidetäänkin maan sisäisen turvallisuuden epäkohtana, johon tulee kiinnittää huomiota laajasti.⁹ Velkaantumisen laajuutta tarkastellessa voidaan sen käsittää pitävän sisällään myös toimivan palveluverkoston saavutettavuuden. Ennaltaehkäisevään toimintaan katsotaan kuuluvaksi toimivan palveluverkoston olemassaolo yhteiskunnan eri sektorien välillä. Sektorien verkostoitumista, sen toimivuutta ja välttämättömyyttä ennaltaehkäisevän toiminnan kannalta on tutkittu vuonna 1997 julkaisussa Kuluttajatutkimusverkoston tutkimuksessa. Tutkimuksen havaintona oli, että velkaantumisen parissa työskenteleviä tahoja oli tuolloin määrällisesti paljon ja jokainen hoiti omia lakisäätteisiä tehtäviä annettujen resurssien mukaisesti. Toimijoiden välillä oli verkosto, mutta sen hyödynnettävyys velkaantumisen ennaltaehkäisyyn liittyen oli vähäistä¹⁰. Saman tyyppisiä havaintoja tehtiin vuonna 2016 julkaistussa raportissa, jossa tarkasteltiin ylivelkaantumiseen ennaltaehkäisyä ja toimia ylivelkaantumisen ehkäisemiseksi. Raportissa kiinnitettiin huomio velkaantuneen kohtaamaan pirstaleiseen palvelujärjestelmään ja toimijoiden vastuunottokyvyn puutteeseen.¹¹

Tämän opinnäytetyön tutkimus selvittää velkaantumisen parissa toimivien tahojen yhteistyön olemassaoloa nyt ja toimivuutta sekä nuoriin kohdistuvaa palvelua ennaltaehkäisevän

⁷ Oikeusministeriö 2004, 7-8 ja 18.

⁸ Työ- ja elinkeinoministeriö 2014.

⁹ Sisäministeriö 2017, 22.

¹⁰ Aatola 1997, 28.

¹¹ Peura-Kapanen, Aalto, Lehtinen ja Järvinen 2016, 9.

toiminnan kannalta. Voidaan siis nähdä, että tämä tutkimus havainnoi otantaryhmän tämän hetkistä todellisuutta käytännössä.

3 Nuorten talousosaaminen luottoyhteiskunnassa

Talousosaamisella tarkoitetaan taloudellisia tietoja ja taitoja, joita tarvitaan omassa elämässä ja elämäntilanteissa, jotta pystytään toimimaan vastuullisesti. Nuorten elämää tarkastellessa taloudellinen osaaminen pitää sisällään tiedollisen ja taidollisen kyvykkyyden hoitaa raha-asioita ja niihin liittyvää suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä ottaen huomioon sen hetkinen elämäntilanteen. Pitkäjänteisyys pitää sisällään ymmärryksen rahankäytön seurauksista nyt ja tulevaisuudessa.¹²

Taloudellisen osaamisen hallintaan on monia määritelmiä kansallisesti ja kansainvälisesti. Yksi kattava määritelmä on Atkinsonin (2006) neljän kategorian jaottelun mukaisesti rahan käsittely ja hallinta, tulevaisuuden suunnittelu, taloustieteen ymmärtäminen ja jatkuva tiedon etsintä. Rahan käsittelyyn liittyy rahan ansainta, sen riittävyyden tarkkailu ja säästövara. Tulevaisuuden suunnittelu pitää sisällään taloudellisen harkinnan rahan käytöstä nyt ja pidemmällä ajan jaksolla. Taloustieteen ymmärtäminen kattaa tiedon ja taidon soveltaa omassa elämässä rahoitusvälineitä ja -mahdollisuuksia. Jatkuvalle tiedon etsinnälle tarkoitetaan ympäröivän rahoitusmaailman tarkkailua omasta tilanteesta käsin ja tarvittavan tiedon hakua tai sellaisten instanssien kanssa toimimista, joiden avulla omaa taloustilannettaan voi kehittää.¹³ Tällaisia instansseja voivat olla järjestöt, pankit ja internetpohjaiset palvelut.

Nuorten talousosaaminen ja vastuullisen kuluttajan rooli on sekä kodin, koulun että yhteiskunnan voimavara. Tämän voimavaran ylläpidossa ja kehittämisessä tulee olla mukana monialainen järjestelmä, joka tukee nuoria silloin ja siinä tilanteessa, kun tarve syntyy. Yksittäiset ja erillään toimivat organisaatiot tai tahot eivät pysty toimimaan tehokkaasti nuorten eli asiakkaan näkökulmasta, vaan jättää nuoret yksin velkaongelman kokonaishallinnan edessä. Koulupetoksella on suuri merkitys talousosaamisen omaksumiseen, mutta yhtä tärkeässä roolissa ovat nuorten elämän kannalta eri viranomaiset, yhdistykset ja järjestöt. Myös näiden toimijoiden vuorovaikutteisella yhteistyöllä on merkitystä talousosaamisen vahvistamisessa ja tukemisessa.¹⁴

Nuorten talousosaaminen on tärkeää, jotta nuoret osaisivat toimia luottoyhteiskunnan jäseninä. Nuorten tulisi tuntea lainsäädännön velvoitteet ja vaatimukset, jotta elämässä

¹² Peura-Kapanen & Lehtinen 2011, 5.

¹³ Atkinson 2006, 4-5.

¹⁴ Peura-Kapanen & Lehtinen 2011, 17-23.

tehtävien valintojen seuraamusten ymmärtäminen olisi realistista. Yhteiskunta tarjoaa tähän ohjeet perustuslain kautta ja niitä tarjoavien tahojen toimintaa ohjataan myös lainsäädännöllä. Seuraavaksi tarkastellaan näitä nuorten velkaantumiseen liittyviä peruselementtejä.

3.1 Luottoyhteiskunta

Yhteiskunta on ympärillämme toimivien eri tahojen muodostama kokonaisuus ja näiden tahojen toiminta muodostaa hyvinvointiyhteiskuntamme raamit yhdessä lainsäädäntömme kanssa. Luottotoiminnasta on tullut nykyisen yhteiskunnan olemassaolon tae. Kuluttajat luottavat elämäänsä ja elävät haluamistarpeidensa mukaan. Luotonantajat puolestaan mahdollistavat kuluttajien kuluttamisen luottojen avulla. Luotolla eläminen on velkaantumisen esiasie, joka vastuullisesti hoidettuna ei aiheuta pysyvää velkaantumista. Luottojen hoitamattomuus kasautuu ongelmaksi luotto-osapuolten lisäksi yhteiskunnalle.¹⁵

Luottoyhteiskunta on vakiinnuttanut asemansa suomalaisten arjessa luottosäännöstelyn purkauttua 1986. Vuosien mittaan muodostuneesta luotolla elämisestä on tullut yhteiskunnan suunnannäyttävä ja kansalaisten pahoinvoinnin mittari. Luottoyhteiskunta mahdollistaa kehittyvät talousmarkkinat, mutta samalla heijastevaikutukset kansalaisten hyvinvointiin kärjistyvät. Luottoraha mahdollistaa yksityishenkilöiden arjen hankinnat silloin, kun niiden tarve huomataan ja myös yritysten investointien reaaliaikaisen toteuttamisen. On totuttu, että tarpeen voi saavuttaa heti. Arkeen liittyvien kulutusmenojen rahoituslähteitä ovat yhä useammin lompakon luottokortti, etuudet kuten opintotuki, erilaiset pankkien tarjoamat lainat ja rahoituslaitosten kauppaamat pikavipit.¹⁶ Pikavipillä tarkoitetaan korkeakorkoista ja lyhyt aikaista vakuudetonta lainaa, jonka hakeminen ja saaminen on tehty kuluttajalle mahdollisimman helppoksi ja nopeaksi.¹⁷ Tällaisen velan hankintaprosessissa ei välttämättä tarvitse tehdä omavaruuskartoitusta.

Luottoyhteiskunnassa ei voi toimia ilman tehtyjä sopimuksia. Luotto-osapuolet tekevät sopimuksia välilleen, joiden avulla haluttuja tarpeita tyydytetään. Elämme näin myös sopimusyhteiskunnassa, joka velvoittaa meitä elämään tehtyjen sopimusten mukaisesti. Sopimuksien ymmärtäminen ja niihin liittyvien toimenpiteiden käsityskyky on olennainen osa toimivaa luottoyhteiskuntaa.¹⁸

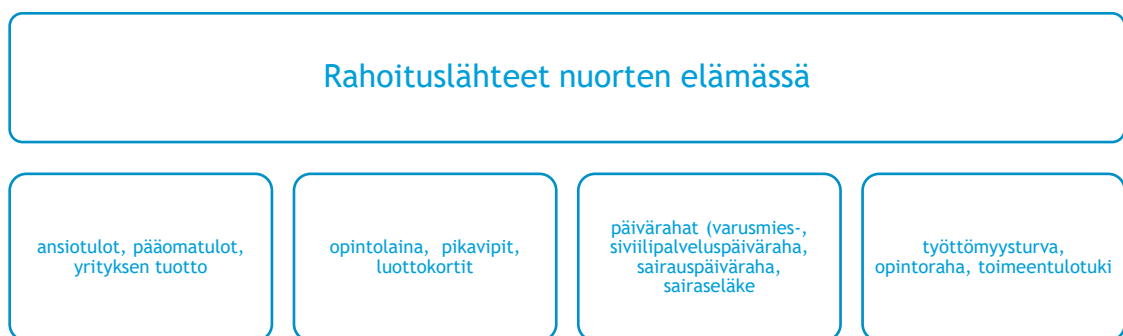
¹⁵ Niemi 2014, 1-4.

¹⁶ Koulu & Lindfors 2013, 8-9.

¹⁷ HE 78/2013 vp, 4.

¹⁸ Niemi 2014, 2.

Nuorten kulutuskäyttäytymisen pohja on lapsuudesta omaksutuissa tavoissa. Nuorten itsenäistymisen vaiheessa oman elämänhallintaan liittyvät keinot ja omillaan pärjääminen tulevat ajankohtaiseksi. Itsenäistynyt nuori joutuu kohtaamaan myös talousasiat ja niihin liittyvät velvoitteet ja vastuut itse. Nuorilla on monia tulonlähdevaihtoehtoja käytettävänä. Tällaisia ovat palkkatulon lisäksi erilaiset yhteiskunnan tukimuodot ja luottosopimukset. Kuviossa 1 nähdään nuorten rahanlähteitä Nuorisotutkimusverkoston tekemän tutkimuksen (2006) mukaisesti eriteltynä.¹⁹ Nuoret rahoittavat elämäänsä esimerkiksi opintojen aikana erilaisten pitkä ja lyhytaikaisten lainojen avulla. Opintojen aikaiseen elämiseen käytetään pitkäkestoisia opintolainoja, joiden korko on maltillinen ja joiden takaisinmaksuun voi liittyä erilaisia hyvityksiä. Valtion takaamassa opintolainassa esimerkiksi nuoriopiskelija saa osan velastaan kuitattua opintosuunnitelmassa pysymisen avulla. Lyhytaikaisten velkojen kuten pikavippien ja luottokorttien limiittiluottojen avulla nuoret korjaavat tilapäistä maksuvaravajetta. Lyhytaikaisten luottojen ja luottokorttien lisäkustannukset kuten tilinhoitomaksut ja korot voivat kuitenkin aiheuttaa pitkäaikaisia ongelmia taloudensuunnittelussa.²⁰



Kuvio 1 Nuorten elämiseen käyttämiä rahoituslähteitä.

Nuorten velkaantuminen on mahdollistettu monin tavoin. Itsenäisen elämän rakentamisessa tarvitaan monia välttämättömiä asioita ja luotontarjoajat auttavat nuorta pääsemään käsiksi omaan itsenäiseen elämään. Nuorten velkaantuminen johtuu pääosin opintolainasta ja velasta muille henkilöille kuten sukulaisille ja osamaksuveloista kuten kulutusluotoista, pikavipeistä ja erämaksuista. Nuorten ottamat pikavipit kuluu pääosin elämisen peruskulujen hoitamiseen, vapaa-ajan palveluihin ja aikaisempien velkojen maksuihin.²¹

¹⁹ Nuorisotutkimusverkosto 2006, 14-15.

²⁰ Nuorisotutkimusverkosto 2006, 94-96.

²¹ Majamaa & Rantala 2016, 18-22.

Velkaantumisen ensiaskeleet 15-vuotiaiden keskuudessa liittyvät mopoilumaksujen ja joukko- liikenteen tarkastusmaksujen laiminlyöntiin. Näiden maksujen hoitamatta jättäminen aiheuttaa suoraan ulosottoasiakkuuden. Täysi-ikäisyyden saavutettuaan nuorten velanotto lisääntyy opintolainan, asuntolainan, luottokorttilainojen ja vakuudettomien pikavippien avulla ja näiden velvoitteiden laiminlyönnin seurauksena muodostuu velkaantumista.²²

3.2 Velka

Velka on rahavelkaa tai muuta sopimusperusteeseen sisältyvää velvoitetta. Velka syntyy sopimuksesta ja päättyy velkaperusteen täyttymiseen eli maksuun, sopimukseen tai vanhentumiseen. Velan vanhentuminen tarkoittaa suoritusvelvollisuudesta vapautumista.²³

Velkasuhde voi syntyä muutoinkin kuin luottosuhteen laiminlyönnillä. Velkasuhde voi syntyä yksipuolisen velvoitteen rikkomisesta. Esimerkiksi vahingonkorvausveloitteen hoitamatta jättäminen, voi aiheuttaa osapuolten välille velkasuhteen. Velkasuhde voi syntyä myös takauksen kautta, jolloin sopimuksen alkuperäinen velallinen ei pysty hoitamaan velkojaan ja sopimukseen sidotun takaajan velvollisuudeksi tulee hoitamattoman velvoitteen suorittaminen.²⁴

Velka vanhenee yleisen vanhentumisajan eli kolmen vuoden kuluttua (laki velan vanhentumisesta 728/2003 4 §). Erityisissä tapauksissa kuten toistaiseksi myönnettyissä tai ehdollisesti syntyneestä velasta, velan vanhentumisaika on kymmenen vuotta (728/2003 8 §). Velan vanhentumisaikaan vaikuttaa velan vanhentumiseen liittyvä katkaisu. Tämä tarkoittaa velkaan kohdistuvaa vapaamuotoista tai oikeudellista katkaisutointa, jolla velan vanhentumisaika alkaa uudelleen alkuperäisen ajan mittaisena. (72/2003 13 §.)

Lakia velan vanhentumisesta ei kuitenkaan sovelleta sakkomääräyksien, veromaksujen, etuus- ja elatusmaksujen, julkisten maksujen ja rikosseuraamusmaksujen vanhentumisiin (728/2003 5 §-7 §). Julkiset saatavat kuten verot, maksut ja muut näihin rinnastettavat saatavat ovat suoraan ulosottokelpoisia saatavia. Nämä saatavat siirtyvät suoraan ulosottoperintään laiminlyödyn maksun seurauksena (laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 706/2007 1 § ja 3 §). Nuorten asema on otettu huomioon siten, että mikäli alaikäiseen kohdistuva saatava menee ulosottoon, tehdään tästä ilmoitus holhousviranomaiselle (706/2007 7 § ja UK 705/2007 113 §).

²² Nuoret ja velka -akatemiahankeen tutkimuskooste 2017, 25-26.

²³ Rikalainen & Uitto 2008, 160.

²⁴ Niemi 2014, 20.

Velan vanhentumiseen liittyviä vapaamuotoisia katkaisumenetelmiä ovat osapuolten välinen sopimus maksujärjestelystä, vakuudesta tai katkaisusta, velallinen tekee velasta suorituksen tai muutoin tunnustaa velan velkojalle tai velkoja muistuttaa velallista yksilöidystä velasta ja sen olemassaolosta. (728/2003 10:1 §.) Oikeudellinen katkaisu tapahtuu, kun saatavasta nostetaan kanne tuomioistuimessa vaatimusperusteen kanssa, ulosotto saa vireillepano ilmoituksen velasta tai velka on mukana velallisen ulosottomenettelyssä muutoin ja saatava otetaan huomioon sovintomenettelyssä (728/2003 11 §).

Velan vanhentumisajankohta lasketaan velanmääräytymisajankohdasta. Vanhentumisaika voi lähteä kulumaan sovitusta eräpäivästä, osamaksusopimuksen eräpäivistä tai ellei ajankohdasta ole erikseen sovittu, esimerkiksi asuinhuoneen vuokran maksu, lakiin perustuen. Eräpäivän sopimatta jättäminen määrää velan vanhentumisajankohdaksi sopimuskohteen luovutuksen tai sovitun veloitteen täytäntöönpanon, kuten palvelun valmistumisesta.²⁵

Luottoyhteiskunta kannustaa nuoria rakentamaan omaa itsenäistä elämää luottojen avulla. Luottojen saaminen on helppoa ja markkinointi houkuttavaa. Yhteiskunnan tarjoamat velkajärjestelymenetelmät eivät kata nuorille erityiskohtelua ja tämä vaikeuttaa nuorten velattoman tulevaisuuskuvan muotoutumista. Esimerkiksi kevytmielinen velkaantuminen, joka nuorten kohdalla voi olla velkaantumisen syynä, on estetekijänä velkojen sovittelua suunniteltaessa. Velan vanhentumiseen liittyvät aikamäärät vaikuttavat nuorena tapahtuneeseen velkaantumiseen pitkään. Vakuudettomat luotot eli pikavipit, ovat alle 30-vuotiaiden keskuudessa ongelma, jonka ratkaisua ei helpota velkojen pitkät vanhentumisajat ja velkajärjestelymenettelyn ehdottomuus nuorten kohdalla.²⁶

3.3 Luotto-osapuolet

Luotto on uusi vaurastumisen väline, mutta myös keino selvittää päivittäisestä elämisestä. Luottoa otetaan monista sosiaalisista tarpeista ja se perustuu luottamukseen. Luottoa ajatellaan tänä päivänä myöhemmin saatavien tulojen etukäteisottona.²⁷ Luottotapahtumassa rahaa lainataan toiselle osapuolelle. Osapuolet ovat luotonantaja ja luotonottaja, mutta tehdyn sopimuksen riitautuessa luotonantajaa nimitetään velkojaksi ja luotonottajaa velalliseksi. Osapuolten välillä vallitsee sopimusvapaus eli oikeus tehdä sopimus. Luottosuhde perustuu aina sopimukseen.²⁸

²⁵ Rikalainen & Uitto 2008, 160-162.

²⁶ Linna 2014, 269-274.

²⁷ Niemi 2014, 6 ja 20.

²⁸ Niemi 2014, 19-20.

Luottosuhteeseen sisältyy tiedonantovelvollisuus. Osapuolten tulee antaa totuudenmukaisia ja luotettavia tietoja luottosuhteeseen ja sen muodostamaan sopimukseen liittyen. Hyvä luotonantotapa korostaa luotonmyöntäjän vastuuta kertoa riittävät tiedot luotonottajalle, jotta tämä voi arvioida mahdollisuuksiaan luoton hoitamiseen.²⁹ Kuluttajansuojalaissa (KSL 38/197) säädetään kuluttajaluottoihin liittyvästä hyvästä luotonantotavasta (7:13 §) ja kuluttajan luottokelpoisuuden arvioimisesta (7:14 §). Kuluttajille suunnattujen vakuudettomien luottojen myöntämiseen velkaantumisen ennaltaehkäisyyn liittyvien syiden osalta on mainittu markkinoinnin vastuullisuus ja hyväntavan vastaisuus (KSL 2:2 §).

Hyvään luotonantotapaan liittyy monia huomioitavia seikkoja. Hyvään luotonantotapaan liittyy esimerkiksi markkinoinnin vastuullisuus, jonka mukaan tarjolla olevan luoton markkinoinnin tulee antaa sellaiset tiedot kuluttajalle, joiden mukaan kuluttaja pystyy arvioimaan luoton soveltuvuutta omaan vallitsevaan taloustilanteeseensa. Luotonannon vastuullisuudessa korostetaan luottosopimuksen mukaisten velvoitteiden ja niiden realististen täyttämismahdollisuuksien arviointia saatavilla oleviin tietoihin perustuen.³⁰ Hyvään luotonantotapaan liittyy olennaisesti myös vastuu luoton hoitamiseen liittyvien maksuvaikeuksien huomioiminen. Luotonmyöntäjällä on velvollisuus myös varmistaa luotonantajan keinot selviytyä luoton hoitamisesta, mikäli maksuun liittyviä ongelmia sopimuksessa ilmenee. Luotonmyöntäjän tulee esimerkiksi neuvoa asiakastaan maksuviivästystilanteissa sekä antaa tietoa maksuviivästystilanteiden hoitamisesta. Hoitotavoiksi voidaan katsoa esimerkiksi mahdollisten maksujärjestelyiden huomioiminen.³¹

Luotonottajan tärkein käyttäytymisvaatimus on maksuvelvollisuus. Luotonantajan oikeuksiin kuuluu saamisoikeus, eli tarvittaessa turvautuminen pakkotäytäntöönpanokeinoihin kuten ulosottoon saamisensa turvaamiseksi. Sopimusvapauden pääperiaatteena pidetään yhdenvertaisuutta sopimusta solmiessa. Tämä tarkoittaa, että kumpikin osapuoli huolehtii sopimuksessa omasta edustaan ja sopijakumppanit ovat yhdenvertaisia sopimusta tehdessä. Käytännössä luottosopimusten kohdalla yhdenvertaisuutta täytyy tarkastella kriittisesti, sillä luotonantaja on usein vahvemmassa asemassa tiedollisesti, taidollisesti ja sosiaalisesti kuin luotonottaja.³²

Luottolaitosten toimintaa ja valvontaa ohjataan lailla luottolaitostoiminnasta (LuottoL 610/2014). Luottolaitoksen kuten pankin menettelytapoja asiakassuhteessa ohjaa hyvän

²⁹ Niemi 2014, 32-33.

³⁰ HE 83/2014 vp, 53-54.

³¹ HE 24/2010 vp, 21-22.

³² Niemi 2014, 21-24.

pankkitavan (15:1 §) lisäksi markkinoinnin totuudenmukaisuus ja asiallisuus (15:2 §). Kuluttajansuojalain (38/1978) 7 luvussa säädetään kuluttajaluottojen kuten pikavippejä myöntävien luotonantajien menettelytavoista.

Saavutettuaan oikeustoimikelpoisuuden nuorten tulisi pystyä arvioimaan miten omaa taloudellista elämäänsä hoitaa. Sopimusten kautta syntyvät vastuut ja velvollisuudet voivat olla palvelua tai muuta tarvetta hankittaessa itsestäänselvyyksiä, mutta niiden hoitamatta jättämisen vaikutukset nuorten taloudelliseen luottoelämiseen voivat olla todellisuudessa tuntemattomia. Ymmärrys luottotietojen merkityksestä voi olla heikkoa eikä nuoret välttämättä tiedä mihin ottaa yhteyttä, kun jokin maksu uhkaa jäädä hoitamatta. Viranomaisjärjestelmien erillisuus ja toimintojen rajautuminen omaan alaan, on myös ongelma velkaantuneiden nuorten vyykykseen hoitaa itsenäisesti velka-asioitaan kuntoon.³³

3.4 Luottotiedot

Luottotiedot kuvaavat luonnollisen tai oikeushenkilön maksukykyä ja -halukkuutta. Luottokelpoisuutta arvioidaan luottosuhteen alkamishetkellä. Luotonantajalla on mahdollisuus tarkastaa luotonhakijan maksukyky erilaisista rekistereistä. Tällaisia ovat esimerkiksi luotonantajien omat rekisterit, kaupparekisteri, oikeusrekisterikeskus ja rahoitus- ja luottokorttiyhtiöiden omat rekisterit. Lisäksi ulosottovirastosta on mahdollista saada tietoja henkilön ulosottoasioista yleisöjulkisen otteen avulla (UK 705/2007 1:31 §). Yritykset käyttävät myös omia asiakasrekistereitään sekä julkisesti saatavia tietoja luottoarvioinnissa. Rekistereiden avulla voidaan, korvausta vastaan, tarkastella maksutapatietoja ja arvioida näin luotonhakijan maksukykyä.³⁴ Luottotietolaki (LTL 527/2007) ohjaa luottotietorekistereiden toimintaa.

Kun luoton tai laskun hoitaminen laiminlyödään, mahdollistuu maksuhäiriömerkinnän syntyminen³⁵. Asiakastiedon maksuhäiriötilaston mukaan alle 20-vuotiaiden ikäluokassa maksuhäiriö oli vuonna 2017 1,3 %:lla. Seuraavassa ikäluokassa, 20-24-vuotiaissa, luku nousi 8,6 %:iin. Kaikkia ikäluokkia tarkastellen suurin maksuhäiriömerkintöjen osuus oli 13,1 %:ia ja se kohdistui 25-29-vuotiaisiin.³⁶ Maksuhäiriömerkintä ei ole pysyvä vaan maksuhäiriöllä on sen laatuun sidottu vanhenemisaika. Velkoja voi halutessaan poistaa tai tehdä kuittauksen

³³ Nuorisotutkimusverkosto 2006, 94-96.

³⁴ Niemi 2014, 46-47.

³⁵ Niemi 2014, 47.

³⁶ Asiakastieto Oy 2017.

maksuhäiriömerkinnälle. Maksuhäiriömerkintä poistuu myös vanhenemisajan jälkeen. Vanhenemisajat ovat kuukaudesta 5 vuoteen. (LTL 527/2007 18 §.)

Negatiivinen luottotietorekisteri on rekisteri, joka kertoo luoton hakijan hoitamattomien luottojen tilanteen. Negatiivisia luottotietoja on mahdollista selvittää erilaisista rekistereistä. Tällaisia kuluttajaan kohdistuvia rekistereitä yllä pitää esimerkiksi Suomen Asiakastieto Oy, joka rekisteröi maksutapaan liittyviä häiriötietoja. Negatiivisen luottotietorekisterin rinnalle on kaavailtu positiivista luottotietorekisteriä, josta selviäisi kuluttajan sen hetkisten luottojen määrät.³⁷ Positiivinen luottotietorekisteri on luotonantajalle suunniteltu rekisteri, jonka avulla luotonhakijan maksukykyä pystytään paremmin arvioimaan. Rekisteristä saataisiin tietoja luotonhakijan olemassa olevista luotoista.³⁸

Syksyllä 2018 valmistui selvitys positiivisen luottotietorekisterin toiminnan edellytyksistä. Selvityksessä ehdotetaan, että positiiviset luottotiedot, eli tulot ja otetut luotot, kirjattaisiin viranomaisvalvonnan alaiseen omaan rekisteriin. Rekisteritoiminta vastaisi olemukseltaan olemassa olevaa tulorekisterin toimintaperiaatetta, josta selviää henkilön tulotiedot. Rekisterin toimintavarmuutta vahvistaa luotonantajien ilmoitusvelvollisuus luoton myöntöjen suhteen. Positiivisen luottotietorekisterin tiedot edesauttaisivat luotonmyöntäjiä luottokelpoisuuden arviointiprosessissa ja näin sillä olisi vaikutusta myös maksuhäiriömerkintöjen esiintymiseen ja velkaantumislähtöön hillitsemiseen.³⁹

3.5 Nuorten kansalaisvelvollisuudet

Suomen perustuslaki määrittelee kaikkien kansalaistensa perusoikeudet. Perustuslain (731/1999) 2 luvun 6 § määrittelee ihmisten yhdenvertaisuudesta lain edessä. Lainkohta varmistaa yhdenvertaisen aseman kansalaisille riippumatta henkilökohtaisista asioista tai elämän lähtökohdista. Perustuslain mukaisia kansalaisvelvollisuuksia ovat sivistyksellisiin oikeuksiin kuuluva oppivelvollisuus (PL 16 §), josta säädetään perusopetuslailla (628/1998 7:25 §), verovelvollisuus (PL 81 §) ja maanpuolustusvelvollisuus (PL 127 §). Velvollisuudet pitävät sisällään taloudelliseen osaamiseen liittyviä yhteiskunnan asettamia vaatimuksia, joita käsitellään seuraavaksi.

Perusopetuslain 35 §:n mukaisesti oppilaan velvollisuuksiksi on säädetty opetukseen osallistuminen, tehtävien tunnollinen suorittaminen ja asiallisesti käyttäytyminen (POL 628/1998). Opetuksen valtakunnallisiksi tavoitteiksi on säädetty valtioneuvoston asetuksessa

³⁷ Niemi 2014, 46 ja 54.

³⁸ Oikeusministeriö 2018, 10-11.

³⁹ Oikeusministeriö 2018, 5.

perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tun-
tijaosta (422/2012) huolehtiminen kasvusta ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen (2 §),
tarpeellisten tietojen ja taitojen tuntemisen (3 §) ja sivistyksen, tasa-arvon ja elinikäisen op-
pimisen edistämisen (4 §). Kansalaisvelvollisuuksissa ei nimenomaisesti ole mainintaa siitä,
miten esimerkiksi oppivelvollisuuteen liittyviä sisällönkokonaisuuksia tulisi hallita käytän-
nössä. Tähän on alettu kiinnittää huomiota vasta viime vuosina kansallisen opetussuunnitelma
uudistuksen myötä.

Opetussuunnitelman sisältöä uudistettiin monilta osin 2014 ja siihen otettiin mukaan myös ta-
lousosaamisen hallinta. Talousosaaminen kuuluu ylempien vuosiluokkien valinnaisten aineiden
alueelle monilukutaidon sisällölliseen yhteyteen. Alemmilla vuosiluokilla oman taloudenhoi-
don ja vastuullisen kuluttamisen kysymyksiin tutustutaan, voimaan astuvan opetussuunnitel-
man mukaan, yhteiskuntaoppiaineen yhteydessä.⁴⁰ Opetushallitus uudistaa myös perusopetuk-
sen arviointia tasa-arvoisemmaksi ja yhtenäisemmäksi laatimalla kriteereitä useammille an-
nettaville arvosanoille.⁴¹

Verovelvollisuus astuu nuoren elämään kuluttamisen ja ansiotulojen kautta. Kuluttajana nuori
maksaa kulutushyödykkeistään veroja arvonlisäverolain (ALV 1501/1993) mukaisesti. Nuori
joutuu verovelvolliseksi myös hankkimansa ajoneuvon maksujen kuten ajoneuvoveron (Ajo-
neuvoverolaki 1281/2003) kautta. Varusmies- tai siviilipalveluksen aikana henkilö on oikeu-
tettu asevelvollisuuslain mukaiseen (1438/2007) päivärahaan (101 §) ja saamaan neuvontaa
sosiaaliturvaan liittyvistä asioista (106 §).

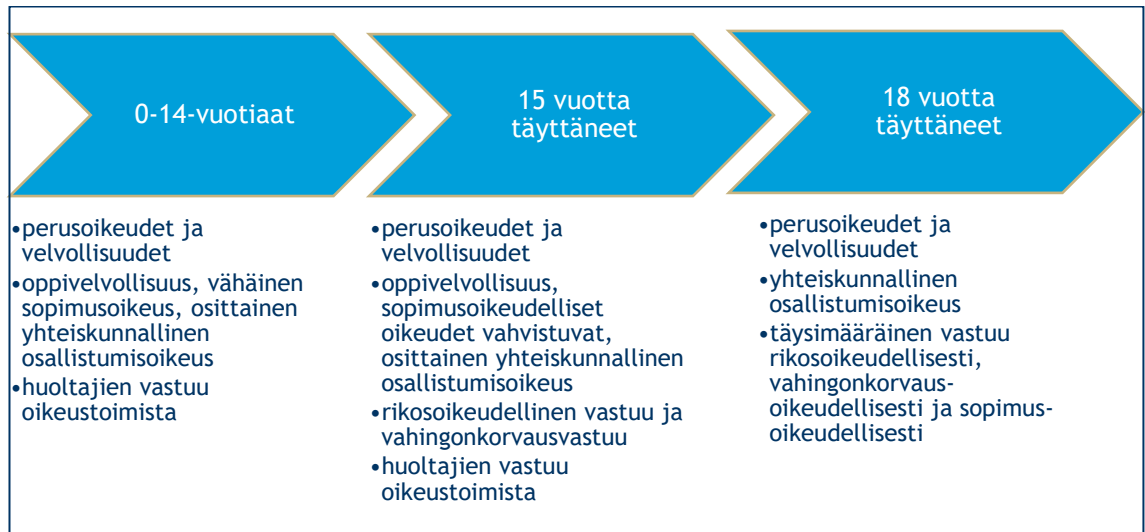
Oikeustoimikelpoisuus tarkoittaa itsenäistä kykyä tehdä oikeustoimia kuten solmia sopimuk-
sia, sitoumuksia ja mahdollisuutta omistaa jotain.⁴² Oikeustoimikelpoinen henkilö voi olla va-
jaavaltainen ikänsä puolesta, eli henkilön ollessa alle 18-vuotias tai tuomioistuimen päätöksen
kautta. Vajaavaltaisuus ei poista tekojen tuomittavuutta rikosoikeudellisesti. Alaikäinen on
vahingonteostaan korvausvelvollinen kohtuullisen korvauksen -periaatteen mukaisesti. Huol-
tajalle ja muulle valvontavelvolliselle kuuluu huolenpitovelvollisuus alaikäisen kasvatuksesta,
valvonnasta ja toiminnasta.⁴³ Kuviossa 2 on koottu nuorille kuuluvia oikeuksia ja velvollisuuksia.

⁴⁰ Opetushallitus 2014, 260 ja 283.

⁴¹ Opetushallitus 2018.

⁴² Mäenpää 2017.195.

⁴³ Saarnilehto ym. 2004.



Kuvio 2 Nuorten oikeuksia ja velvollisuuksia eri ikäluokittain kuvattuna.

Nuorten alle 18-vuotiaiden toimintakykyä on lainsäädännöllisesti rajoitettu. Laki holhoustoimesta (442/1999) säättää vajaavaltaisen eli alle 18-vuotiaan, tai muun estesyyn omaavan henkilön taloudellisten asioiden valvonnasta ja siihen liittyvistä asioista (Laki holhoustoimesta 442/1999 1:1 § ja 2 §). Vajaavaltaisella on oikeus tehdä oikeustoimia, jotka ovat olosuhteisiin nähden tavanomaisia ja merkitykseltään vähäisiä (4:24 §). Vajaavaltainen ei kuitenkaan saa tehdä itsenäisiä sopimuksia, oikeustoimia tai vallita omaisuutta, ellei toisin ole määrätty (4:23 §). Vajaavaltaisella on mahdollisuus määrätä omista taloudellisista asioista osittain esimerkiksi vajaavaltainen saa päättää mitä ansiotuloillaan tekee tai niiden tuotolla tai niiden sijaan tulleella omaisuudella (4:25 §). Vajaavaltainen ei voi tehdä sitovia oikeustoimia ilman edunvalvojansa suostumusta (4:26 §) tai jos vajaavaltainen, täysi-ikäisyyden saavutettuaan hyväksyy tuollaisen oikeustoimen, muuttuu se osapuolia sitovaksi (4:28 §). Vajaavaltaisella on oikeudenkäyntikelpoisuus asioissa, joihin tällä on vallintasuhde tai sallittujen oikeustointen myönnytys. Tällaisissa asioissa vapaavaltainen voi käyttää puhevaltaansa yksinään tai asianlaadusta riippuen edustajansa kanssa.⁴⁴

4 Lainsäädännön preventiivinen vaikutus velkaantumiseen

Lainsäädännöllä ajatellaan olevan yleinen preventiivinen vaikutus. Velkaantumisen ennaltaehkäisyä voidaan tarkastella lainsäädännön ennaltaehkäisevien säädösten kuten ulosottokaaren (705/2007), rikoslain (39/1889), talous- ja velkaneuvonta lain (813/2017) sekä näihin

⁴⁴ Lappalainen & Hupli 2016.

liittyvien lainsäädännöllisesti määräytyvien viranomaistoimijoiden toiminnan kautta. Kunnille kuuluva lakisäättäinen velkaneuvonta on tällainen toimijoiden tarjoama ennaltaehkäisevätoimi, kun taas velkajärjestelymenettelyt ovat oikeudellisia mahdollisuuksia velkojen sovitteluun.⁴⁵

Rikoslain (39/1889) 3 luvun 4 §:n mukaan rangaistusvastuu syntyy syyntakeisen tekijän ollessa tekohetkellä viisitoista vuotta. Viidentoista vuoden ikä tarkoittaa vastuun laajenemista myös rikesakkojen osalle. Rikesakkojen maksamatta jättäminen johtaa ulosottoasiakkuuteen (laki sakon täytäntöönpanosta 672/2002 8 §). Vuonna 2017 ulosotossa oli kaikkiaan rikesakkosaatavia asioita 88 329 kappaletta⁴⁶.

Suomen valtiosääntö luo Suomen oikeusjärjestelmälle arvopohjan. Perusarvoihin kuuluu Suomen perustuslain (731/1999) mukaan ihmisarvon loukkaamattomuus, yksilövapaus, oikeuksien turvaaminen ja oikeudenmukaisuuden edistäminen yhteiskunnassa. Perustuslaki on kivijalka valtiomme kaikelle toiminnalle. Perustuslain kautta kumpuaa myös ne yhteiskunnan toimijoita koskevat oikeusperiaatteet, jotka ohjaavat maksukyvyttömyyteen liittyvää lainsäädäntöä, viranomaistoimintaa ja oikeudenmukaista palvelua.⁴⁷

Kansallisten oikeuksien ja velvollisuuksien lisäksi Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999 tuo turvaa kansalaistensa oikeuksiin. Ensimmäisen lisäpöytäkirjan 2 artiklassa on maininta koulutukseen osallistumisen mahdollisuudesta. Neljännessä lisäpöytäkirjassa 1 artikla säätelee vapauden suojasta sopimusperusteisen velvoitteen laiminlyönnin kohdalla. Nuoren oikeudet ja velvollisuudet on huomioitu näin myös kansallisen lainsäädännön ulkopuolella ja saavat vahvistusta kansallisen järjestelmän sisällä.

4.1 Talous- ja velkaneuvonta

Talous- ja velkaneuvonta on asiakkaille ja yksityisille ammatinharjoittajille tarjottavaa maksutonta neuvontaa talouden ja velkojen suunnitteluun ja hoitoon liittyen (laki talous- ja velkaneuvonnasta 813/2017 1:1 §). Talous- ja velkaneuvonnan toiminta kattaa sisällöllisesti maksujärjestelyhakemusten tekemisen ja niissä avustamisen, sovintoneuvotteluissa avustamisen, talousneuvonnan antamisen, asiakkaiden sosiaalisen ja terveydellisen kokonaistilanteen kartoittamisen ja vaikutusarvioinnin hahmottamisen ja hakemusten tekemisen tuomioistuimille

⁴⁵ Koulu & Lindfors 2013, 60-62.

⁴⁶ Tilastokeskus 2018d.

⁴⁷ Hallberg 2010.

sekä velallisen avustamisen. Työn luonne kuitenkin on muuttuvainen ja sidoksissa yhteiskunnalliseen taloustilanteeseen.⁴⁸

Velkaneuvonta on käytännössä kuitenkin asiakkaiden erilaisten velkajärjestelyhakemusten tekemistä ja velkojien kanssa tehtävää sovintoneuvottelua. Neuvonta ja sovintoneuvottelut ovat hidasta ja työllistävää, mutta neuvonnalla on yhteiskunnan tehokkuutta ajatellen laajakantoisempi vaikutusarvo.⁴⁹ Uusi laki talous- ja velkaneuvonnasta astui voimaan tammikuussa 2019. Pääpiirteissään laki pysyy samana, mutta muutoksia lakiin tehtiin talous- ja velkaneuvonnan tarjoajien osalta. Jatkossa palveluita tarjoavat oikeusaputoimistot ja yleinen ohjaus sekä valvonta siirtyy oikeusministeriölle.⁵⁰

Talous- ja velkaneuvonnassa ohjausta annetaan asiakkuuden joka vaiheessa. Velkaneuvonta sisältää myös ohjausta asiakkaan tilanteen muuttuessa kuten lisäsuoritusten yhteydessä tai syvenevän tilanteen hallintaan saattamisessa. Tilanteen taustatekijät asettavat talous- ja velkaneuvojille haasteita kokonaiskuvan hallinnassa ja oikeiden ratkaisujen etsimisessä. Asiakkaan taustatekijät hankaloittavat tilanteen hallittavuutta varsinkin asiakkaan omassa elämässä. Taustatekijöinä voivat olla terveydentilan muutokset, henkisen ja taloudellisen pääoman niukkuus ja talouden elinkaaren vaihe. Talouden elinkaariajattelu tarkoittaa velan hoitoon liittyvien toimien oikea-aikaista hoitamista. Velanjärjestelymenetelmät voivat olla liian aikaisia tai myöhäisiä tilanteen hoitamista ajatellen. Eräpäivän siirtoa ei voida enää käyttää, jos velan perintä on edennyt alkuperäiseltä velkojalta tuomioistuimelle. Talouden tasapainottamiseen tarkoitetut menetelmät kuten sosiaalisen luoton mahdollisuus, voi olla menetetty velan suuren määrän takia. Toisaalta yhteiskunnan tarjoamat sosiaalisen tuen tarpeet voivat olla ulottumattomissa velkaantumisen liian varhaisen vaiheen vuoksi. Talouden elinkaaren vaiheella on merkitystä velkatilanteen oikea aikaisessa korjaamisessa.⁵¹

Talous- ja velkaneuvontatoiminta muuttui vuonna 2000 talous- ja velkaneuvonta lain voimaan astumisen myötä vapaaehtoistoiminnasta lakisääteiseksi, jonka saavutettavuus koski jokaista kuntalaista. Jo tuolloin hallituksen esitys (HE 37/2000) piti sisällään maininnan palvelun ennaltaehkäisevästä talous- ja budjettineuvonnasta perinteisten asiakirjojen, hakemusten ja neuvotteluavustustyön lisäksi.⁵²

⁴⁸ HE 37/2000 vp, 5-6.

⁴⁹ HE 37/2000 vp, 5.

⁵⁰ HE 102/2017 vp, 1-5.

⁵¹ HE 37/2000 vp, 5-6.

⁵² HE 37/2000 vp, 11-12.

Velkaneuvontaverkostojen yhteistyötoimintaa on tutkittu aikaisemminkin. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuonna 1997 julkaistussa tutkimuksessa tarkastellaan nimenomaan monialaista yhteistyötä verkostoitumisen kautta. Tutkimus on kuvaus sen ajan taloudellisen taantuman aiheuttamasta tilasta ja talous- ja velkaneuvontalainsäädännön toimivuudesta. Tutkimuksessa kartoitettiin yhteistyötoimijoiden kokoonpanoja, toimivuutta ja saatavuutta tietyillä tarkastelualueilla. Tutkimuksessa huomio kiinnittyi verkostojen olemassaolon tärkeyteen, monipuolisuuden ja niiden vastavuoroiseen toimintaan. Tutkimus korosti myös riittävien resurssien tarvetta ja asiakaslähtöisen näkökulman tärkeyttä.⁵³

Talous- ja velkaneuvonnan toimintaa, palvelukokonaisuutta ja asiakkaita on tutkittu työ- ja elinkeinoministeriön julkaisussa Talous- ja velkaneuvonnan arviointi 2009. Julkaisu on laaja katsaus talous- ja velkaneuvonnan sen hetkisestä tilasta ja toimintatavoista. Julkaisu sisältää toimenpide-ehdotuksia ja toiminnan kokonaisuuteen liittyviä tarkennuksia valtakunnallisesti toimivamman talous- ja velkaneuvontapalvelun tarjoamiseksi. Julkaisussa on otettu kantaa ennaltaehkäisevien toimien kuten valistuksen ja talousneuvonnan antamiseen. Näiden ennaltaehkäisevien tapojen katsotaan kuuluvan Kuluttajaviraston tehtäviin ja talouskasvatuksen puolestaan koululaitoksen vastuulle. Julkaisu antoi toimenpide-ehdotuksina muun muassa talous- ja velkaneuvonnan siirtämisen oikeusaputoimistojen yhteyteen ja oikeusministeriön valvonnan alaisuuteen. Nämä toimet astuvat voimaan vuonna 2019. Lisäksi toiminnassa tulisi tehostaa ja hyödyntää enemmän sidosryhmäyhteistyötä. Näihin asioihin oikeusministeriö ottaa myös lisää kantaa vuonna 2019.⁵⁴

4.2 Insolvenssioikeudellinen preventiivisyys

Insolvenssioikeuden ala on yhteiskunnan muutostarpeiden mukaisesti muuttuvaa, koska se on sidottu yhteiskunnassa vallitseviin oikeusnormeihin. Muutostarve johtuu yhteiskuntapoliittisten asetelmien liikehdinnästä. Oikeusperiaate vahvistaa asemansa oikeuskirjallisuuden, lainsäädännön, lainvalmisteluasiakirjojen tai oikeustapausten kautta. Periaatteiden toimivuus käytännössä asemoituu haasteellisesti, sillä säännönmukaisuuksista joudutaan joustamaan velkojan intressin turvaamiseksi. Seuraavaksi tarkastellaan insolvenssioikeuden tavoite-, arvo, ja menettelyperiaatteita.⁵⁵

Insolvenssimenettelyn tavoitteena on tehokas ja mahdollisimman joutuisan velkavastuun toteuttaminen. Insolvenssimenettelyn tulee olla osapuolille ennustettavaa, tarkkaa ja

⁵³ Aatola, L. 1997, 11-16.

⁵⁴ Rissanen 2009, 38-58.

⁵⁵ Koulu ym. 2004c.

pakottavaa, jotta toiminta pysyy kaikin puolin kustannustehokkaana. Ennustettavuus tarkoittaa luopumista keskinäisen sopimuksen mahdollisuudesta ja turvautumismahdollisuutta oikeudelliseen perintään. Tavoitteena ennustettavuuden ja kustannustehokkuuden lisäksi on rehabilitaation tavoite. Tämä tarkoittaa velallisen maksukyvyyn ja taloudellisen aloitteellisuuden palauttamista.⁵⁶

Arvoperiaate asettaa velkojat yhdenvertaiseen asemaan. Velkavastuun tulee olla oikeudenmukaista, kohtuullista ja yhdenvertaista. Yhdenvertaisuus toteutetaan sekä aineellisesti että muodollisesti. Osapuolten tasapuolinen kohtelu vahvistaa myös toiminnan ennustettavuutta. Velkojalla on oikeus ilmaista vaatimuksensa kollektiivisessa insolvenssimenettelyssä ja velallisen asemaa turvaa velallisen suojan periaatteeseen sisältyvät toimet kuten omaisuuden erottamiset ja ulosmittauksen suoja- ja vapaaosuudet.⁵⁷

Velkavastuun toteuttamisessa mukana olevat organit toimivat menettelyperiaatteiden ohjaimina. Insolvenssimenettelyt ottavat huomioon menettelyjen joutuisuuden, asianosaisten kuulemisen, sivullisen suojan ja erilaisten vakuuksien merkityksen. Velkojia koskee myös yleisyyden periaate, jonka mukaan velkojilla on osallistumisoikeus esimerkiksi konkurssimenettelyyn tai siitä pois jättäytymiseen oikeudenmenetyksen seurauksena.⁵⁸

Yhdenvertaisuuslauseke löytyy perustuslaista (PL 1:6.1 §). Se pitää sisällään kansalaisen yhdenvertaisen aseman lain edessä. Tämä sisältää täysimääräisen yhdenvertaisuuden eli oikeuden esimerkiksi palveluihin, oppivelvollisuuteen ja oikeuden päästä osalliseksi yhteiskunnan voimavaroista. Oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden arviointi ovat sidoksissa lainsäädännön sisältöperiaatteisiin eli siihen, minkä oikeutuksen tai rajoituksen laki antaa.⁵⁹ Yhdenvertaisuus on vahvasti sidoksissa taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin. Yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus voidaan ajatella tarkoittavan samaa, kun tarkastellaan henkistä pääomaa. Aineellinen yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus toteutuvat kohdennetusti ja siten, että hyödyt ja rasitukset jakaantuvat suoritusten ja tarpeiden mukaan.⁶⁰

Oikeudenmukaisuuden asema hyvinvointivaltiossa perustuu sekä lainsäädäntöön että luonnonoikeusajatteluun. Tämä tarkoittaa, että lainsäädännön oikean ja väärän lisäksi toimintaamme ohjaa luonnostaan tulevat oikean ja väärän periaatteet kuten toisen ihmisen kunnioittaminen,

⁵⁶ Koulu ym. 2004c.

⁵⁷ Koulu ym. 2004c.

⁵⁸ Koulu ym. 2004c.

⁵⁹ Arajärvi & Sakslin 2007, 48-53.

⁶⁰ Ahola, Arajärvi & Kananoja 2010, 25-26.

rauhan tahto ja omistamisen oikeus tai toisin sanoen varastamisen vääryys.⁶¹ Oikeudenmukaisuutta tarkastellaan yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjinnän kiellon eli perusoikeuksiin kuuluvien arvojen kautta. Oikeudenmukaisuuteen kuuluu oikeuden käytön jakautuminen perustellusti siten, että erottelut käsiteltävissä asioissa ovat suhteutettu asioiden todelliseen laatuun. Oikeudenmukaisuus on myös vahvasti yhteydessä moraalijatteluun eli siihen mikä on kohtuudella sallittavaa oikeudenmukaisuuden rajoissa.⁶²

4.3 Velkavastuun toteuttamismekanismit

Velkavastuu on otetun velan suorittamiseen kohdistuvaa vastuuta. Alaikäiset voivat hallita itse ansaitsemiaan varoja ja tehdä pieniä tavanomaisia oikeustoimia. Alaikäisen velkasopimus tarvitsee aina vanhempien suostumuksen. Täysi-ikäisen velkavastuu on sopimuksen mukaisesti henkilökohtaista.⁶³ Velka voi olla yhteisvastuullista, jolloin sillä on useita vastaajia tai se voi kohdistua vain yhteen osapuoleen. Velka on henkilökohtaista eikä velkavastuuta voi siirtää eteenpäin ilman pätevää sopimusta.

Velkavastuu voi syntyä sopimusperusteisesti, vahingonkorvausvelvoitteen kautta tai tosiasiallisesti. Sopimusperusteinen velka on sovitun maksun maksamatta jättämisestä. Vahingonkorvausvelka on tuomioistuimen määräämän sanktiovelvoitteen laiminlyönnin kautta syntynyt saatava. Tosiasiallinen vastuu voi ilmetä esimerkiksi huoneenvuokrasopimuksissa. Yhteisvuokratassa huoneistossa vastuu säilyy sellaisena, kun sopimus on tehty, vaikka tosielämän tilanne muuttuisi. Muuttaessa pois yhteisvuokratusta asunnosta tulee sopimustakin päivittää vallitsevan tilanteen mukaan. Muutoin vastuu ja velvoitteet kohdistuvat tehdyn sopimuksen mukaisesti ja laiminlyötyä velvoitetta voidaan sopimuksen mukaisesti periä sopimuksen osapuolilta.⁶⁴

Velkavastuun toteuttaminen tapahtuu vapaaehtoisen perinnän, oikeudellisen perinnän tai ulosottoperinnän avulla. Seuraavaksi tarkastellaan näiden toimenpiteiden tunnusmerkkejä.

4.3.1 Perintä

Perintä on tapahtuma, jonka avulla velalliselta pyritään saamaan maksamaton saatava. Perintää ohjaa laki saatavien perinnästä (513/1999). Laki saatavien perinnästä säätelee muuta kuin oikeudellista perintää.

⁶¹ Yeung ym. 2007, 9.

⁶² Arajärvi & Sakslin 2007, 47-48.

⁶³ Lehtonen, Y., Mökkönen, K., Töyrylä, H., Seulu M-R ja Tammenkoski, R. 2018a.

⁶⁴ Lehtonen ym. 2018b.

Oikeudellinen perintä on alioikeuksien kautta haastehakemuksella vireille laitettu riidaton velka-asia. Oikeudellinen perintä päättyy tuomioistuimen antamaan tuomioon. Oikeudellinen perintä voi toimia velallista kohtaan pelotteena, mikäli velan hoitamattomuuden taustalla on maksuhaluttomuus. Oikeudellisen perinnän aikana osapuolilla on mahdollisuus sopia asia tai riitauttaa tapaus ja osallistua alioikeuden määräämään käsittelyyn. Vapaaehtoiseen perintään kuuluvat velkojan omat toimenpiteet saatavansa saamiseksi.⁶⁵

Vapaaehtoisia perinnän keinoja ovat velkojayrityksen lähettämät maksumuistutukset ja niihin liittyvät yhteydenotot, eri viestintävälineitä hyödyntäen, velalliseen. Yritys voi myös käyttää ulkoista perintäammattilaista eli perintätoimistoa.⁶⁶ Perintätoimistojen yhteydenotot velalliseen ovat maksuihin liittyviä vaatimuksia eli maksuvaatimuksia. Maksuvaatimuksia ennen tulee velalliselle olla lähetetty maksumuistutuksia. (513/1999 5 §).

Ammattimaisia perintätoimistoja ohjaa tarkempi heikomman osapuolen suojan huomioiminen ja hyvä perintätapa.⁶⁷ Hyvä perintätapa kieltää esimerkiksi harhaanjohtavat ja totuudenvastaisten tietojen antamisen laiminlyödyn maksun seurauksista, kohtuuttomien kulujen tai muun haitan aiheuttamisen, yksityisyydensuojan vaarantamisen ja tiedonsaantioikeuden epäämisen (513/1999 4 § ja 4a §). Hyvää perintätapaa ohjaa myös kuluttajasuojain säännökset koskien markkinointia ja menettelytapoja (38/1978 2 §).

Perintätoiminta lisää alkuperäistä pääomaa muistutusten, korkojen ja selvittelytöiden kautta. Perintäkulujen hoitaminen on velallisen vastuulle kuuluva asia. Kuluttajasaatavien perintäkuiluista säädetään laissa saatavien perinnästä (513/1999 10 a §). Perintäkulujen määrään vaikuttaa velan suuruus ja velan suora ulosottokelpoisuus. Myös maksusuunnitelmista ja maksuvaatimuksista voidaan perintälain mukaisesti periä maksu pääoman määrään sidotusti. Esimerkiksi pääoman ollessa enintään 100 euroa voi perintäkulut olla korkeintaan 60 euroa ja pääoman ollessa yli tuhat euroa voivat kulut olla korkeintaan 160 euroa. Perintäkulujen suuruuteen liittyy olennaisesti kohtuullisuusperuste. Saatavan suuruus ei sinällään kerro perintäkulujen kokonaiskuvasta vaan perintäprosessiin liittyvä työmäärä vaikuttaa myös osaltaan kulujen suuruuteen. Hyvä perintätapa pitää sisällään myös perintäkulujen kohtuullisuuden ja niiden laiminlyöntiin liittyvän korvausvelvollisuuden. Mikäli perintäprosessiin, joko velkojan tai perintäyhtiön osalta, liittyy lainvastaista toimintaa, eivät nämä laiminlyönnit kuulu velallisen vastuulle.⁶⁸

⁶⁵ Lehtonen ym. 2018c.

⁶⁶ Lehtonen ym. 2018d.

⁶⁷ Lehtonen ym. 2018d.

⁶⁸ Lehtonen ym. 2018g.

4.3.2 Ulosotto

Ulosotto-oikeus käsittelee maksukyvyttömyyttä sääntelevää oikeutta. Ulosottomenettely on laiminlyödyn veloitteen täytäntöönpanoa viranomaiskeinoin. Henkilö voi olla maksukyvytön tosiasiallisesti kokonaan tai tilapäisesti tai maksuhaluton jostakin syystä. Ulosotto-oikeus kuuluu laajassa mielessä insolvenssioikeudenalaan silloin, kun velallinen jättää velkansa hoitamatta. Ulosottomenettelyn käynnistäminen ei edellytä velallisen maksukyvyttömäksi todentamista tuomioistuimen kautta.⁶⁹ Velkojen pakkotäytäntöönpanosta ja ulosottomenettelyistä on säädetty ulosottokaassa (UK 702/2007).

Ulosottomenettely voi kohdistua saatavaan tai jonkin veloitteen täytäntöönpanoon. Erääntyneiden ja maksamatta jääneiden saatavien perintä on viimekädessä mahdollista ulosottomenettelyn kautta. Ulosottomenettelyssä hakija hakee ulosottomenettelyn kautta saatavalleen tai veloitteen kuten hädän, suoritustoimenpidettä. Saatavan oikeellisuus on vahvistettu alioikeuden tai muun tuomioistuimen antamalla tuomiolla. Saatavan perintä ulosotossa tapahtuu velallisen eli vastaajan omaisuuden realisoinnilla, suoralla tulon ulosmittauksella tai toiminnan ohjaamisella kuten hallinnan luovutuksella.⁷⁰ Hallinnan luovutusta käytetään esimerkiksi tilanteessa, jossa ulosotossa olevan omaisuus jää ulosottoasiakkaan käyttöön, mutta hallinta siitä on siirtynyt ulosoton alaisuuteen eli ulosotto on ottanut haltuunsa omaisuuden. Tällaiseen omaisuuteen ei voi kohdistaa hallinnanluovutustoimia kuten panttausta. (UK 705/2007 4:31 §). Velallisen tulon ulosmittaus on palkan tai eläkkeen ulosmittaamista tietyn osuuden mukaisesti. Vuonna 2017 35 prosenttia rahasaatavien ulosottoerinnästä kertyi palkan tai eläkkeen ulosmittauksen kautta ja omaisuuden realisointi kerrytti rahasaatavia vain 7 prosentin edestä. Toistuvaistulon ulosmittauksella on perinnän kannalta merkittävä rooli velkojen hoitamisprosessissa. Tulon tai rahavaran ulosmittaus tuotti jopa 45 prosenttia ulosoton kertymästä, kun omaisuuden realisointi jää 10 prosentin luokkaan.⁷¹

Ulosotto-oikeus liittyy olennaisesti henkilön perusoikeuksien ja velvollisuuksien ilmentymiseen. Kansallisella lainsäädännöllä on säädetty tarkoin velallisen ja velkojan suojasta maksukyvyttömyysasioissa sekä ulosotto-organisaation toiminnasta. Maksukyvyttömyyden täytäntöönpanosta säädetään ulosottokaassa.⁷² Insolvenssimenettelyssä asianosaisille on taattava perustuslain 21 §:n mukaiset asianmukaiset oikeusturvan toteutumiskeinot (PL 731/1999). Insolvenssilainsäädäntö tarkastelee käytännössä perustuslainmukaista oikeusturvan

⁶⁹ Linna 2008, 17-19.

⁷⁰ Linna & Leppänen 2014, 32-34 ja 94.

⁷¹ Valtakunnanvoudinvirasto 2017, 16-17.

⁷² Linna 2008, 19-20.

vähimmäisvaatimusten muodollista ja tosiasiallista toteutumista. Ulosottomiehen asianmukaisesta ja puolueettomasta toiminnasta säädetään ulosottoakaassa, mutta sen periaate kumpuaa perustuslaista.⁷³

Ulosottoakaassa (705/2007) säädetään laiminlyödyn maksuvelvoitteen täytäntöönpanosta oikeusteitse sekä täytäntöönpano-organisaatioon ja toimintatapoihin liittyvistä asioita. Tämä laki astui voimaan 1.1.2008. Lain tärkeimmät uudistukset koskivat velkavastuun enimmäiskestoa, ulosotto-organisaation rakennetta ja virkamiehiä ja ilmoitusvelvollisuutta alaikäisten kohdalla.⁷⁴ Alaikäinen ulosotossa on aina erityistilanne. Koska nuoren velkaantumisella on pitkäaikaisia vaikutuksia yhteiskunnallisesti, on tärkeää huomioida nuoren asema myös lainsäädännöllisesti. Ulosottouudistuksen myötä viranomaisen alaikäisistä tehtävällä ilmoitusvelvollisuudella pyritään ehkäisemään alaikäisen ulosottoasiakkuutta. Riita-asian selvittäminen ennen ulosoton aloittamista yhteistyössä vireille laittajan ja alaikäisen holhoojan kanssa, toimivat ennaltaehkäisevinä keinoina asiakkuuden kartoituksessa.⁷⁵

Vahingonkorvausasioissa, jotka ovat rikosoikeudellisesti syntyneet, ei ilmoitusvelvollisuutta ulosotossa ole, koska näiden tilanteiden osalta rikosoikeudellinen prosessi on annettu holhoojan tai edunvalvojan tietoon asian tullessa vireille viranomaiselle. Alaikäisen ennaltaehkäiseviä toimintamuotoja toteuttavat rikosoikeudellisten asioiden parissa viranomaistoimintoina lastensuojelu, sosiaalitoimi ja vapaaehtoistoiminnat.⁷⁶

Alaikäisen ulosottoasiakkuus on mahdollista yksityisoikeudellisen riita- tai rikosasian kautta. Alaikäinen voi joutua vastaamaan ulosoton kautta myös julkisoikeudellisten maksujen laiminlyönnistä. Näitä ovat esimerkiksi joukkoliikenteen tarkastusmaksut ja mopoiluun liittyvien kustannusten hoitamattomuus. Alaikäinen on ulosottoasioissa yhdenvertainen muiden ulosottoasiakkaiden kanssa. Nuorten kohdalla voidaan tarvittaessa ottaa huomioon erityiset tai painavat syyt toimenpiteitä harkittaessa. Nuoren kohdalla voidaan tarkastella esimerkiksi nuoren maksukykyä opiskelujen aikana, kun suunnitellaan maksujärjestelyjä. Nuoruus-elementti ei suoraan anna velkoja anteeksi, mutta maksuaikojen ja pituuksien kohdalla voidaan tehdä tarvittaessa tarveharkintaa.⁷⁷

⁷³ Koulu ym. 2004c.

⁷⁴ HE 83/2006 vp, 1.

⁷⁵ HE 83/2006 vp, 24-25.

⁷⁶ Lappi-Seppälä 2008.

⁷⁷ Nuoret ja velka -akatemiahankkeen tutkimuskooste 2017, 10-11.

4.3.3 Yksityishenkilön velkajärjestely

Yksityishenkilön velkajärjestely on tuomioistuimen täytäntöönpanema insolvenssimenettely, jonka velallinen tai tämän aviopuoliso voi hakemuksella laittaa vireille. Yksityisessä velkajärjestelyssä velallisen velkoja suhteutetaan hänen maksukykyyn velkojien kanssa tehtävän sovittelun kautta.⁷⁸

Laki yksityishenkilön velkajärjestelyssä (VJK 57/1993) säädetään niistä toimintatavoista, joilla maksukyvyttömän yksityishenkilön taloudellista tilannetta lain mukaan voidaan korjata. Järjestelystä ja sen sisällöllisestä toimivuudesta määrää tuomioistuin (VJK 57/1993 1:1 §). Laissa ei ole mainintaa nuoriin kohdistuvista velkajärjestelystä, mutta nuori ikä ei sinänsä saa olla esteperuste velkajärjestelyn myöntämiselle⁷⁹. Vuonna 2015 lakia uudistettiin siten, että se vastaa paremmin luottoyhteiskunnan aiheuttamiin tarpeisiin nimenomaan nuorten osalta. Nuorten velkaantumiseen johtavia syitä tulee uudistuksen mukaan tarkastella nuoren aseman kautta ja velkajärjestelyyn pääsyä helpotettiin väliaikaisten esteperusteiden osalta. Väliaikaisiksi esteperusteiksi katsottiin työttömyys ja koulutuksen puute, jotka olivat yhteydessä matalaan ansaintamahdollisuuteen.⁸⁰ Velkajärjestelylainsäädäntöä voidaan tarkastella velkaantumisen ennaltaehkäisytoimena nimenomaisesti lainsäädännön ennakoivalla otteella, mutta lainsäädäntö pitää sisällään myös velkaongelmien seurausten ratkomiseen liittyviä toimia kuten maksuohjelman (23 §), perintäkiellon ja turvaamistoimet (13 §) ja ulosmittauskiellon (17 §).⁸¹

4.3.4 Konkurssi ja yrityssaneeraus

Konkurssi ja yrityssaneeraus ovat täytäntöönpanomenettelyjä, joilla velallisen velkoja pyritään realistisesti tasaamaan. Konkurssimenettely on yleistäytäntöönpanoa, joka kohdistuu lähtökohtaisesti yritykseen. Konkurssimenettelyssä velallisen koko varallisuus kartoitetaan ja käytetään kerralla velkojen maksamiseen siinä määrin kuin varallisuus kattaa velkojalle kuuluvia velkoja. Konkurssit liittyvät yritystoiminnan maksuvelvoitteen laiminlyöntiin.⁸²

Yrityssaneeraus on oikeudellinen järjestely, jolla mahdollistetaan maksuvaikeuksiin joutuneen yrityksen toiminnan jatkuminen. Yrityssaneeraus on yritystoimintaan kohdistuva menettely, jolla elinkelpoinen, mutta maksuvaikeuksiin joutunut yritys, pyritään säilyttämään

⁷⁸ Lehtonen, 2018d.

⁷⁹ HE 183/1992, 25.

⁸⁰ HE 83/2014, 9-10 ja 27.

⁸¹ HE 186/1992, 9.

⁸² Lehtonen ym. 2018e.

toimintakelpoisena. Yrityssaneerauksessa tuomioistuin vahvistaa saneerausohjelman, jota osapuolet noudattavat.⁸³

5 Monialainen yhteistyö velkaantumisen ehkäisyssä

Monialainen yhteistyö on nykyajan termi kehittyneemmälle verkostoitumistoiminnalle. Verkostoituminen tarkoittaa eri toimijoiden kesken olemassa olevaa kanssakäymistä. Verkostoituminen on suhdepoliittista toimintaa, joka ei välttämättä tarkoita vastavuoroisen yhteistyön hyödyntämistä. Monialainen yhteistyö kattaa eri asiantuntijoiden ja toimijoiden todellisen yhteistyötoiminnan olemassaolon, senhetkisiä toimintatapoja ja -välineitä hyödyntäen ja kehittäen. Yhteistyö-sana tarkoittaa toiminnan olevan vastavuoroista, keskustelevaa ja osapuoliaan rikastuttavaa yhteistoimintaa.⁸⁴

Monialaisen yhteistyön keskiössä on asiakas asiakastarpeineen ja asiantuntija on instanssi, jonka avulla asiakastarpeet saadaan kattavimmin palveltua. Monialaisen yhteistyön toimijoiden tiedonvaihdon tulee olla asiakkaan tarpeista lähtevää ja oikea-aikaista. Asiantuntijan toiminnan tulee tähdätä kattavan merkityssisällön luomiseen oman asiantuntijuuden suorittamisen sijaan.⁸⁵

Monialaiseen yhteistyöhön liittyy monia ominaisuuksia. Lähtökohtana on yhteinen termistö, jota vastavuoroisessa toiminnassa käytetään. Yhteinen päämäärä tai tavoite ohjaa monialaista yhteistyötä, jonka saavuttamiseksi jaetaan olemassa oleva tietotaito, ja valta eli oikeus toimia. Asiantuntijuuden muuttuminen vuoropuhelupainotteiseksi asiantuntijakeskeisyyden sijasta on tärkeä askel toimivan monialaisen yhteistyön kehittämisessä.⁸⁶

Tasavertaisen toiminnan asettelu tuo haasteita monialaisen yhteistyön tarkastelussa. Koska toiminnan katsotaan olevan asiakaslähtöistä ja asiakastarpeisiin sidottua, ovat toimintatavat asiakkaan tarpeiden tyydyttämiseksi myös asiakaskohtaisia. Asiantuntijayhteistyössä toiminnan tulee olla mahdollisimman konkreettisesti määriteltyä, jotta toimintatavat tukevat yhteistyön oikeaa linjaa. Näin asiantuntija omassa organisaatiossaan tietää mitä toimia hänen rajapinnalleen kuuluu ja asiakasohjaus toimii jouhevammin.⁸⁷

⁸³ Lehtonen ym. 2018f.

⁸⁴ Aatola 1997, 11-18 ja Rannisto & Tuurnas 2015, 264-266.

⁸⁵ Kontio 2010, 9.

⁸⁶ Kontio 2010, 8-10.

⁸⁷ Kontio 2010, 11.

5.1 Monialaisen yhteistyön osapuolet

Kaikkien ulottuville tuotettujen hyvinvointivaltion hyvinvointipalvelujen taloudellinen ohjaus rakentuu pääasiassa verotulojen varaan. Julkinen sektori toimii yhteiskunnan toimintojen tuottajana. Julkinen sektori muodostuu valtiosta, kunnista ja seurakunnista. Oikeustodellisuudessa myös julkisen sektorin hallinnoimat liikelaitokset kuuluvat tähän kategoriaan.⁸⁸ Rajat hyvinvointivaltion palveluissa julkisen ja yksityisen sektorin välillä lähenevät toisiaan erilaisien palvelusetelijärjestelmien kautta. Samalla myös vastuiden ja velvollisuuksien rajat kokevat muutosta.⁸⁹

Julkinen hallinto on julkisen vallan käyttöön, sääntelyyn ja palveluiden järjestämiseen keskitettyä hyvinvointivaltion orgaani. Julkisen hallinnon toimintaan liittyy julkisen vallan ja yksityisen toimijan vuorovaikutussuhde. Julkisen hallinnon viranomaistoiminnassa korostuu laadulliset toiminnan piirteet. Näitä ovat hyvä kohtelu, toiminnallisuus, avoimuus, vastuullisuus ja oikeusturva.⁹⁰ Hallinnon sisäiseen toimintaan kuuluvat hallinnon sisäiset määräykset ja ohjesäännöt lain soveltamisen osalta sekä viraston työjärjestyksen tai ohjesäännön vahvistaminen.⁹¹

Velkaantumisen parissa toimivat julkisen sektorin tahoja on monia, näistä mainittakoon toimintaa ohjaavina orgaaneina oikeusministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö. Toiminnanohjauksen alaisuudessa toimivat ulosottovirastot, talous- ja velkaneuvonnat, kuntien sosiaaliviranomaiset, oppilashuolto ja kansaneläkelaitos.

Yksityisen sektorin voidaan katsoa kuuluvan markkinatalouden ideologiaa toteuttavat toimijat. Näihin lukeutuvat erilaiset yritysmuodot ja elinkeinonharjoittajat. Yksityisen sektorin toiminnan lähtökohdaksi on taloudellisen voiton tavoittelu ja sektorin toiminnasta vastaavien henkilöiden ansioiden kartuttaminen. Yksityisen sektorin toiminnassa ei varsinaisesti keskitytä yhteiskunnan edun tavoitteluun vaan tehokkaan, tavoitteellisen ja jatkuvuuteen tähtäävän toiminnan harjoittamiseen. Yksityisen sektorin tarjonnasta ja alasta riippuen, voivat intressit kokonaiskuvaa laajemmalti tarkastellen saada heijastevaikutuksia myös yhteiskunnallisten asioiden keskuuteen.⁹² Esimerkiksi yrityksen taloudelliseen tulokseen voi vaikuttaa

⁸⁸ Sydänmaalakka 2015.

⁸⁹ Julkunen 2006, 106-109 ja Arajärvi 2010, 150-151.

⁹⁰ Mäenpää 2017, 95.

⁹¹ Mäenpää 2016a, 42.

⁹² Arajärvi 2010, 151.

luottomarkkinoilla lottojen myöntäminen ja niihin liittyvän velkavastuun kohtaaminen maksukyvyttömyyden kautta.

Kolmas sektori on yhteiskunnan se osa-alue, joka toimii voittoa tavoittelemattomana, moraal- ja arvoperiaatteisiin nojautuen. Kolmannen sektorin voidaan katsoa rakentuvan vapaaehtoisen toiminnan periaatteesta. Kolmanteen sektoriin kuuluu siis se kansalaisyhteiskunnan osa, jonka toiminta keskittyy yhteisen hyvän toteuttamiseen. Vaikka järjestöjen ja yhdistysten toiminnassa on yhä enenevässä määrin yritysmäisiä piirteitä (julkinen rahoitus, toiminta-avustukset, palveluiden myynti kunnille), perustuu toiminta vapaaehtoiseen auttamis- ja järjestötyöhön.⁹³

Monialaisen yhteistyön tärkein yhteistyötoiminnan arvioija on asiakas. Asiakkaan toiveet, tarpeet ja tilanne määrittelevät sen palvelutarpeen ja -kokonaisuuden mitä tämä sillä hetkellä tarvitsee. Viranomaisen ja kansalaisen välillä voidaan nähdä olevan molemmin puoleinen tietämisen heikkous. Kansalainen luottaa viranomaisen lainsäädännölliseen tulkintaan ja avullisuuteen luottaen myös oikeusturvan toteutumiseen.⁹⁴

5.2 Yhteistyö ja ennaltaehkäisevä toiminta julkisella sektorilla

”Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava lakia” Suomen perustuslaki (731/1999) 2 §. Julkiseksi toiminnaksi luetaan julkisen sektorin kuten valtion, kuntien varsinainen toiminta ja näiden liikelaitostoiminta, kuntayhtymät, valtionyhtiöt ja sosiaaliturvarahastot. Julkisen sektorin toimintaa ohjaa lain lisäksi oikeusperiaatteet. Seuraavaksi tarkastellaan nuorten näkökulmasta niitä julkisen sektorin määräyksiä, joilla on vaikutuksia nuorten oikeustodellisuudessa.

Perustuslain (731/1999) 2:22 §:n säännös on yleisluonteinen kohta, jossa julkisen vallan tehtävä on kuvattu. Säännös jättää avoimeksi ne tavat ja keinot, joilla turvaamista käytännössä tehdään. Säännöksen avoimen luonteen vuoksi keinoille jää laaja merkitys ja painoarvo käytännön toteutuksessa. Vaikka hallituksen esityksen perusteluissa mainitaan keskeisimpinä keinoina lainsäätäminen ja taloudellisten resurssien kohdentaminen, tuodaan esille myös keinojen ja valintojen tapauskohtaisten vaatimusten huomioiminen.⁹⁵ Käytettävien keinojen ulottuvuutta täydentää lisäksi Euroopan sosiaalisen peruskirjan 44/1991 II osan 16 artikla, jonka mukaan perheen täysipainoisen kehityksen edellytyksiä tulee edistää asianmukaisilla keinoilla.

⁹³ Julkunen 2006, 118-122.

⁹⁴ Sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuoliset tekijät -työryhmä 2010, 13.

⁹⁵ HE 309/1993 vp. 75.

Vuonna 1995 tehtiin perustuslain kokonaisuudistus, jossa nykyaikaistettiin sen hetkisiä laintermejä vastaamaan ajankuvaa sekä otettiin mukaan erityisesti taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien näkökulma (jatkossa TSS-oikeudet). TSS-oikeuksien mukaan ottaminen oli perustuslakiuudistuksen merkittävin muutos. Hallituksen esityksen (HE 309/1993) kohdassa esityksen tavoitteista ja keskeisistä ehdotuksista käytiin määrittelyä kansalaisten perusoikeuksiin kuuluvista taloudellisista, sosiaalisista ja sivistyksellisistä oikeuksista.

TSS-oikeuksiin liittyvä velvoiteoikeus on jätetty lainkohtaan väljäksi. Säädöksessä ei varsinaisesti ole pakottavaa oikeutta vaan julkiselle vallalle on luotu velvollisuuksia, joita tulee lainsäätämässä ottaa huomioon. Oikeuskirjallisuudessa TSS-oikeuksien merkitystä on tarkasteltu joko laajassa tai suppeassa merkityksessä. Suppea merkitys tarkastelee säännöstä järjestettävien palveluiden osalta kuten toimeentuloturvan ja sosiaali- ja terveystaloudellisten palveluiden osalta. Laajempi kokonaisuus pitää sisällään esimerkiksi koulutuksen, koulutussisällön, kulttuurin, taide-, tiede- ja kirjalliset etuudet. Perustuslain (731/1999) 16 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on mahdollistettava muun kuin perusopetukseen sisältyvä itsensä kehittämisen mahdollisuudet. Julkisen vallan on turvattava näitä oikeuksia jokaiselle tasa-arvoisesti varallisuusasemasta riippumatta.

TSS-oikeuksien oikeusvaikutukset eivät ole selvärajaisia tai tarkasti määriteltävissä. Niistä voidaan kuitenkin määrittää kaksi suuntaa-antavaa kokonaisuutta, joiden mukaan TSS-oikeuksia voidaan tarkastella. TSS-oikeudet ovat oikeudellisesti velvoittavia, joten ne sisältävät toteutumisuonteisen lähtökohdan. Lisäksi TSS-oikeudet velvoittavat julkista valtaa turvaamaan perusoikeuksien toteutumista objektiivisesti. TSS-oikeudet eivät kuitenkaan luo subjektiivisia oikeuksia yksilöille vaan yksilöiden oikeudet ja velvollisuudet johtuvat perustuslain vapausoikeuksien toteutumisen lähtökohdasta.⁹⁶

Kansainvälisessä oikeudessa on myös huomioitu taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet. Asetuksessa taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta 6/1976 III osan 9 artikla mukaan valtion tulee huolehtia oikeudesta sosiaaliturvaan. Yleissopimuksen 11 artikla puolestaan pitää sisällään valtiovelvollisuuden tunnustaa oikeus tyydyttävästä elintasosta perheelleen ja itselleen ja oikeuden elinehtojen jatkuvasta parantamisesta. Asetuksen 13 artikla käsittelee opetuksen sisällöllistä teemaa. Se korostaa ihmisen arvon ja persoonallisuuden täydellistä kehittämistä ihmisoikeuksia ja perusvapauksia kunnioittaen. Opetuksen on edistettävä yksilön kykyjä ja taitoja toimia yhteiskunnan toimijana ottamalla huomioon myös toiset kansakunnat.

⁹⁶ Tuori & Kotkas 2009, 247.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan 44/1991 II osan 16 artikla säätelee perheen oikeuksista sosiaaliseen, oikeudelliseen ja taloudelliseen suojeluun. Kohta pitää sisällään ajatuksen yhteiskunnan perusyksikön eli perheen, täysipainoisen kehityksen välttämättömien edellytysten turvaamisesta etuus-, verotus-, asuntojärjestelmien sekä muiden asianmukaisten keinojen avulla.

5.3 Yksityisyydensuoja viranomaistoiminnassa

Viranomaistyöskentelyssä tulee ottaa huomioon asiakkaan yksityisyys ja etu lainsäädännön säätämän suojan kautta. Tarkasteltaessa yksityisyyteen ja yhteistyöhön liittyviä säädöksiä nuorten velkaantumiseen liittyvien viranomaisten toimintatavoista tarkastelun kohteena on julkisuuslaki eli laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), henkilötietolaki (523/1999) ja hallintolaki (434/2003). Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) ja perusopetuslaki (628/1998) ottavat myös huomioon nuoren yksityisyyteen liittyvän tiedonvaihdon yhteistyötahojen kesken.

Viranomaisten toiminnan avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa ohjataan julkisuuslailla (621/1999 1:3 §). Viranomaisten toimintaan liittyvät asiakirjat ovat pääsääntöisesti julkisia (1:5 §). Julkisuuslain 29:1 §:n mukaan salassapitosäännöksestä voidaan poiketa asianomaisen suostumuksella ja jos laissa on oikeudesta tiedon antamiseen tai saamiseen erikseen mainittu. Viranomaisia ohjaa myös viranomaisten erillisyyperiaate henkilökohtaisten asiakastietojen suhteen. Viranomaiset eivät saa toisiltaan tietoja, ellei laissa ole erikseen tästä säädetty esimerkiksi toimivallan kautta.⁹⁷

Vaitiolovelvollisuus viranomaisten toiminnassa koskee viranomaisen ja viranomaisen toiminnassa olevaa henkilöä. Henkilötietolain (523/1999) 5 §:n mukaisen huolellisuusvelvoitteen mukaan rekisterinpitäjän ja viranomaisten tulee noudattaa hyvää tietojen käsittelytapaa ja huolellisuutta. Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) on viranomaisia koskeva salassapito, vaitiolo ja salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen liittyviä säännöksiä (3 luku). Tämän vaitiolovelvollisuuden lisäksi toimintaa ohjaa viranomaisen oikeus antaa ymmärrettävästi ja selkeästi selvitys asiakkaan toimenpidevaihtoehdoista, oikeuksista ja velvollisuuksista (2:5 §). Toukokuussa 2018 astui voimaan Euroopan unionin tietosuojasetus 2016/679, koskien luonnollisten henkilöiden henkilötietojen käsittelyä ja liikkuvuutta Euroopan unionin alueella. Tämä asetusta ja sen kautta 1.1.2019 voimaan astunut tietosuojalaki 2018/1050 korvaavat henkilötietolain (523/1999) soveltamiseen liittyvät säädökset. Tietosuojasetus antaa vähintään henkilötietolain mukaisen suojan luonnollisille henkilöille ja

⁹⁷ Mäenpää 2016b, 47-48.

Euroopan unionin tietosuoja-asetus puolestaan turvaa henkilötietoasioita ja niiden saatavuuteen, tarkistamiseen ja valvontaan liittyviä oikeuksia.

5.4 Hallinnon palveluperiaate

Hallintolaki (HL 434/2003 2 luku) säätelee hyvän hallinnon periaatteista. Viranomaisten tulee toiminnassaan kohdeltava asiakkaita tasapuolisesti, puolueettomasti ja asiakokonaisuutta tarkastellen oikein (6 §). Viranomaisia ohjaava palveluperiaate korostaa asianmukaisuutta ja tuloksetta (7 §). Hallintolain 8 § säätelee viranomaisten neuvontavelvollisuudesta. Neuvonta pitää sisällään tarpeenmukaisen asian hoitamiseen liittyvän neuvonnan antamista ja ohjausvelvollisuudesta muiden viranomaisten luo. Viranomaisten välisestä yhteistyöstä säädetään 10 §:ssä, jonka mukaan viranomaisten on avustettava ja edistettävä keskinäistä yhteistyötä. Hallituksen esityksen mukaan yhteistyötermi pitää sisällään viranomaisten vastavuoroisen toiminnan ja asiakkaan itsenäiseen toimintaan kannustavan periaatteen⁹⁸.

Viranomaispalvelut sisältävät hallinnon asiakkaan edun, oikeuden tai velvollisuuden toteuttamisen materiaalisena lainsäädännön avulla kuten ulosmittaamisen palkasta (UK 705/2007) 4:2 § säännösten mukaisesti. Palveluperiaate sisältää ajatuksen viranomaisen tuloksetta palvelusta ja asiakkaan kannalta asianmukaisesta palvelusta. Asioinnissa ja asian käsittelyssä tulee ottaa huomioon asiakkaan oikeudet, velvollisuudet ja edut. Asioinnin tuloksetta pitää sisällään tarkoitussidonnaisuuden eli viranomaisen, tulee tarkastella sitä kokonaisuutta joka käsiteltävään asiaan ja sen viranomaisen alalle kuuluu.⁹⁹

Viranomaispalveluiden saatavuuden tulee olla riittävää ja helposti saavutettavissa. Palveluiden järjestämistä ohjaa annetut resurssit, mutta lakisääteisten palveluiden tulee olla asiakkaiden saatavilla. Resurssien tai henkilöstön vähäisyys ei poista lakisääteistä vastuuta. Palvelun saatavuuden lisäksi palvelun tulee olla joustavaa ja palvelumyönteistä. Palvelun asianmukaisuudessa tulee ottaa huomioon asiakkaan lähtökohdat tiedollisesti ja valmiudet asioiden hoitamiseen. Palvelutarpeeseen liittyviä menettelytapoja ovat neuvonta, monipuoliset viestintävälineet, sähköiset palvelut ja menettelyohjaus. Viranomaisen toiminnan on oltava menettelytapoiltaan oikeudenmukaista ja tasavertaista. Viranomaisen tulee oma-aloitteisesti huolehtia menettelytapojen laadusta ja turvata niiden asianmukainen käyttö.¹⁰⁰

⁹⁸ HE 72/2002 vp. 42-48.

⁹⁹ Mäenpää 2016a, 103-104.

¹⁰⁰ Mäenpää 2016a, 104-106.

5.5 Palveluneuvonta

Palveluneuvonta on osa palveluohjausta. Palveluohjaus on asiakkaan etua ja tarpeita korostava toimintatapa. Palveluohjaus pitää sisällään sekä asiakastyön että organisaatioiden välisen toiminnan asiakkaan tarvitsemien palveluiden kattamiseksi. Ohjauksella pyritään parantamaan asiakkaan itsenäistä selviytymistä omassa tilanteessaan.¹⁰¹

Palveluneuvontaan kuuluu asiakkaan neuvonta ja ohjaus siten, että asiakas on kykeneväinen selviytymään oman tilanteensa eteenpäin viemisestä ilman henkilökohtaista ohjausta ja intensiivisempää ohjaustoimintaa. Palveluohjausta antavat palveluohjaajat, mutta palveluneuvonta ei ole sidottu vain palveluohjaajan toimintaan. Palveluneuvontaa voivat toteuttaa organisaatiossa asiakkaan kanssa vuorovaikutuksessa olevat toimijat. Tärkeää on palvelun asiakaslähtöisyys.¹⁰²

Palveluohjaus ja palveluneuvonta ovat osa moniammatillista yhteistyötä ja sen tavoitteena on asiakkaan sen hetkisen tilanteen ja käytettävän palveluverkoston selkeyttäminen.¹⁰³

5.6 Monialaisen yhteistyön tutkimus

Viime vuosina velkaantumisen ennaltaehkäisevään toimintaan on kiinnitetty enemmän huomiota myös poikkihallinnollisen toiminnan osalta. Ylivelkaantumisen ehkäisyä ja hoidon tehostamista sekä palvelutarjonnan sisältöä ja saavutettavuutta on tarkasteltu vuonna 2016 valtioneuvoston selvitystyössä (Peura-Kapanen, Aalto, Lehtinen & Järvinen). Tutkimuksessa tarkasteltiin paikallisesti toteutettuja toimenpiteitä, joiden avulla haettiin ratkaisuja paikallisesti havaittuihin ongelmiin. Seuraavaksi tarkastelen tutkimuksen kautta esiin nousseita epäkohtia.

Tutkimuksessa havaittiin, että velallinen kohtaa monia eri toimijoita velkautusprosessin aikana. Toimijoita on yksityisellä sektorilla (luotto- ja perintäyhtiöt), julkisella sektorilla (esimerkiksi talous- ja velkaneuvonta, ulosotto, oikeusapu, kuntien sosiaalitoimi, oppilaitokset) ja kolmannella sektorilla (seurakunnat, takuusäätiö, järjestöt). Eri toimijoiden palveluiden kirjo on laaja ja hyvin eri osa-alueille keskittyvää. Lisäksi järjestelmä näyttäytyy kovin hajanaisena velalliselle. Toimintojen hallinnollinen jakautuminen eri ministeriöiden alaisuuteen asettaa haasteita toimivalle yhteistyölle.¹⁰⁴

¹⁰¹ Hänninen 2007, 7.

¹⁰² Hänninen 2007, 12.

¹⁰³ Hänninen 2007, 21.

¹⁰⁴ Peura-Kapanen ym. 2016, 30.

Tutkimuksessa havaittiin ennaltaehkäisevän talousneuvonnan olemassaolon vähäisyys. Pääpaino taloudellisen neuvonnan antamisessa keskittyi mekaaniseen auttamiseen, kuten velkajärjestelyhakemuksien tekemiseen tai tilannekartoituksen tekemiseen. Tilannekartoituksen lopputulemana pidettiin tavanomaisesti sitä, ettei velallisella ollut vielä riittävästi velkaa tai velkaongelma-ajanjakso katsottiin kokonaisuutena liian lyhyeksi.¹⁰⁵

Tutkimuksessa nousi esille myös eri toimijoiden talousneuvontahaluttomuus. Velalliset kohtasivat usein eri toimijoiden välillä suoraohjausta ilman, että velallisen tarpeita ensimmäisessä kohtaamisessa kartoitettiin lainkaan. Toimijat mielsivät talousneuvonnan vain talous- ja velkaneuvonnan tehtäväksi.¹⁰⁶ Tutkimuksen kehittämistoimenpiteinä monialaiseen yhteistyöhön liittyen, pidettiin palvelujärjestelmän ajanmukaista kehittämistä, velallisen tukemista ja ennalta ehkäisevään toimintaan panostamista.¹⁰⁷

Tehokkaan ja toimivan yhteistyön toiminnallisuuteen vaikuttaa palveluverkostojen saavutettavuus ja asiakaslähtöisyys. Toimintojen yhdistäminen virastojen kesken tuo toiminnalle tehokkuuden piirteitä, mutta oikeusturvan toteutumisen kannalta tärkeää on huomioida myös palveluita suunniteltaessa asiakkaan palvelukokemus ennaltaehkäisevässä työssä. Toiminnalle asetetaan tavoitteet ja asiakaslähtöinen tarkastelunäkökulma on usein tästä kuvasta poissa. Asiakaskokemuksen sulkeminen suunnitteluvaiheessa toiminnan ulkopuolelle vaikuttaa suoraan myös velkaantumisasiäntien yhteiskunnallisiin vaikutuksiin.¹⁰⁸

6 Tutkimus

Opinnäytetyöhön liittyen toteutettiin empiirinen oikeustutkimus, joka tarkasteli nuorten velkaantumisen parissa toimivien sektorien toimintatapoja ja periaatteita käytännössä. Tutkimuksessa kartoitettiin toimintaperiaatteita velkaantumisen ennaltaehkäisyyn nuorten talousosaamisen näkökulmasta. Tutkimuksella haettiin vastausta kysymykseen, millaisia toimintatapoja nuorten taloudellisen osaamisen vahvistamiseksi eri sektorien välillä on olemassa ja millaisia ongelmia tai toiveita toiminnan tehostamiselle on havaittu olevan. Tutkimuksen tarkastelukohteena oli sektoreiden asiakkaina olevat velkaantuneet 15-24-vuotiaat nuoret. Haastattelukysymykset kartoittivat organisaation toimintatapoja, yhteistyötä ja arvioita nuoriin kohdistuvan lainsäädännön toimivuudesta.

¹⁰⁵ Peura-Kapanen ym. 2016, 30-31.

¹⁰⁶ Peura-Kapanen ym. 2016, 31.

¹⁰⁷ Peura-Kapanen ym. 2016, 50.

¹⁰⁸ Nordin & Parviainen 2018, 41.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusmetodina käytettiin sähköistä kyselylomaketta. Tutkimuksen uskottavuutta kasvatettiin eri sektoreihin kohdistuvalla otantaryhmävalinnalla ja näin pyrittiin saamaan mahdollisimman laaja ja monialainen näkemys tutkitavan aiheen käytännön toiminnasta. Tämä vahvisti tutkimuksen pätevyyttä eli validiutta. Tulosten toistettavuutta arvioitaessa vastaajien määrä vaikutti tutkimuksen yleiseen reliabeliuteen, mutta tutkimuksen voidaan katsoa olevan toistettavissa tämän otantaryhmän keskuudessa, joka tutkimukseen osallistui.

Haastattelukysymykset jaoteltiin kolmeen kategoriaan. Organisaatioon kohdistuvilla kysymyksillä kartoitettiin subjektiivisia toimintamalleja organisaation sisäisessä toiminnassa. Tämän kategorian kysymykset sisälsivät myös yhteistyöulottuvuuden organisaation omien toimintatapainotuksien mukaan. Yhteistyöhön liittyvillä kysymyksillä selvitettiin tämän hetkisen monialaisen yhteistyön painoarvoa organisaation toiminnassa. Kolmas kysymyskokonaisuus liittyi näkemykseen nuoriin kohdistuvasta talousosaamisen tilasta lainsäädäntötarkastelun näkökulmasta. Haastattelukysymykset ovat liitteenä 2.

6.1 Yhteistyökumppani

Valtakunnanvoudinvirasto järjesti huhtikuussa 2018 yhteistyöseminaarin sidosryhmilleen, jossa pohdittiin, millaisella yhteistyöllä kasvavaan velkaongelmaan voitaisiin vastata. Seminaarissa käsiteltiin eri sidosryhmien toimintaa ja etsittiin ajatuksia yhteistyön tehostamiseen muun muassa nuorten talousosaamisen hallintaan liittyen.¹⁰⁹ Seminaarin tiedote ja henkilökohtainen mielenkiinto aiheeseen antoi minulle avaimet käsillä olevan opinnäytetyön kokoamiseen.

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi Valtakunnanvoudinvirasto. Opinnäytetyön työelämäohjaajana toimi Valtakunnanvoudinviraston johtava hallintovouti, kehittämis- ja johtamisyksikön esimies Veikko Minkkinen. Valtakunnanvoudinvirasto vastaa ulosottotoimen hallinnollisesta yleisestä johdosta, ohjauksesta, valvonnasta ja ulosottolaitoksen palveluiden alueellisesta saatavuudesta (Ulosottokaari 70/2007 12 §). Valtakunnanvoudinvirasto on ulosottolaitoksen keskushallinnosta huolehtiva yksikkö, jonka tehtäviin kuuluu ulosottolaitoksen toimintaedellytyksistä huolehtiminen ja niiden kehittäminen oikeusministeriön asettamien tavoitteiden mukaisesti. Valtakunnanvoudinvirasto ylläpitää ja kehittää ulosottolaitoksen tietojärjestelmiä ja kansainvälistä yhteistyötä. Valtakunnanvoudinvirasto käsittelee ulosottoviranomaisista tehdyt kantelut ja korvausvaatimukset. (Laki valtakunnanvoudinvirastosta 519/2009.)

¹⁰⁹ Valtakunnanvoudinvirasto 2018.

Ulosoton rakenneuudistuksen valmistelutyö on parhaillaan käynnissä. Ulosottovirastot ja Valtakunnanvoudinvirasto on tarkoitus yhdistää yhdeksi valtakunnalliseksi ulosottolaitokseksi vuonna 2019. Uudistuksella tavoitellaan ulosotto toiminnan yhdenmukaisuutta, tehokkuutta ja tuloksellisuutta. Uudistus pitää sisällään myös asiakaslähtöisen näkökulman sähköisten palvelujen kehittämisen kautta.¹¹⁰

6.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus toteutettiin sähköisesti sähköistä lomaketta käyttäen. Sähköinen lomakepalvelu on Laurea-ammattikorkeakoulun kautta käyttöön mahdollistettu e-lomakeohjelma. E-lomakeohjelman avulla voi toteuttaa kyselyjä ja muita sähköisiä asiointiprosesseja. E-lomakeohjelman avulla vastauksia voi käsitellä suoraan tilasto-ohjelmistoissa¹¹¹.

Tässä tutkimuksessa käytettiin pääasiallisena kysymysasetteluna avoimia vastauksia. Kyselylomakkeen avoimien kysymyksien vastauksista nousi esille hyvin laadullisen tutkimuksen piirteet kuten todellisiin tilanteisiin liittyvien toimenpiteiden tilanne ja kokemus. Verkkokyselylomake osoittautui toimivaksi menetelmäksi, mutta haasteita toi kysymysten asetteleminen, joka oli joidenkin kysymysten kohdalla jätetty käsitysalaltaan liian laveaksi. Verkkokyselylomake sisälsi yhden taustakysymyksen, avoimia kysymyksiä 11 kappaletta ja yhden monivalintakysymyksen. Tutkimusmenetelmänä käytettiin verkkokyselylomaketta, koska vastauksia pyrittiin saamaan mahdollisimman laajasti suhteessa käytettävissä olevaan aikaan.

Tutkimuksen toteuttamisajanjakso oli ensin 24.9.-8.10.2018 ja aikaa pidennettiin 12.10.2018 asti eli kokonaisuudessaan vastauspäiviä kertyi 14. Tutkimuksen vastausprosenttia kasvatettiin lisäpäivien ja uusien yhteydenottojen avulla aikavälillä 8.10.-12.10.2018, 15 vastauksesta 26 vastaukseen. Tutkimuskutsu on liitteenä 3.

Otantaryhmää lähestyttiin sähköpostitse ja puhelimitse. Informoidun ja suoralähetyksen menetelmien avulla vastausprosenttiin vaikutettiin suorasti.¹¹² Osalle otantaryhmää toteutettiin ennakoiva puhelinsoitto ja sen jälkeen vasta sähköpostiviestin välityksellä. Puhelinsoittoja tehtiin 15 henkilölle, joista tavoitettiin viisi. Jokainen ennakoivaan puhelinkeskusteluun osallistunut taho vastasi tutkimuskyselyyn. Tutkimuksen etenemisen kannalta suora sähköpostivälitys oli myös toimiva tutkimuksen toteutustapa. Suoralla sähköpostiviestivälityksellä saatiin loput 21 vastausta.

¹¹⁰ Valtakunnanvoudinvirasto 2014, 1 ja 14-15.

¹¹¹ E-lomake.fi 2018.

¹¹² Kananen 2015, 279.

Eri otantaryhmiä tutkimuksessa oli 23 kappaletta. Harkinnanvaraisella otannalla kasvatettiin vastauspotentiaalia keskittämällä kysely heille, joilla arvioitiin aseman, kokemuksen ja organisaation toiminnan kautta olevan riittävä asiantuntemus nuorten velkaantumiseen ja velkaantumisen ennaltaehkäisyyn liittyen.¹¹³ Otantaryhmistä tutkimuskutsuun vastasi 11 ja kokonaisvastausprosentiksi saatiin näin 47,8 %. Otantaryhmät on jaettu analyysissä ylempiin kohderyhmiin eli järjestöihin, julkiseen sektoriin ja yksityiseen sektoriin. Tutkimuskutsu lähetettiin kahdeksalle järjestölle, joista vastaus saatiin viideltä: Takuusäätiö, Nuorisosäätiö, Nuorisosuntoliitto, Kuntaliitto ja Koordinaatti. Kuntaliitto antoi vastauksen vain kahteen kysymykseen. Järjestöjen vastausprosentiksi saatiin 63 %. Tutkimuskutsu lähetettiin 11:sta julkisen sektorin toimijalle, joista vastaus saatiin neljältä: ulosottovirasto, talous- ja velkaneuvonta, valtakunnanvoudinvirasto ja kela. Julkisen sektorin toimijoiden vastausprosentiksi saatiin näin 33 %. Otantaryhmäjaottelussa oli myös vaihtoehto muu toimija, joiksi itsensä luokitteli yksi vastaaja. Koska vastaaja on itse luokitellut itsensä muuksi toimijaksi, eikä toimintajaottelua voi luotettavasti vastausten perusteella tehdä, voidaan vastausprosenttia pitää vertauskelvottomana. Liitteessä 1 on taulukoituna tarkempi toiminnan mukainen otantaryhmän jaottelu.

Otantaryhmäjaottelun tarkemmat vastausprosentit eroavat toisistaan huomattavasti. Vastausprosenttia tarkastellaan viestilistan mukaisten vastaajien ja todellisten vastaajamäärien suhteessa. Vastausprosentti joidenkin otantaryhmien kohdalla on yli sadan prosentin, koska viestiä jaettiin organisaation sisällä; tähän pyydettiin lupa tutkimuskutsun lähettäjältä sähköpostitse, tai kutsu lähetettiin alun perin organisaation yleiseen sähköpostiin, josta se saavutti useamman vastaajan organisaation oman harkinnan mukaan. Tutkimuskutsu lähetettiin kaikkiaan 99 henkilölle ja vastauksia saatiin kaikkiaan 26 henkilöltä. Tutkimuksen kokonaisvastausprosentiksi tulee näin 26,3 %. Tutkimukseen kutsuttujen osallistumishalukkuuteen voidaan arvioida vaikuttaneen otantaryhmärajausten luotettavuus, aihealueen arvostus käytännön toiminnassa ja menetelmävalinta. Liitteessä 1 on taulukoituna yksityiskohtaisesti vastausprosentit otantaryhmittäin.

Sähköpostiviestien lähetyksessä käytettiin viestin lukukuittaus-toimintoa, jolla varmistettiin viestin vastaanottaminen ja lukeminen.¹¹⁴ Osa tutkimukseen kutsutuista otti yhteyttä sähköpostitse tutkimuksen toteuttajaan tarkentavien kysymyksien ja toteamuksien valossa. Kaksi kutsutuista ilmoitti tietävänsä asiasta kokonaisuutena vähän eikä näin uskoneet tuovan lisäarvoa itse tutkimukselle. Joitakin poissaolovastausviestejä tuli heti kutsun saavutettua vastaanottajat. Lisäkysymyksiä esittivät viisi tutkimukseen kutsuttua. Kaksi ilmaisi kiitoksensa ja

¹¹³ Kananen 2015, 272.

¹¹⁴ Kananen 2015, 280.

halunsa vastata tutkimukseen ja perusteluja kutsuvalinnalle. Kaksi vastaajaa ilmoitti vastavansa itse ja tiedustelivat lupaa viestinvälitykseen eteenpäin. Tutkimuksen aihealueen voidaan nähdä herättäneen kiinnostusta, mutta myös vastahakoisuutta joko rajauksen tai aihealueen kautta.

Tutkimuksen toteutuksen jälkeen vuorossa oli tulosten erittely ja luokittelu. Luokittelu tehtiin ennalta asetettujen kokonaisuuksien, organisaatio, yhteistyö ja nuorten talousosaaminen, mukaisesti. Vastausten sisällönlukittelussa käytettiin sekä teoria- että aineistopohjaista luokittelua. Joistakin kysymyksistä analyysi pohjautui teorian kautta löytyvään rakenteeseen ja joistakin vastauksista löytyi aineistosta itsestään ilmeneviä luokitteluita.¹¹⁵ Kysymykset 1, 2, 3, 4 ja 5 liittyivät pääosin organisaation toimintaan, mutta vastauksissa nousi esille myös yhteistyönäkökulmat. Kysymykset 6,7,8 ja 9 liittyvät sidosryhmä- ja yhteistyötoimintatapojen kartoitukseen. Kysymykset 10, 11 ja 12 käsittelivät nuorten talousosaamisen tilannetta lainsäädännön näkökulmasta ja vastauksissa nousi esille myös konkreettisia toimia tilanteen korjaamiseksi.

Tulosten analysoinnissa käytettiin induktiivista analyysiä eli aineistoa tarkasteltiin monialaisesti ja yksityiskohtaisesti. Induktiivisen analyysin avulla vastauksista löydettiin tutkimusongelman kannalta tärkeät seikat.¹¹⁶ Vastaukset on jaoteltu ylempiin kohderyhmiin vastausten tarkoituksenmukaisemman tarkastelun vuoksi. Ylempi kohderyhmäjaotteluna toteutui julkinen sektori, järjestöt ja muu toimija. Seuraavaksi käsitellään tutkimuskysymyksiä kohta kerrallaan.

6.3 Nuorten asema organisaation toiminnassa

Ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin: miten toiminnassanne on otettu huomioon nuorten taloudellinen asema ja osaaminen? Vastausten sisällön perusteella vastaukset luokiteltiin organisaation sisäistä toimintaa ja sidosryhmäyhteistyötä kuvaaviin kokonaisuuksiin.

Valtio/kuntatason vastauksia saatiin kaikkiaan 13. Seitsemän vastaajaa valtio/kuntasektorin vastauksissa nousi esille nuorten taloudellisen aseman ja osaamisen huomioiminen henkilökohtaisen tilanne kartoituksen ja ohjauksen avulla. Viisi vastaajaa oli sitä mieltä, ettei tällaista toimintaa ole lainkaan ja kaksi vastaajaa mainitsi kuitenkin jonkin laista ohjausta olevan saatavilla. Kaksi vastaajaa mainitsivat lakisääteisen viranomaisilmoitusvelvollisuuden holhousviranomaiselle. Yksi vastaaja vastasi nuorille suunnatun neuvonnan osaamisen kehittämisen ja

¹¹⁵ Kananen 2015, 171-172.

¹¹⁶ Hirsjärvi 2009, 164.

toimijoiden ohjeistamisen olevan kysytyjä menetelmiä. Valtio/kunta tason toimijoiden sidosryhmäyhteistyönäkökulma nousi vastauksista esille omaksi kokonaisuudekseen. Neljä vastaajaa ei maininnut minkäänlaista sidosryhmäyhteistyötä olevan olemassa. Sidosryhmäyhteistyötä vastaajien mukaan tehdään yhteistyöverkoston kanssa. Tällaisia olivat esimerkiksi ohjaamo, oppilaitokset, sosiaalitoimi, edunvalvonta ja Marttaliitto. Yhteistyömenetelminä mainittiin myös lakisääteinen viranomaisilmoitusvelvollisuus, valtakunnanvoudinviraston oppaiden ja muun koulutusmateriaalin jakaminen nuorisotyölle ja oppilaitoksille ja hankeyhteistyö. Yksi vastaaja mainitsi mukana olon tapahtumissa. Ensimmäisen kysymyksen vastaukset hyväksyttiin kokonaisuudessaan.

Järjestöjen vastauksia oli kaikkiaan 12. Järjestöjen vastaukset ensimmäisen kysymyksen osalta painottuivat organisaation toimintaa tarkastellen henkilökohtaisen talous- ja asumiskartoituksen, -ohjauksen ja neuvonnan antamiseen, vastaajista yhdeksän mainitsi nämä vastauksissa. Lisäksi erityisiä muita toimia olivat matalankynnyksen kohtaamispaikkojen, -tilanteiden järjestäminen ja nuorille suunnattujen markkinointi ja Chat-palveluiden toteuttaminen. Vastauksissa mainittiin myös asukasperehdytyksen ja erilaisten materiaalien olemassaolo erityisesti nuorille. Sidosryhmäyhteistyötä ei mainittu lainkaan kuuden vastaajan osalta. Yhteistyötä tehtiin kehittämällä matalankynnyksen kohtaamispaikkoja, valtakunnallisen hankeyhteistyön avulla, yhteistyöllä Marttaliiton, nuorisojärjestöjen, kuntien ja eri ammattilaiskohtaamisten kautta. Yksi vastaaja mainitsi vaikuttamistoimenpiteet olemassa olevaan lainsäädäntöön, tarkastelunäkökulmana nuorten asema vuokramarkkinoilla. Muu toimija vastasi organisaation sisäisestä toiminnasta löytyvän talousneuvoja ja sidosryhmäyhteistyötä tehtiin yhteistyössä Nuorisoasuntoliiton ja nuorisoasuntoliiton asukkaisen kanssa.

Ensimmäisen kysymyksen yhteenvetona voidaan todeta, että julkisen sektorin toiminnassa pääsääntöisesti huomioidaan nuorten taloudellinen asema ja osaaminen. Vastauksien sisällössä oli kuitenkin eroa saman viranomaistahon kohdalla. Ulosottoviraston vastaajat vastasivat tällaista toimintaa olevan henkilökohtaisen talousneuvonnan ja tapahtuma- ja oppilaitosluennoinnin kautta, mutta osa ulosottoviraston vastaajista vastasivat, ettei kohdennettua toimintaa ole tai korkeintaan jaetaan esitteitä. Sama sisäisen toiminnan eroavaisuus toistui talous- ja velkaneuvonnan vastauksissa. Julkisella sektorilla huomioidaan pääsääntöisesti henkilökohtaisen kartoituksen kautta myös asiakkaan ikään mahdollisesti liittyvät seikat ja ohjausta annetaan niiden mukaan. Nuorille kohdennettua palvelua tarjottiin räätälöidyn nettitietopaketin ja yhteistyökumppaneilta saatavien palveluiden kautta. Toisaalta vastauksista ilmeni, ettei räätälöityä toimintaa ole joissakin yksiköissä lainkaan. Vastavuoroista toimintaa yhteistyötahon kanssa oli yhden vastaan osalta ja sitä tehtiin yhteistyössä nuorten palveluiden, Ohjaamon, kanssa.

Järjestötoimijoiden toiminnassa korostui neuvonta- ja ohjaustyön lisäksi erilaisten matalankynnyksen kohtaamistilanteiden kautta nuorten asemaan samaistuminen. Nuoria tavoiteltiin

erilaisten tapahtumien, sähköisten keskustelukanavien, julkisen sektorin yhteistyökuvioiden ja eri yhteistyötoimijoiden kautta kuten Marttaliiton ja nuorisojärjestöjen. Järjestötoiminnassa toiminnan laatu painottuu aina järjestön intressien mukaisesti kuten asumiseen liittyvät intressit Nuorisoasuntoliitolla. Muu toimijan vastauksessa nousi esille myös asiakkaan näkökulma: yhteistyötä voidaan tehdä myös vuorovaikutuksessa asukkaiden kanssa.

6.4 Muu taloudenhallintaa vahvistava toiminta

Toisessa kysymyksessä pyydettiin pohtimaan vielä lisää, millaista muuta toimintaa organisaatiossanne on käytössä nuorten taloudenhallinnan vahvistamiseksi. Vastauksia annettiin 23 kpl:tta, joista yksi viittasi edelliseen vastaukseen. Kolmella vastaajalla ei ollut täydennettävää.

Valtio/kuntatason toimijoista muuksi toiminnaksi kuvailtiin sisäisen sosiaaliosaston nuortentiimi ja henkilökohtaisen neuvonnan ja opastuksen antaminen. Nuorilla mainittiin olevan myös oma asiointikeskus, sähköinen yhteydenottojärjestelmä ja materiaalin hyödyntäminen lisättiin myös toiminnan sisäiseksi ulottuvuudeksi. Yksi vastaaja mainitsi budjettisuunnittelun oikeusministeriön kanssa. Sidosryhmäyhteistyötä tehtiin luennoimalla oppilaitoksissa, nuorten tilaisuuksissa, seminaareissa ja tietoisuutena tapahtumissa. Vastauksissa mainittiin oppilaitosluennointitoiminnan olevan vähäistä tai ei kovin aktiivista ja lähtöisin ulkopuoliselta taholta kuten opettajalta.

Järjestöjen organisaation sisäisiä toimintoja olivat aktiivinen asiakastilanneseuranta, pieni-muotoinen talousneuvonta, talousohjaus ja omatoimisuuteen opastaminen. Lisäksi mainittiin käynnissä oleva nuoriin kohdistunut teemavuosi, nopea aikainen reagointi rästiongelmien esiintyessä ja erilaisten sisäisten koulutusten ja materiaalien hyödynnettävyys toiminnassa. Järjestöjen vastauksissa uusia tapoja sidosryhmäyhteistyöhön mainittiin jalkautuvan tiedon ja neuvonnan saatavuuden varmistaminen, takuusäätiön kanssa tehtävä velanhoitotiedonsiirtoyhteistyö, henkilökunnan lisäkoulutus ja muu ammattitaidonylläpitokoulutus yhteistyökumppanille, yhteistyö nuorisoasiainammattilaisten ja vapaaehtoisten kanssa sekä pop up-velkaneuvonta ja rahaklubitoiminta. Muu toimija vastasi organisaation sisäisessä toiminnassa painottuvan lisäksi asiakkaan aktiivisen taloustilanteen seuranta, ohjaus, neuvonta ja rahaklubi toiminta.

Toisen kysymyksen yhteenvetona voidaan todeta, että julkisella sektorilla nuorten talouden hallinnan vahvistamiskeinoina pidettiin lisäksi sisäistä tiimityötä ja henkilökohtaista neuvontaa ja opastusta. Nuorille suunnattujen sähköisten järjestelmien ja nuorille suunnattujen materiaalien katsottiin edesauttavan talouden hallintaa. Sidosryhmätyöskentelyä tapahtuu vähäisessä mittakaavassa siellä missä nuoria on kuten oppilaitoksissa ja tapahtumissa. Varsinaista järjestelmällistä nuorten pariin jalkautumista ei ole olemassa. Julkista toimintaa määrittelee

annetut resurssit, joiden kautta mahdollistuu myös organisaation sisäiset keinot taloudenhallinnan vahvistamiseksi.

Järjestöjen toiminnassa nuorten talouden vahvistamistoimenpiteisiin katsottiin lisäksi omatoimisuuteen opastaminen, lyhyen aikajakson hankkeet kuten teemavuosi, tiedonsiirto yhteistyökumppanien kesken ja ammattitaidon ylläpitokoulutus. Järjestötoiminta keskittyy toisiaan tukevaan yhteistyöhön ja vastavuoroiseen toimintaan sekä organisaation sisällä että ulkoisten toimijoiden kanssa. Nuorille suunnattujen palveluiden kuten rahaklubien ja pop up-neuvontapisteiden kautta päästään lähelle nuoria.

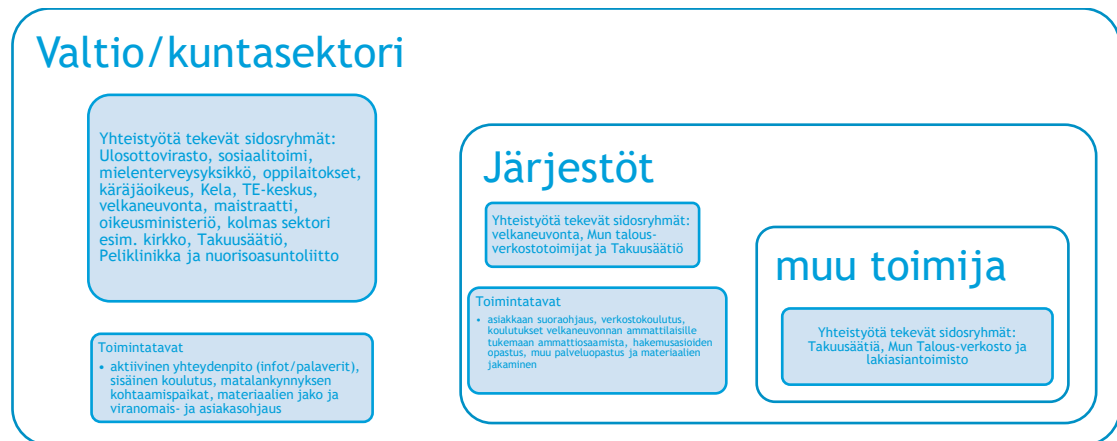
6.5 Organisaation velkaneuvontayhteistyö

Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin, millaista velkaneuvontayhteistyötä organisaatiossanne on käytössä? Kysymykseen saatiin 22 vastausta. Yksi vastaus oli tyhjä ja yksi vastaaja viittasi edellisen kohdan vastaukseen. Vastauksia tarkasteltiin organisaation toiminnan kannalta ja lisäksi vastauksissa tuli esille myös toiminnan laadullisuuteen liittyvä näkökulma.

Valtio/kuntasektorin vastauksissa nousi esille yhteistyön merkitys ja laatu. Vastaajista jonkin asteista yhteistyötä velkaneuvonnan kanssa tekivät 12 vastaajaa. Velkaneuvontayhteistyötä tehtiin monialaisesti eri sidosryhmien kanssa. Sidosryhminä mainittiin velkaneuvonta, ulosottovirasto, sosiaalitoimi, mielenterveysyksikkö, oppilaitokset, TE-keskus, Takuusäätiö, käräjäoikeus, Kela, Peliklinikka ja oikeusministeriö. Toimintatapoina mainittiin aktiivinen yhteydenpito eri viestintävälineitä hyödyntäen, suora asiakasohjaus ja materiaalien jako.

Järjestöjen vastauksista velkaneuvontayhteistyötä tehtiin velkaneuvonnan, Mun talous -verkoston¹¹⁷ toimijoiden ja Takuusäätiön kanssa. Kahdeksan vastaajaa toteuttivat suoraohjausta velkaneuvonnan pariin ja yksi vastaaja toteutti koulutuksia velkaneuvonnan ammattilaisille tukemaan asiakaskohtaamisia nuorten kanssa. Muu toimija vastasi toteuttavansa velkaneuvontayhteistyötä Takuusäätiön, Mun Talous-verkoston sekä lakiasiantoimiston kanssa. Muun toimijan vastauksessa ei mainittu tiettyjä toimintatapoja. Oheisessa kuviossa 2 on kuvattu velkaneuvontayhteistyön rakentuminen ylemmän kohderyhmäjaottelun mukaisesti.

¹¹⁷ Mun talous -verkosto on nuorten ja nuorten aikuisten taloudellisen lukutaidon ja talousongelmien ehkäisemistyöhön keskittynyt verkosto. Verkostossa on mukana järjestöjä, yrityksiä, oppilaitoksia ja julkishallinnon ja finanssialan toimijoita. Toimintaa ohjaa Settlementiliitto.



Kuvio 3 Velkaneuvontayhteistyön rakentuminen ylemmän kohderyhmäjaottelun mukaan. Kuvio tiivistelmä tutkimustuloksista.

Kolmannen kysymyksen loppupäätelmänä todettakoon, että julkinen sektori tekee velkaneuvontayhteistyötä monipuolisesti muiden viranomaistahojen, järjestöjen ja vapaaehtoistoimijoiden kanssa. Vastavuoroisen toiminnan monipuolisuutta voidaan kuitenkin arvioida vain kokonaisuutena. Aikaisemmat vastaukset antoivat viitteitä siitä, että yhteistyötahoja käytetään hyvin vaihtelevasti sektorin sisällä tai ei ollenkaan. Tässä kysymyksessä saatiin hyvä kuva niistä toimijoista, joita kenttätöskentelyssä todella kohdataan ja tarvitaan.

Järjestöjen vastauksissa velkaneuvontayhteistyötä tehtiin sekä julkisen sektorin että muiden järjestöjen kanssa. Järjestöjen toiminta on monialaista ja vastavuoroista toimintaa kehitetään koulutustarjonnan avulla. Yhteistyötahoja on myös yksityisellä sektorilla, josta mainittu lakiasiantoimisto antaa hyvän kuvan.

6.6 Nuorille suunnattu velkaneuvontayhteistyö

Neljäs kysymys kartoitti erityisesti nuoria huomioivan velkaneuvontayhteistyön olemassaoloa. Vastaajista kaksi viittasi vastauksessaan aikaisempiin kohtiin ja yksi vastaaja jätti vastamatta. Kaikista vastaajista nuorille suunnattua toimintaa toteutti 15 vastaajaa ja kahdeksan vastaajaa totesi, ettei kohdennettua toimintaa nimenomaisesti ole.

Valtio/kuntatason toimijoista seitsemän vastasi, ettei kohdennettua toimintaa nuorille ole. Vastauksista nousi esille velkaneuvontayhteistyön olevan suunnattua pääosin kaiken ikäisille. Jonkin asteista kohdennettua toimintaa on ollut nuorille tarjolla esimerkiksi oppilaitosluennoinnin ja räätälöityjen infotilaisuuksien kautta. Neljä vastaajaa vastasi, että nuoret on huomioitu toiminnassa omana asiakasryhmänään. Nuorille järjestettyinä toimintoina mainittiin nuorten talousiltapäivät, oppilaitosinformointi, yhteistyö nuorten parissa toimivien tahojen kesken. Mainittuja tahoja yhden vastaajan kohdalta olivat sosiaalihuolto, sosiaaliluototus, seurakunnat ja varusmiesten sosiaalikuuraattorit.

Järjestötoimijoiden vastauksista nuorille kohdennettua toimintaa toteutti kymmenen vastaajaa ja yksi vastaaja vastasi, ettei tällaista toimintaa ole. Myös muu toimija vastasi tällaista toimintaa olevan. Viisi vastaajaa vastasi toiminnan suuntautuvan nimenomaisesti nuorille ja erityisesti alle 30-vuotiaille henkilöille. Yksi vastaaja vastasi suunnitteilla olevan koulutuksen yhdessä toisen järjestötoimijan kanssa. Yksi vastaaja vastasi, ettei valtio/kuntatason toimijoiden kanssa tällaista ole olemassa, mutta järjestötoimijoiden ja muiden nuorten kanssa toimivien ammattilaisten kanssa kyllä. Yksi vastaaja vastasi toimintaa joskus olleen suoraohjauksen ja siihen liittyvän tuen kautta, mutta toiminta muuttui resurssimuutosten myötä passiivisemmaksi toiminnaksi. Yksi järjestövastaaja vastasi kaupungilla olevan omaa velkaneuvoja nuorille. Yksi vastaaja vastasi, että toiminta on suunnattu nuorille, mutta sisäinen koulutus käsittelee kaikki asiakasryhmät.

Neljännän kysymyksen yhteenvedona todettakoon, että julkisella sektorilla nuorille kohdennettua velkaneuvontayhteistyötä oli olemassa vähän tai ei lainkaan. Talous- ja velkaneuvonta mainitsi nuorille kohdennettujen palveluiden olevan käytössä ja näitä olivat oppilaitosluennot, infotilaisuudet ja sosiaalitoimen kautta saavutettavat tahot. Talous- ja velkaneuvontaorganisaation toiminnan yhtenäisyys tulee myös tässä vastauksessa esille, sillä saman tahon vastaajista ei kohdennettua toimintaa ollut lainkaan.

Järjestötoimintoja ohjaa yhteistyö muiden järjestöjen kanssa monipuolisesti tai jonkin asteisesti, mutta viranomaistahojen kanssa ei velkaneuvontayhteistyötä varsinaisesti tehdä. Resurssien riittävyys nähdään tärkeänä, koska sen koordinointi vaikuttaa riittävien palveluiden tarjontaan.

6.7 Nuorten talousosaamisen edistäminen käytännössä

Viidennessä kysymyksessä kysyttiin, millä tavoin toimijoiden toiminnassa nimenomaisesti on huomioitu nuorten taloussuunnittelutaitojen edistäminen. Kysymyksellä kartoitettiin niitä toimia, joita on olemassa ennaltaehkäisevän näkökulmaan liittyen. Vastaajista kuusi vastasi, ettei nuorten taloussuunnittelutaitojen edistämistä ole huomioitu lainkaan, yksi vastasi tyhjän ja 19 vastasi toiminnan huomioivan nuorten taloussuunnittelutaitojen edistämisen suoraan tai välillisesti. Kuviossa 3 näkyy prosentuaalinen jakauma vastaajien kesken.



Kuvio 4 Nuorten taloussuunnittelutaitojen edistämisen huomioiminen vastaajien toiminnassa.

Valtio/kuntatason toimijoista kahdeksan vastasi toimintaa olevan ja viisi vastasi, ettei toimintaa ole. Edistävänä toiminnaksi vastaajat mainitsivat nuorille kohdennettu koulutusmateriaali, nuorisotiimin ennaltaehkäisevätoiminta, sisäinen koulutus, nettisivut, talous- ja velkaneuvonnan esittely opiskelijaryhmille, nuorten käyttöön kehitetyt laskurit ja koulutuspaketit.

Järjestötoimijoista yksi vastasi, ettei nuorille kohdennettua toimintaa ole ja yksi vastasi tyhjä. Vastaajista kymmenen vastasi toiminnan huomioivan nuorien taloussuunnittelutaitojen edistämisen. Edistäviksi toimiksi mainittiin asukasneuvojat ja heidän käyttämät apuvälineet kuten taloussuunnittelusovellus Penno, yhteistyö Takuusäätiön kanssa, yhteistyön ylläpito sosiaalitoimien ja yksityisten asumisenpalveluita järjestävien kanssa ja Rahat riittää -hanke. Lisäksi toimintaa toteuttavista vastaajista kaikki järjestivät erityisesti nuorille suunnattuja toimintoja kuten matalankynnyksen toimintaa, nuorten budjetointiohjausta, talousasioiden kokonaistilannevalistusta, taloudenhallintapalveluita ja koulutuksia. Muu toimija vastasi nuorille suunnattua toimintaa olevan asukkaille suunnattu talousneuvonta ja pidempi kestoinen talousohjaus sekä nuorille suunnatut rahaklubit.

Viidennen kysymyskohdan lopuksi todettakoon, että julkisella sektorilla nuorten taloussuunnittelutaitojen edistäminen on otettu huomioon monipuolisilla toimilla. Nuoria lähestytään sähköisten viestimien välityksellä ja palvelutarjonnalla, mutta myös fyysinen kanssakäyminen on otettu huomioon kohdennettujen koulutusmateriaalien ja vierailujen avulla. Toisaalta vastaajien näkemykset organisaation sisällä eroavat. Esimerkiksi ulosottovirastojen vastaajat vastasivat, ettei varsinainen valistustyö sovi ulosottomiehen toimenkuvaan. Ulosottovirasto vastasi myös, että taloussuunnittelutaitojen edistämiseen liittyviä aktiivisia toimia ovat yhteistoiminta järjestöjen kanssa ja sisäisen koulutuspaketin infomateriaalin sisältö.

Järjestöillä (joihin voidaan myös tässä kysymyksessä muu toimija katsoa kuuluvan) on kattava toimintatapa taloussuunnittelutaitojen edistämiseen nuorten keskuudessa. Toimintaa ylläpidetään, kehitetään ja jalostetaan järjestöjen sisällä ja yhteistyökumppanien kanssa aktiivisen toiminnan avulla. Aktiivista toimintaa ovat hankkeet, tapahtumat ja koulutukset, joiden avulla järjestöt pyrkivät olemaan lähellä nuorta ja talouteen liittyviä asioita. Nuorille erikseen räätälöidyt palvelut auttavat informaation saavutettavuutta.

6.8 Yhteistyökumppanien tunnettavuus

Kuudennessa kysymyksessä kysyttiin, tunteeko organisaatio ne yhteistyökumppanitahot, joiden kanssa talous- ja velkaneuvonta-asioiden tiedonvaihtoa tehdään, esimerkiksi onko olemassa nimettyjä yhteyshenkilöitä. Kysymyksellä kartoitettiin organisaatioiden välisen toiminnan vuorovaikutteista olemassaoloa eli sitä, onko toiminnassa otettu asiakasohjautuvuuden lisäksi huomioon palvelun laatu ja vastavuoroisen toiminnan keskustelevuus. Vastaajista neljä vastasi tyhjää, yksi ei osannut sanoa, kaksi vastasi ei ja kaksikymmentä vastasi kyllä. Nimetyt yhteyshenkilön pystyi vahvistamaan 7 vastaajaa 26:sta. Muu toimija ei vastannut kysymykseen.

Valtio/kuntapuolen vastaajista kahdeksan tunti yhteistyökumppanitahot, joista yhteyshenkilötoiminta oli käytössä neljällä vastaajalla. Vastaajista neljällä yhteyshenkilöt oli nimetty osittain muttei kaikkien tahojen kanssa. Viisi vastaajaa vastasi, ettei nimettyjä yhteyshenkilöä ole olemassa, mutta yhteistyökumppanit tunnetaan muutoin kyllä. Yhteistyökumppanitahojen tunnettavuus määrittelyyn kuului kerran vuodessa pidetyt infotilaisuudet, toiminnan jalkautuminen asiakasrajapintatoimintoihin, talous- ja velkaneuvonnan verkostokehittämistoiminta ja jatkuva normaali tiedonvaihto.

Järjestötoimijoista viisi vastaajaa tunti yhteistyökumppanitahot, kolme vastasi tyhjää ja kaksi vastasi ei. Kaksi vastaajaa ei osannut vastata kysymykseen. Nimetyt yhteyshenkilön vahvisti yksi vastaaja ja yksi vastaaja kertoi sellaisen joskus olleen. Yksi vastaaja vastasi yhteistyötahojen tunnettavuuden olevan tärkeä asia henkilöstövaihdoksista riippumatta. Nimettyjen yhteyshenkilöiden konseptia pidettiin hyvänä ajatuksena ja edesauttavan toimintaa.

Kuudennen kysymyksen loppupäätelmänä voidaan todeta, että julkisen puolen vastaajista yhteistyötahojen tunnettuus määriteltiin laajasti ja yhteyshenkilöiden nimeäminen onnistui osittain. Vastausten perusteella yhteistyötahot tunnettiin. Vastauksista voidaan todeta, että yhteistyötahojen toiminta on tuttua ja toimivaa, mutta kaikille tahoille ei yhteyshenkilöä ole olemassa. Vastauksista nähtiin, ettei tunnettuutta osattu nimetä konkreettisesti. Voidaan pohtia kysymyksen asettelua ja sitä, että ajattelivatko vastaajat tunnettavuustermiin pitävän sisällään tiedon siitä, ketä yhteistyötahot ovat vai ajateltiin termillä sitä, kuinka jouhevasti, tehokkaasti ja vuorovaikutteisesti toiminta toimii. Tunnettavuutta määriteltiin yhteistyön toimivuuden (ulosottovirasto ja talous- ja velkaneuvonta) ja yhteisten tilaisuuksien

avulla (Talous- ja velkaneuvonta ja sosiaalityö, monialaisten toimijoiden yhteinen seminaari). Tunnettavuuden määrittelyssä voidaan päätellä olevan sellaista potentiaalia, joka odottaa selvennystä ja vahvistusta.

Järjestöjen vastauksissa osattiin nimetä yhteistyötahot ja yhteiset hankkeet, joiden kautta talous- ja velkaneuvonta asioiden tiedonvaihtoa tehdään. Varsinaista asiakastiedonvaihtoa ei tehdä, tämä osattiin myös rajata vastauksissa. Järjestöjen vastaajat vastasivat, ettei esimerkiksi kunnalta löydy tiettyä yhteyshenkilöä, johon voisi olla yhteydessä. Yhden vastaajan mukaan tällainen henkilö oli aiemmin nimettynä ja se tuntui toimivan hyvin. Vastauksista voidaan päätellä, että järjestöt toimivat aktiivisesti sekä kentällä yhteistyötahojen kanssa, mutta myös oman organisaation sisällä.

6.9 Lakisääteinen yhteistyö

Seitsemännessä kysymyksessä kysyttiin, millaista lakisääteistä yhteistyötä organisaatio/virasto tekee yhteistyökumppanien kanssa ja onko siihen liittyviä lainsäädännöllisiä ongelmia tietojen vaihdossa. Kysymyksellä kartoitettiin toiminnan lakisääteisen yhteistyön toimenkuvien tiedostamista ja olemassaoloa sekä mahdollisia havaittuja ongelmia. Vastaajista seitsemän jätti vastaamatta kysymykseen ja epäselviä vastauksia oli kolme. Vastauksen antaneet vastaajat eivät nähneet lainsäädännön rajoittavan tiedonvaihtotoimintaa tai muutenkaan yhteistyötoimintaa. Kolme vastaajaa vastasi lakisääteiseksi toiminnaksi ohjausvelvollisuuden. Viisi vastaajaa vastasi lakisääteisen toiminnan olevan viranomaisyhteistyöhön liittyvien asioiden hoitamista. Viisi vastaajaa vastasi, ettei mitään lakisääteistä yhteistyötoimintaa ole olemassa. Muu toimija ei vastannut kysymykseen.

Valtio/kuntatoimijoista viisi vastasi lakisääteiseksi yhteistyöksi viranomaisyhteistyön. Kahden vastaajan vastauksissa mainittiin asiakkaalta saatu valtakirja, joka helpottaa asioiden hoitamista. Vastaajista kolme vastasi ohjausvelvollisuuden kuuluvan lakisääteiseksi yhteistyömenetelmäksi. Yksi vastaaja vastasi, ettei lainsäädäntö ole este yhteistyölle, mutta tiedonkäsitelystä tulee noudattaa lainsäädännöllistä huolellisuutta. Kaksi vastaajaa vastasi, ettei lakisääteistä yhteistyötä ole lainkaan olemassa.

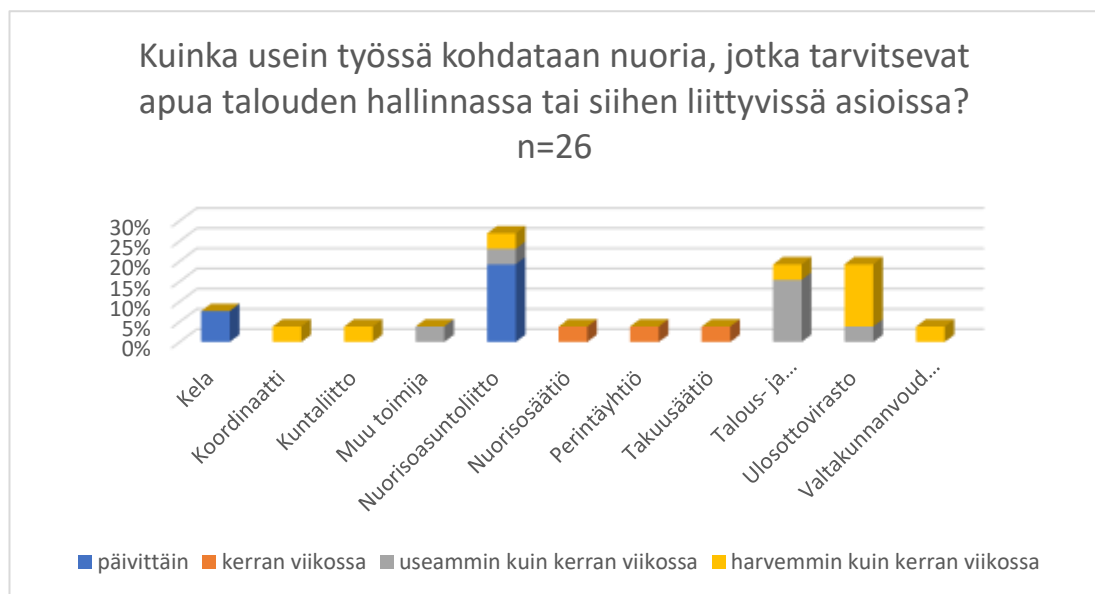
Järjestötoimijoista vastaamatta kysymykseen jätti kuusi vastaajaa ja kaksi vastaajaa viittasivat aikaisempiin vastauksiin. Vastaajista kolme mainitsi, ettei lakisääteistä yhteistyötä ole. Yksi vastaajista liitti ohjausvelvollisuuden lakisääteiseksi yhteistyöksi. Varsinaisia lainsäädännöllisiä ongelmia ei vastauksissa mainittu.

Seitsemännen kysymyksen vastauksista voidaan loppupäätelmänä todeta, että lakisääteinen yhteistyö on tunnettu käsite ohjautuvuuden merkityksen kautta. Lakisääteiseksi yhteistyöksi määritellään asiakastiedon vaihto, ilmoitusvelvollisuudet ja asiakasohjaus. Vastaukset keskittyivät asiakastoimintojen kuvaukseen. Järjestövastaajat vastasivat, ettei lakisääteistä

yhteistyötä ole olemassa, mutta tarvittava tiedonvaihto toimii. Vastaajat eivät nähneet lain-säädännöllisiä ongelmia olevan olemassa, joten voidaan todeta, että olemassa oleva yhteistyö on toimijoidensa luoma järjestelmä, joka perustuu yhteistyötahojensa yhteisiin intresseihin.

6.10 Nuorten kohtaaminen ja taloudenhallinta

Kahdeksannessa kysymyksessä kysyttiin, kuinka usein työssä kohdataan nuoria, jotka tarvitsevat apua talouden hallinnassa tai siihen liittyvissä asioissa. Vaihtoehtoina oli monivalintavaihtoehdot: päivittäin, kerran viikossa, useammin kuin kerran viikossa, harvemmin kuin kerran viikossa. Monivalinnan avulla saatiin yhtenäisempi ja paremmin vertailtava kuva kokonaistilanteesta käytännössä.¹¹⁸



Kuvio 5 Organisaatioittain jaoteltuna nuorten kohtaamiset liittyen taloudenhallinta asioihin.

Vastaajista päivittäin nuoria taloudenhallintaan liittyvissä asioissa kohtasi Kela ja Nuorisoasuntoliitto. Nuorisosäätiö, perintäyhtiö ja Takuusäätiö vastasivat kohtaavansa nuoria kerran viikossa. Muu toimija ja talous- ja velkaneuvonta vastasivat kohtaavansa nuoria useammin kuin kerran viikossa, mutta talous- ja velkaneuvonnassa nuoria kohdataan myös harvemmin kuin kerran viikossa. Nuorisoasuntoliitto ja ulosottovirasto kohtasivat nuoria sekä useammin kuin kerran viikossa, että harvemmin kuin kerran viikossa.

¹¹⁸ Hirsjärvi 2009, 201.

Kahdeksannen kysymyksen yhteenvetona nähdään, että julkisen sektorin puolelta Kela on nuorten asioiden kanssa päivittäin tekemisissä. Tämä on yhteistyötoimintoja tarkastellen merkittävä huomio, koska aiemmissa vastauksissa Kela vastasi, ettei nuorille kohdennettua palvelua ole varsinaisesti olemassa. Kela, ensimmäisen kysymyksen vastauksensa mukaan, toimii ohjaavana instanssina eikä järjestä tasa-arvoperiaatteeseen vedoten kohdennettua palvelua nuorille. Julkisella sektorilla nuoret kuuluvat asiakaskuntaan viikoittain tai harvemmin kuin kerran viikossa. On hyvä asia, ettei nuoria kohdata joka instanssissa päivittäin, sillä se kertoisi nuorten talousongelman olevan hälyttävässä tilassa. Toisaalta voidaan pohtia, osaavatko nuoret hakeutua näiden palvelutarjoajien luokse, joilta voisi löytyä apua talouskysymysten kanssa painimiseen riittävän ajoissa. Järjestöistä Nuorisoasuntoliitto kohtaa toiminnassaan nuoria päivittäin. Nuorisoasuntoliitto on instanssi, joka toimii nuorten kanssa aktiivisessa vuorovaikutuksessa koko ajan. Tämä on otettu huomioon myös heidän toiminnassaan. Aikaisempien vastusten mukaan toiminnassa otetaan huomioon vuorovaikutteinen yhteistyö sekä yhteistyökumppanien että asukkaiden kanssa. Nuoret asukkaat tarvitsevat ohjausta, koska taloustietämys ja kyky hoitaa omia asioita ovat heikkoja. Panostamalla asukkaiden eli asiakkaiden toimintakykyyn vahvistetaan myös oman toiminnan jatkuvuutta.

Yhdeksäs kysymys liittyi kahdeksanteen kysymykseen. Yhdeksännellä kysymyksellä etsittiin vastausta siihen, millaisia epäkohtia on tunnustettu käytännössä liittyen nuoriin, organisaatioiden toimintaan ja kohtaamisiin. Yhdeksännessä kysymyksessä kysyttiin, mitkä ovat ne päällimmäiset asiat, jotka nousevat kohtaamisissa esille ja millaista ohjeistusta tilanteen ratkaisemiseksi annetaan.

Valtio/kunta tason vastauksissa kolme vastasi ymmärtämättömyyden maksamattoman velan seurauksista olevan päällimmäinen seikka. Kolme vastaajaa vastasi päällimmäisinä asioina olevan organisaatioiden tuntemattomuus, saavutettavuus tai velkojen hoitotapojen tuntemattomuus. Kaksi vastaajaa vastasi taloudellisen tilanteen hahmottamisen ja hoitamisen ylivelkaantumisen ja syrjäytymisen seurauksena olevan päällimmäisiä asioita. Kolme vastaajaa vastasivat kohtaamisissa nousevan esille tulovarmuuteen liittyvät asiat sekä koulutukseen ja työttömyyteen liittyvät kysymykset. Kaksi vastaajaa vastasi elämänhallintaan liittyvien asioiden kuten peliriippuvuuden nousevan esille. Yhdessä vastauksessa päällimmäisiksi teemoiksi nousi nuorten mainitsevat sairaudet ja elämän kriisit. Kolmen vastaajan vastaukset olivat tyhjiä tai eivät ottaneet osaa kysymykseen. Kysymyksessä kysyttiin lisäksi, millaista ohjeistusta nuorille annetaan näihin tilanteisiin liittyen. Ohjeistuksena annettiin tilanneopastusta kuten talous- ja velanhoitoneuvontaa ja omien palveluiden tarjonnan hyödyntämistä. Vastauksissa tuotiin esille myös lisäresurssitarve velkaneuvonnan pariin, jotta asiakkaan nopeampi kohtaaminen olisi mahdollista.

Järjestötason vastaajista päällimmäiset asiat painottuivat nuorten ymmärtämättömyyteen maksamattoman velan seurauksista, organisaatioiden ja palveluiden tuntemattomuus ja

maksukyky. Kaksi vastaajaa tarkensi vastauksissaan erilaisten nuoruuteen liittyvien elämänhallintataitojen kypsymättömyyden nousevan esille. Kypsymättömyyteen lukeutui vastaajien mukaan vastuunotonpuute erilaisista velvoitteista ja niiden hoitamiseen liittyvien ratkaisujen etsimishaluttomuus. Lisäksi vastauksissa mainittiin yleinen motivaatio ja toivottomuus. Ohjeistuksena käytettiin konkreettista tekemistä ja neuvontaa tilanteen hoitamisessa joko tilanteen vaatimalla tavalla tai siten, miten asiakas itse toivoo autettavan. Muu toimija vastasi taloudellisen tilanteen hahmottamisen ja siitä selviytymisen olevan päällimmäinen asia, joka kohtaamisissa tuli esille. Ohjeistuksena näissä tilanteissa oli taloudenhallinnan opastuksen antaminen.

Yhdeksännen kysymyskohdan lopuksi todettakoon, että julkisella puolella ongelmaksi on havaittu nuorten elämän- ja taloudenhallinnan kypsymättömyys kuten omien kykyjen arviointi, elämän jatkuvuuden hahmottaminen ja ympäröivän yhteiskunnan toimintavarmuus. Virastojen valistuksen painoarvoa voidaan pohtia ennaltaehkäisevältä kannalta seuraavasti: Ulosottoviraston vastauksessa kerrottiin asiakkaalle annettavasta informaatiosta koskien maksuhäiriömerkinnän syntymistä ja sen vaikutuksesta, ja talous- ja velkaneuvonta puolestaan antaa valistusta samasta asiasta. Myös erilaiset riippuvuudet ja niiden aiheuttamat ongelmat nousivat esille julkisen sektorin toimijoiden vastauksista. Nuoruus on kokeilujen aikaa ja elämäntaitojen opettelu onkin tärkeää. Voidaan kuitenkin pohtia, millainen informaatio on oikea-aikaista ja mitkä tavat toimisivat ennaltaehkäisevässä mielessä tehokkaimmin kunkin toimijan osalta. Monipuolista neuvontaa on tärkeä olla tarjolla siellä missä nuoria kohdataan, mutta voidaan myös pohtia, tulisiko julkisen sektorin instanssien välillä olla yhteistyöverkosto, joka tarkkailisi valistustoiminnan jalkautumista nuorille käytännön työn kautta?

Järjestön vastauksista voidaan kiteyttää nuorten huolena olevan yleisen motivaation puute ja yleisen haluttomuuden olemassaolo. Tietämättömyys siitä, miten solmuun menneitä asioita yhteiskunnassa hoidetaan, voi vaikuttaa yleiseen motivaatioon. Haluttomuus taas kertoo siitä, kuinka asioita kyetään hoitamaan. Haluttomuuden taustalle kytkeytyy osaamattomuus, tietämättömyys ja yksinäisyys. Omien talousasioiden kuten vuokranmaksun, pikavippien, luottokorttien hoitaminen ja oman maksukyvyyn ymmärtäminen ovat usein jumiutuneen tilanteen taustalla. Järjestöjen toiminnassa esille nousee tilanneosaaminen samoin kuin julkisen sektorin vastauksissakin.

6.11 Lainsäädännön tuki ja taloudenhallinnan edistäminen

Kymmenennessä kohdassa kysyttiin, millä tavoin nykyisen lainsäädännön koetaan tukevan ja edistävän nuorten taloudenhallintaa vastaajan omaan toimenkuvaan liittyen. Vastaajista neljä vastasi tyhjää ja kolme ei osannut sanoa. Kuusi vastaajaa vastasi lainsäädännön sisältävän tukevia tai edistäviä toimia ei lainkaan tai heikosti. Viisi vastaajaa vastasi lainsäädännön huomioineen toimillaan asian tai jotenkin huomioineen. Viisi vastaajaa vastasi lainsäädännön

huomioivan hyvin kysytyt seikat. Yksi vastaaja vastasi keinoja olevan käytössä, mutta niiden arvostuksen olevan heikkoa.

Valtio/kuntatason vastaajista seitsemän vastaajaa vastasi, ettei lainsäädäntö tue tai edistä nuorten taloudenhallintaa riittävästi. Heikkouksina nähtiin nuorten tasavertainen asema ikäperusteisena toimijana. Oikeustoimikelpoisuus alkaa täysi-ikäisyydestä eikä lainsäädäntö varmista taloudellisen tiedon hallintaa esimerkiksi oppivelvollisuuden kautta. Yksi vastaaja vastasi, ettei lainsäädäntö tue velkaantumisen katkaisemista vaan mahdollistaa lisävelkaantumisen liian helposti. Neljä vastaajaa vastasi lainsäädännön tukevan tai edistävän tai ainakin jotenkin ottavan huomioon kysytyn toiminnan. Toimina mainittiin maksujärjestelyaikojen muutokset työttömille ja nuorten asioiden ohjaaminen holhoustoimen pariin. Yksi vastaaja vastasi viranomaisten tiedonvaihtoon liittyvien asioiden toimivan hyvin ja viranomaisten neuvontavelvollisuuden toimivan.

Järjestötoimijoiden vastauksista yksi vastaaja koki lainsäädännön tukevan tai edistävän toimintaa huonosti. Vastaaja koki, ettei luotonantajille anneta riittäviä työkaluja maksukyyn arviointiin. Yksi vastaaja vastasi lainsäädännön ja sen kautta toimivien prosessien suhtautuvan kömpelösti asiakkaiden tilanteen hoitamiseen. Neljä vastaajaa koki nykyisen tilanteen toimivan hyvin. Tätä näkemystä tukivat yksityishenkilön velkajärjestelylainsäädännön muutokset, talousopetuksen mukaan ottaminen opetussuunnitelmaan, pikaluottolainsäädännön muutokset, verkkopankkitunnusosoikeuksien olemassaolo ja organisaation sisäiset ohjauspalvelut.

Kymmenennen kysymyksen yhteenvetona voidaan todeta, että lainsäädäntö mahdollistaa asioita ja antaa puitteet, joiden mukaan toimia. Toimintapuitteiden tuntemattomuus aiheuttaa sanktioita, joita tulee noudattaa. Lainsäädäntö mahdollistaa osapuolille oikeuksia, joiden mukaan toimimalla heikomman osapuolen etu on turvattu. Lainsäädäntö ei kuitenkaan varmista sitä millainen on niiden osapuolien lähtökohtainen tilanne asioiden hoitoon tai kyky hakea riittävää apua tilanteelle. Voidaankin kysyä, jos lainsäädäntö mahdollistaa nuorten velkaantumisen, tulisiko sen mahdollistaa ja varmistaa tietyn tasoinen talousasioiden mediaanitaso?

Samoja teemoja pohdittiin myös järjestöjen vastauksissa. Todettiin ettei lainsäädäntö kohtelee tasavertaisesti velkaantumisen mahdollistavia osapuolia. Velanantajalla ei ole riittävän vahvoja instrumentteja varmistaa velanottajan maksukykyä ja velanottajalla ei ole riittävää osaamista tarkastella omaa maksukykyä. Helppo, vakuudeton luotto, on omiaan edesauttamaan velkaantumisyhtälön syntyä. Velkajärjestelylainsäädäntö on omiaan auttamaan ongelmatilanteissa, mutta varsinaiseen ennaltaehkäisevään työhön tällaiset menettelyt ovat toimimattomia.

6.12 Lainsäädännön rajoitukset talousosaamisen tarkastelussa

Kysymyksessä yksitoista kartoitettiin, millä tavoin nykyisen lainsäädännön koettiin rajoittavan nuorten talousosaamista. Kysymyksellä haettiin näkökulmaa siihen, mitkä asiat lainsäädännön vaatiman toiminnan kautta ovat osoittautuneet ongelmallisiksi. Vastauksista ilmeni kysymyksen haasteellisuus. Vastaajista yhdeksän koki kysymyksen hankalaksi tai jätti siihen vastaamatta. Vastauksissa saman organisaation sisällä voitiin sekä antaa vastaus että jättää vastaamatta. Näin ollen kysymyksen vastaamiseen voidaan olettaa vaikuttaneen vastaajan tausta ja mielenkiinto. Vastaajista yhdeksän vastasi, ettei lainsäädäntö sisällä rajoittavia tekijöitä. Vastaajat kuitenkin lisäsivät ohjauksen, neuvonnan ja valistuksen riittämättömyyden olevan ongelmana nykyisessä järjestelmässä. Muu toimija ei vastannut tähän kysymykseen.

Valtio/kuntatason vastaajista kaksi vastasi nykyisen opetussuunnitelman ja yhteiskunnan vaatimusten olevan epätasapainossa. Kaksi vastaajaa vastasi, ettei lainsäädäntö suoranaisesti rajoita, mutta mahdollistaa helpon velkaantumisen liian väljän kulutusluottoon kohdistuvan lainsäädännön kautta. Yksi vastaaja näki velkaneuvonnan palvelutakuun puuttumisen rajoittavan nuorten talousosaamista. Yksi vastaajaa koki yksityishenkilön velkajärjestelyyn vaikean pääsyn olevan tällainen rajoittava tekijä. Yksi vastaaja vastasi työllistymiseen liittyvien kysymysten rajoittavan monen lainsäädännöllisen tekijän kautta talousosaamisen kehittymistä. Valtio/kuntatason toimijoista yksi ei antanut vastausta.

Järjestötason vastaajista viisi ei antanut vastausta. Kaksi vastaajaa vastasi perusopetuksen ja oppilaitosopetuksen opetussuunnitelman sisällön tulisi sisältää talouden hallintaan liittyvien asioiden lakisäateistä opetusta. Yksi vastaaja vastasi negatiivisen maksuhäiriömerkinnän toimivan sekä pelotteena hoitaa itse asioita, mutta myös yhtenä syynä ylivelkaantumiseen. Yksi vastaaja koki lyhyiden työsuhteiden ja tukimuotojen yhteensovittamisen ongelman rajoittavan nuorten itsenäistä selviytymistä. Yksi vastaaja koki ulosottooperusteen pitkän määräajan vaikeuttavan velkaantumisesta selviytymistä yhdessä maksuhäiriömerkinnän ja maksukyvyn tasapainon kanssa.

Yhdennestätoista kysymyksestä voidaan yhteenvetona todeta, että julkisen sektorin näkemyksen mukaan nuorten velkaantuminen on lainsäädännöllä mahdollistettu liian helpoksi ja riittäviä toimia talousosaamisen vahvistamiseksi ei ole lainsäädännöllä turvattu. Talouden hallinnan sekä talousosaamisen katsotaan kuuluvan kotikasvatukseen. Neuvonnan luetaan olevan ohjaavaa toimintaa ei kasvatuksellista valistusta. Vastuu velkaantumisesta ja sen lieveilmiöistä, on julkisen sektorin vastausten mukaan henkilöllä itsellään sekä henkilön lähipiirillä kuten oppilaitoksilla. Talous- ja velkaneuvontaan toivottaisiin palvelutakuuta, jolla varmistettaisiin oikea-aikainen ja riittävä palvelu asiakkaille. Talous- ja velkaneuvonnan arvostusta tulisi vahvistaa nimenomaan ennaltaehkäisevänä toimena. Tähän vaikuttaa kuitenkin annettujen resurssien riittävyys.

Järjestötoimijoiden vastauksen mukaan talousosaamista tulisi vahvistaa pakollisen talouskasvatuksen lisäämisellä. Maksuhäiriömerkinnän positiivinen ja negatiivinen vaikutus ylivelkaantumiseen tulisi huomioida nuorten kohdalla paremmin. Lainsäädäntö myös mahdollistaa työelämän pirstaleiset sopimukset ja vaikeuttaa nuorten elämänhallintaa niiden kautta. Erilaisien määräaikojen kohtuullistamiskysymyksiä tulisi tarkastella yksilötasolla ennaltaehkäisevinä toimenpiteinä.

6.13 Lainsäädännön muutostarpeet

Kysymyksessä kaksitoista kartoitettiin havaittuja nykyisen lainsäädännön muutostarpeita kysymyksellä, millä tavoin edellä mainittuja lainsäädännön kohtia tai nykyistä käytäntöä olisi tarpeen muuttaa. Vastaajista neljätoista vastasi tyhjää tai kokivat nykyisen lainsäädännön olevan riittävä. Kysymykseen vastaajat vastasivat kehityskohteita todelliselle toiminnalle ja lainsäädännön näkökulmalle. Muu toimija ei vastannut kysymykseen.

Valtio/kuntatason toimijoista neljä vastaajaa kokivat toiminnan kehittämistarpeiksi opetussuunnitelman sisällön, eduskuntalaitoksen ja valistuksen. Tarpeellisena nähtiin myös palvelutakuun ottaminen velkaneuvonnan periaatteeksi. Lainsäädäntö koettiin pääosin toimivaksi, näin koki viisi vastaajaa. Lainsäädännön ongelmakohtiksi mainittiin pikaluottoihin liittyvät asiat kuten korkeakorkoisten lainojen saaminen, lainaehdot, perintätoimistojen perintätapojen valvonta ja nuorten mahdollisuudet pikaluottojen tekoon. Kaksi vastaajaa mainitsi positiivisen luottorekisterin toimivan velkaantumisen ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä kenties paremmin. Yksi vastaaja pohti nuorille suunnatun helpotetun velkajärjestelyn toimivan ehkä yhteiskunnan osalta henkilökohtaisena motivaattorina nuoren oman elämänhallinnan suhteen. Kuusi vastaajaa ei antanut vastausta.

Järjestötason vastaajista kysymykseen vastasi yksi vastaaja, joka vastasi nuorten saavan liian helposti pikavippejä ja tähän tulisi puuttua lainsäädännöllä.

Viimeisen kysymyksen yhteenvedona voidaan todeta, että julkisen sektorin osalta lainsäädännölle ei pääosin nähty muutostarpeita. Opetussuunnitelmien sisältöön panostamalla saataisiin varmuus talousosaamisen jalkautumisesta nuorille. Toisaalta nähtiin, että asennemuutos on yhteiskunnallinen ongelma ja lähtee eduskuntalaitoksesta tai virkamiesten ajattelutapojen uudistamisesta nykyaikaisemmaksi ja asiakaslähtöisemmäksi. Lainsäädäntöön on vastaajien mukaan jätetty kuitenkin kohtia, joiden avulla yritykset (luotonantajat, perintätoimistot, palveluntarjoajat) pystyvät operoimaan asiakkaan tarpeen mukaan palvelevasti, mutta kokonaisuutta tarkastellen vastuuttomasti. Tästä kertovat helppojen sopimusten solmiminen ilman maksukykyarviointia ja perintätoiminnan ammattimaistuminen.

6.14 Tulosten analyysi

Viranomaisten toiminnassa nuorten taloudellinen asema ja osaamisen kehittäminen on huomioitu lakisääteisten velvoitteiden kautta, markkinointikampanjoiden ja infomateriaalin avulla. Nuorille annetaan henkilökohtaista ohjausta siitä, mihin tahoon olla yhteydessä, kun velkaantumisen merkkejä havaitaan tai miten taloudensuunnittelua voi tehdä ja seurata. Nuorten taloudellisen aseman ja osaamisen vahvistamista on tehty jonkin verran sidosryhmäyhteistyön kautta. Yhteistyötä on tehty muiden viranomaisten, järjestöjen, hankkeiden ja tapahtumien kautta. Järjestöt kehittävät nuorten talousosaamisen parantamista matalankynnyksen kohtaamispaikkojen avulla, henkilökohtaisella opastamisella, nuoriin kohdistuvalla markkinoinnilla ja organisoidulla verkosto- ja sidosryhmäyhteistyöllä. Yhteistyötä tehdään myös sekä talousneuvojien että suoraan asiakkaiden kanssa.

Velkaneuvontayhteistyö on keskittynyt viranomaisilla viestintävälineiden varaan ja asiakkaan suoraohjaukseen oikealle viranomaistaholle. Järjestöt järjestivät koulutuksia asiakkaiden kanssa työskenteleville sekä myös suoraohjausta seuraavalle taholle. Verkostojen kautta järjestöt saavuttavat yhteistyökumppaneitaan ja tunnistavat kehittämiskohteita.

Viranomaisten taholla ei vakiintuneesti ole käytössä nuorille kohdistuvaa velkaneuvontayhteistyötä vaan toiminta on pääsääntöisesti kohdistettu kaikille. Joissakin viranomaisyksiköissä on käytössä nuorille suunnattua toimintaa, joiden kautta nuoret tutustuvat velkaneuvontaan ja viranomaisten toimintaan kuten nuorten talousiltapäivien ja oppilaitosvierailujen kautta. Järjestöjen toiminnassa nuoret on otettu huomioon omana kohderyhmänään kattavasti ja varsinkin järjestöjen välisessä yhteistyössä nuorten velkaneuvontayhteistyö toimiikin hyvin. Järjestöjen ja viranomaisten välinen paikallinen yhteistyö on kuitenkin hyvin vähäistä tai sitä ei ole lainkaan.

Taloussuunnittelutaitojen edistäminen viranomaisten toiminnassa keskittyy viranomaisten henkilökohtaiseen palveluun, materiaalin jakamiseen, viranomaisten osaamisen kehittämiseen ja verkkopalveluiden saavutettavuuteen. Järjestöjen toiminta kattaa monialaisen tiedon lisäämisen nuorten saavutettavaksi. Järjestöjen mielestä taloussuunnittelutaitojen edistämiseen sisältyy velkaongelmien syyt, seuraukset, ongelmien ratkaiseminen, talouden suunnittelu ja näihin asioihin liittyvien toimintojen kohdentaminen erityisesti nuorille. Tällaista nuorille suunnattua kohdennettua toimintaa ovat sisäiset nuorten toimintakokonaisuudet sekä yhteistyötahojen kanssa tehdyt toimintasuunnitelmat. Nuorille suunnattujen pajojen kautta edistetään myös nuorten omaa osaamista.

Viranomaiset tuntevat yhteistyökumppanitahot vastausten perusteella hyvin, mutta tunnetavuuden laatu rajoittuu tiedonvaihtoon tai vuosittaisiin kohtaamisiin. Yhteyshenkilöiden käytöaste on vähäinen ja rajoittuu vain joihinkin tahoihin. Järjestöjen osalta yhteistyötahojen

tunnettavuus oli vähäistä. Aktiiviset toimijat tuntevat yhteistyötahonsa esimerkiksi hanketyön kautta, mutta yhteistyökumppanien välisessä vuorovaikutteisessa toiminnassa on puutteita.

Organisaatioiden välistä lakisäateistä yhteistyötä ei viranomaistyöskentelyssä osattu määrittellä tarkasti. Lakisäateisenä toimintona pidettiin ohjausvelvollisuutta ja tiedonkäsittelyyn liittyviä asioita kuten asiakirjojen julkisuutta ja salassapitovelvollisuutta. Toisaalta oikeanlaisilla työmenetelmillä kuten valtakirjamenettelyllä voidaan tiedonvaihto tehdä jouhevaksi myös viranomaisten välisessä työskentelyssä. Järjestöt eivät näe toiminnoissaan lakisäateistä velvoitetta, mutta toisaalta ohjausvelvollisuus katsottiin kuuluvan lakisäateisiin toimintoihin.

Viranomaiset kohtaavat talousasioiden kanssa painivia nuoria tahosta riippuen päivittäin tai viikoittain. Nuoret tarvitsevat siis palveluita, joihin voi luottaa ja tukeutua, kun oma tieto- ja tukiverkosto pettää. Talousosaamisen hallinta nousee esille viranomaiskohtaamisissa. Nuoret eivät osaa hoitaa velvoitteitaan tai eivät tiedä mihin tahoon täytyisi olla yhteydessä. Nuorten elämän toimivuuteen liittyy usein myös monia seikkoja, jotka ovat edesauttaneet velkaantumista. Elämänhallinta tätä kautta on yleisesti raskasta eikä voimia löydy asioiden selvittelyyn. Järjestöjen toimijat painivat samojen kysymysten äärellä kuin viranomaiset. Nuorten kypsyttömyys, ymmärtämättömyys velvollisuuksien laiminlyönnistä ja järjestelmän tuntemattomuus ovat keskeisiä seikkoja nuorten kohtaamisissa. Ohjeistuksena viranomaiset neuvovat miten palvelutarjontaa voi hyödyntää, kun taas järjestöt keskittyvät taloudenhallinnan opastuksen antamiseen ja tilanteen selviytymiseen.

Viranomaisten organisaatioiden toiminnassa taloudenhallinnan ja lainsäädännön suhde toimii neuvontavelvollisuuden, teknisen tiedonvaihdon, luottoihin liittyvien korkosäännöstelyjen, ilmoitusvelvollisuuden ja oikeustoimikelpoisuuden osalta hyvin. Lainsäädäntö ei toisaalta kuitenkaan tue tai edistä taloudenhallintaa riittävästi. Nuorten elämäntilannetta, kokemusta ja tiedollista kypsyttää tulisi tarkastella monipuolisemmin. Lainsäädäntö ei esimerkiksi tunne ikäperusteista kohtelua velkajärjestelyn toteuttamisessa, jos synnä on kevytmielinen velkaantuminen. Järjestöjen osalta koettiin, ettei lainsäädäntö edistä riittävästi taloudenhallintaa kokonaisuutena. Luotonmyöntäjien osalta nuorten maksukyvykkyyden arviointia on hankala tehdä, koska työkaluja maksukyvyn arviointiin ei ole hyödynnetty riittävästi. Asiakasprosessit ovat hitaita eikä apua saa silloin, kun on tarve. Muutoksia parempaan taloudenhallinnan edistämiseen on kuitenkin tehty opetussuunnitelman ja luottosäännöstelyn kuten korkokattosääntelyn kautta.

Lainsäädäntö myös mahdollistaa helpon velkaantumisen. Kun yhdistetään talousosaamisen hallitsemattomuus, ja luotonmyöntäjien mahdollisuudet arvioida maksukykyä ja järjestelmän heikkoudet, kuten talous- ja velkaneuvonnan palvelutakuun puuttuminen, edesauttaa tämä yhdistelmä velkaantumisen elementtien toteutumista. Lainsäädäntö mahdollistaa myös työllistymiseen liittyvien asioiden kautta velkaantumisen askeleet. Lyhyiden työsuhteiden

solmimismahdollisuus, tuloepävarmuus erilaisten tukien kautta sekä yhteiskunnan vaatimuksen luottoyhteiskunnan jäsenenä tukevat velkaantumisen mahdollisuutta. Erilaiset maksuhäiriömerkinnät toimivat sekä pelotteena että syynä ylivelkaantumiseen. Merkintöjä yritetään väistellä vakuudettomien luottojen avulla ja kun merkintä tulee, on velkaantumisen ensiaskeleesta siirrytty suoraan ylivelkaantumisen kierteeseen. Lainsäädäntö kohtelee velkaantuneita velkaantuneina eikä nuori ikä ole peruste erityiskohteluun. Riittävän talousosaamisen varmistaminen lainsäädännöllä auttaisi nuoria omaksumaan itsenäiseen maksukykyarviointiin ja taloushallinnan tavat. Toisaalta ulosottojärjestelmän kankeus erityisesti nuorten osalta vaikeuttaa velkaantumisesta selviytymistä.

Toteutetun kyselyn mukaan nuoriin kohdistuvina lainsäädännön muutostarpeina nähtiin luotonmyöntämiseen liittyvien korko-, myöntämisperuste-, rekisteri- ja perintätapojen valvontajärjestelmien kehittämisen. Monialaisen yhteistyön tarkastelua tulisi tehdä laajasti aina eduskunnasta lähtien, valistustapojen toimivuuden osalta ja viranomaistoimijoiden kesken.

7 Pohdinta

Tutkimus antoi hyviä vinkkejä tutkimuskysymyksen pohdintaan, eli siihen miten nuorten velkaantumista voitaisiin ennaltaehkäistä sidosryhmäyhteistyötä kehittämällä. Havaittiin, että velkaantumiseen liittyvät viranomaisjärjestelmät ja niiden toimintaperiaatteet ovat opetussuunnitelman mukaisesta talousosaamisen opetuksesta huolimatta huonosti tunnettuja velkaongelmaisten nuorten keskuudessa. Suoraa vastausta tutkimusongelmaan ei saavutettu. Tähän vaikutti ongelman monialaisuus ja laajuus. Velkaantumiseen liittyy moniongelmallisuus eikä yhden hallinnon toimintatavat ja -periaatteet voi käytännössä poistaa tai lieventää ongelmien ilmaantumisesta, vaan siihen tarvitaan poikkihallinnollista ja sidosryhmien välistä tiivistä yhteistyötä.

Tutkimusongelmien ratkaisua tarkastellessa havaittiin, että ennaltaehkäisevätoiminta palvelujärjestelmässä rakentuu toimijoiden sisäisen ja ulkoisen yhteistyön toimivuudelle. Yhteiskunnan eri toimijat käyttävät monia eri tapoja ennaltaehkäisevän velkaneuvontatyön toteuttamisessa. Yhdistämällä näistä alueellinen ja oman organisaation toiminnalle sopiva, asiakkaan tarpeiden mukainen konsepti, voidaan parhaiten vastata alueellisesti ennaltaehkäisevän työn saavutettavuuteen.

Tutkimusmenetelmä rajoitti vastausten määrää, joka vaikuttaa valtakunnallisen kokonaistilanteen hahmottamiseen ja tulosten yleistettävyyteen. Alueellisia eroja toiminnassa huomattiin jo tässäkin tutkimusotoksessa, voidaan siis kysyä, mikä on todellisen yhteistyön toimivuus, tunnettuus ja kattavuus alueittain? Onko yhteistyöllä ajateltu olevan velkaantumisen ennaltaehkäisevän toiminnan osalta painoarvoa lainkaan? Tutkimus osoitti, ettei julkisella sektorilla tunneta nuoriin kohdistuvan ennaltaehkäisevän toiminnan ulottuvuuksia sidosryhmätyöskentelyyn liittyen, tai nähdä tällaista vastuuvuorotetta olevan lainsäädännöllisesti olemassa

lainkaan. Julkisella puolella joitakin potentiaalisia keinoja tutkimuksen mukaan on kyllä käytössä. Näiden hyödyntämistä valtakunnallisesti tulisi arvioida tarkemmin. Tällaisista keinoista esimerkkinä olivat virastojen ja koulun yhteiset valistustoimintatavat.

Tutkimusmenetelmänä haastattelu olisi lisännyt tutkimuksen luotettavuutta. Toisaalta tutkimusongelma on sidoksissa laajempiin yhteyksiin ja tekijöihin, joten tutkimuksen rajauksessa tulisi tuolloin käyttää vielä pienempiä otosryhmiä. Asiaa tulisikin tutkia esimerkiksi paikkakunnittain ja alueen väestötarpeen mukaisesti toimivan kokonaisuuden löytämiseksi.

Tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää tarkasteluun julkisen sektorin ja kolmannen sektorin toiminnan kehittämisessä. Kolmas sektori järjestöineen tekevät vahvaa talous- ja velkaneuvontaa oman alansa lähtökohdista. Julkinen sektori on puolestaan se, joka jää nuorille kouluopetuksesta huolimatta tuntemattomaksi sääntöjen ja instanssien osalta. Voisiko ajatella, että julkisen sektorin kuten ulosoton ja velka- ja talousneuvonnan (nykyisin oikeusaputoimiston) ja kolmannen sektorin toimintaa ja palveluja tuotaisiin nuorten lähelle erilaisten pop up -tapahtumien kautta? Nuoret tarvitsevat tietoa paikoissa, jotka ovat heitä lähellä ja jalkautuminen voisi olla hyvä lähestymistapa nuorten omien velvollisuuksien ja vastuiden herättelyyn. Työkaluina tällaisen pop up - toiminnan toteuttamiseen voisi olla paikalliset velkaneuvontatiimit, joiden toiminta rakennettaisiin paikallisten tarpeiden ja toimijoiden kesken. Esimerkiksi ulosottoviraston palvelun laatu ja toiminnan tehostaminen onnistuu paremmin, kun käytössä on yhteisesti selvitetty toimintatavat, yhteyshenkilön tiedot keneltä voi tarvittaessa kysyä nuorelle talousosaamisen avuntarvetta, ja säännölliset nuorten pariin jalkautuvat pop up -tapahtumat, joita voitaisiin kehittää yhdessä paikallisten oppilaitosten kanssa. Suuntaa antava ajatuskaavio löytyy liitteestä 4, jonka voidaan nähdä olevan myös eräänlainen ajatusrunko tai ohjesääntö toiminnan suunnitteluun.

Tutkimusongelmaan liittyvä perustuvan laatuinen kysymys on velkaantumisen moniulotteisuus. Velkaantunut kärsii usein monista muistakin lieveilmiöistä velkaantumisen lisäksi. Lieveilmiöiden kuten peliriippuvuuden, päihteiden tai syrjäytymisen mukaan ottaminen ennaltaehkäisevän toiminnan verkostoon on myös tärkeää. Kokoamalla kattava, monialainen ja asiakaslähtöisyyden periaatteeseen sidottu sidosryhmäverkosto on askel lähemmäs ennaltaehkäisevää toimintaa, mutta toiminnan tuloksekkuus on riippuvainen toimijoiden sitoutuneisuudesta ja työskentelyperiaatteiden sisällöstä. Tuloksekkaaseen ennaltaehkäisevään työhön liittyy laajakatseisuus ja asiakkaan eli nuoren, näkemyksen arvostus.

Tarkastellessa velkaantumisen preventiivisyyttä ja ennaltaehkäisevän toiminnan tehostamista, tulee pohtia toimintamallien taustoja ja niiden toimivuutta. Tämän opinnäytetyön tutkimus tarkasteli käytäntöjä ja niiden kautta nousevia ongelmia nuorten talouden hallinnan kysymyksiin liittyen. Taloudenhallinta pitää sisällään monia yhteiskunnallisia toimintakokonaisuuksia, joiden toimivuus heijastuu vahvasti velkaantumisilmiön hallintaan. Nuori, yhteiskunnallisena

toimijana, on osa talussektorin rattaita ja velkaantumiseen liittyvän ennaltaehkäisevän toiminnan tärkein porras. Tarkasteltaessa ennaltaehkäisevän toiminnan tuloksekasta vaikutusta, tulee ennaltaehkäisevän toiminnan muotojen sijoittua siihen ajankohtaan, jossa ollaan vielä askeleen edellä itse ilmiön aktivoitumista. Tämä ajankohta pitää sisällään yhteiskunnan, oikeusjärjestyksen ja kansalaistoimintojen kokonaisuudet, joita tämän opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä tarkasteltiin.

Nuorten talusosaamisen vahvistaminen monialaisen yhteistyön mekanismien kuten tiedonsiirron, palveluneuvonnan, sidosryhmäyhteistyön kautta, on omiaan toimimaan ennaltaehkäisevänä elementtinä nuorten preventiivisen velkaantumisen ennaltaehkäisemisessä. Nuorten tietoisuuden lisääminen lainsäädännön preventiivisistä menettelyistä ja kansalaisvelvollisuuksiksi katsottavan talusosaamisen hallinnasta, on tärkeä askel velkaantumisen ennaltaehkäisyssä. Velkaantumisen ennaltaehkäisy ei kuitenkaan ole yksittäinen ongelma, vaan monialainen yhteiskunnallinen haaste, johon tulee suhtautua riittävällä kiinnostuksella ja asenteella myös eri sektorien välisessä yhteistyössä. Tässä yhteistyö- ja avunantotoiminnassa voidaan katsoa win-win- tilanteen edesauttavan kaikkia osapuolia ja varsinkin nuoria ja heidän tulevaisuuttaan.

Lähteet

Lait, asetukset ja hallituksen esitykset

Ajoneuvoverolaki 1281/2003

Arvonlisäverolaki 1501/1993

Asevelvollisuuslaki 1438/2007

Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, luonnollisten henkilöiden suoje-
lusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin
95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus)

Hallintolaki 434/2003

HE 102/2017 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi talous- ja velkaneuvonnasta.

HE 183/1992 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä.

HE 24/2010 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja
eräiden luotonantajien rekisteröinnistä sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.

HE 309/1993. Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muutta-
misesta.

HE 37/2000 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi velkaneuvonnasta ja eräiksi siihen liitty-
viksi laeiksi.

HE 72/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle hallintolaiksi ja laiksi hallintolainkäyttölain
muuttamisesta.

HE 78/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 7 luvun, eräiden
luotonantajien rekisteröinnistä annetun lain sekä korkolain 2 §:n muuttamisesta.

HE 83/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä anne-
tun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Henkilötietolaki 523/1999

Laki holhoustoimesta 442/1999

Laki luottolaitostoiminnasta 610/2014

Laki saatavien perinnästä 513/1999

Laki saatavien perinnästä 513/1999

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000

Laki talous- ja velkaneuvonnasta 813/2017

Laki valtakunnanvoudinvirastosta 519/2009

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999

Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 57/1993

Luottotietolaki 527/2007

Perusopetuslaki 628/1998

Perustuslaki 731/1999

Tietosuojalaki 1050/2018

Ulosottokaari 705/2007

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 422/2012

Painetut

Aatola, L. 1997. Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 3/1997. Velkaneuvontaverkostot -yksittäisistä tehtävistä yhteistyöhön. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.

Ahola, P., Arajärvi, P. & Kananoja, A. 2010. Yhteiset vai ostetut? Jyväskylä: WS Bookwell Oy.

Arajärvi, P. Sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuoliset tekijät -työryhmä 19/2010. Toim. Marju Pajukoski. Pääseekö asiakas oikeuksiinsa? Raportti III. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL). Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. ym. 2009. 15. uudistettu painos. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kirjayhtymä Oy.

Julkunen, R. 2004. Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy.

Koulu, R. & Lindfors, H. 2013. Velkavastuun toteuttaminen luottoyhteiskunnassa. Helsinki: Helsingin Yliopisto.

Linna, T. & Leppänen, T. 2014. Ulosotto-oikeus I. Ulosottomenettely. Helsinki: Alma Talent Oy.

Mäenpää, O. 2016a. Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet. Helsinki: Edita.

Mäenpää, O. 2016b. Julkisuusperiaate. Helsinki: Talentum Pro.

Nordin, P. & Parviainen, J. 2018. Viranomaistehtävien synergioista lähtevä hallinnon organisoiminen: kokonaisuus ja asiakaslähtöiset palvelut kolmella eri hallinnonalalla. Hallinnon tutkimus 37/2018. Tampere: Hallinnon tutkimuksen seura. 37-51.

Nuorisotutkimusverkosto. 2006. Kuluttava nuoruus. Autio, M. & Paju, P. (toim.) Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Pekkola E., Haveri, A., af Ursin, K. ym. 2016. Julkinen hallinto Suomessa. Helsinki: Tietosanomaa Oy.

Rannisto, T-H. & Tuurnas, S. 2015. Moniammatillinen yhteistyö julkisten palvelujen tuottamisessa ja johtamisessa Teoksessa Felix byrokratia? Julkinen hallinto kaiken huomioimisen taitona. Klaus af Ursin & Elias Pekkola & Jari Stenvall (toim.) Tampere: Yliopistopaino.

Rikalainen, E. & Uitto, T. 2008. Pakkokeinot ja saatavien perintä. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuoliset tekijät -työryhmä 2010. Loppuraportti IV. Laki ja asiakkaan oikeudet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Tampere: Juvenes Print.

Yeung, A. & Saari, J. ym. 2007. Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Yliopistopaino.

Sähköiset

Asiakastieto Oy. 2017. Maksuhäiriötilasto Q1-Q4-2017. Viitattu 2.11.2018. https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/maksuhairiotilastot-q1-q4-2017-kuluttajat.pdf

Atkinson, A. ym. 2006. Levels of financial capability in the UK: Results of a baseline survey. Lontoo: Financial Services Authority. Viitattu 20.11.2018. <http://www.fsa.gov.uk/pubs/consumer-research/crpr47.pdf>

E-lomake.fi. 2018. Mikä on e-lomake 3? Viitattu 14.10.2018. <https://e-lomake.fi/web/mika-on-e-lomake-3.html>

Finanssiala. 2018. Monet tavat säästää, sijoittaa ja velkaantua -miten suomalaiset vaurastuvat? Viitattu 13.12.2018. http://hyol.fi/assets/files/Talous%20tutuksi/Talous%20tutuksi%202018_Finanssiala_esitys.pdf

Hallberg, P. & Karapuu, H. ym. 2004. Perusoikeudet. Sähköinen julkaisu päivitetty kirjoittajien osalta 2010 ja 2011. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 7.9.2018. [https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/FAIBXCJTBF#kohta:l\(\(20\)JOHDANTO\(\(20\):1.\(\(a0\)Perusoikeusj\(\(e4\)rjestelm\(\(e4\)\)\(\(20](https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/FAIBXCJTBF#kohta:l((20)JOHDANTO((20):1.((a0)Perusoikeusj((e4)rjestelm((e4))((20)

Hänninen, K. 2007. Palveluohjaus -asiakaslähtöistä täsmäpalvelua vauvasta vaariin. Stakes. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75697/R20-2007-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kontio, M. 2010. Moniammatillinen yhteistyö. TUKEVA-hanke. Oulu: Paino. Viitattu 12.11.2018. <http://oulu.ouka.fi/seutu/tukeva/moniammatillinen-julkaisu.pdf>

Koulu, R., Lindfors, H. & Niemi, J. 2004. Insolvenssioikeus. Sähköinen julkaisu päivitetty kirjoittajien osalta 2015. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 1.11.2018.

Lappalainen, T., Hupli, J. ym. 2016. Prosessioikeus. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 2.10.2018. [https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBXATJFCBJ#kohta:III\(\(20\)ASIANOSAISET\(\(20\)JA\(\(20\)PROSESSUAALINEN\(\(20\)EDUSTUS\(\(20](https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBXATJFCBJ#kohta:III((20)ASIANOSAISET((20)JA((20)PROSESSUAALINEN((20)EDUSTUS((20)

Lappi-Seppälä, T. ym. 2004. Rikosoikeus. Sähköinen julkaisu päivitetty viitatulta osin 2008. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 9.10.2018. [https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/GAIBXCJTBF#kohta:l\(\(20\)YLEISI\(\(c4\)\)\(\(20\)KYSYMYKSI\(\(c4\)\)\(\(20\):6.\(\(20\)Seuramusj\(\(e4\)rjestelm\(\(e4\)n\(\(20\)p\(\(e4\)\)\(\(e4\)piirteet\(\(20](https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/GAIBXCJTBF#kohta:l((20)YLEISI((c4))((20)KYSYMYKSI((c4))((20):6.((20)Seuramusj((e4)rjestelm((e4)n((20)p((e4))((e4)piirteet((20)

Lehtonen, Y., Mökkönen, K., Töyrylä, H., Seulu, M-R., Tammenkoski R. 2018. Perintä ja luotonhallinta. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 19.11.2018

- a) [https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBXATCFHBG#kohta:6.\(\(20\)VELKAVASTUU\(\(20](https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBXATCFHBG#kohta:6.((20)VELKAVASTUU((20)
- b) [https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBXATCFHBG#kohta:9.\(\(20\)YLEINEN\(\(20\)ALIOIKEUSMENETTELY\(\(20\):Oikeuspaikka\(\(20\):Yleinen\(\(20\)oikeuspaikka\(\(20\):Yhti\(\(f6\)\)\(\(20](https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBXATCFHBG#kohta:9.((20)YLEINEN((20)ALIOIKEUSMENETTELY((20):Oikeuspaikka((20):Yleinen((20)oikeuspaikka((20):Yhti((f6))((20)
- c) [https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBXATCFHBG#kohta:7.\(\(20\)VAAEHTOINEN\(\(20\)PERINT\(\(c4\)\)\(\(20](https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBXATCFHBG#kohta:7.((20)VAAEHTOINEN((20)PERINT((c4))((20)

- d) [https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBBXATCFHBG#hae%20teoksesta/kohta:12.\(\(20\)YKSITYISHENKIL\(\(d6\)N\(\(20\)VELKAJ\(\(c4\)RJESTELY\(\(20\)](https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBBXATCFHBG#hae%20teoksesta/kohta:12.((20)YKSITYISHENKIL((d6)N((20)VELKAJ((c4)RJESTELY((20)
- e) [https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBBXATCFHBG#kohta:11.\(\(20\)KONKURSSIMENETTELY\(\(20\)](https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBBXATCFHBG#kohta:11.((20)KONKURSSIMENETTELY((20)
- f) [https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBBXATCFHBG#hae%20teoksesta/kohta:13.\(\(20\)YRITYSSANEERAUS\(\(20\)](https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBBXATCFHBG#hae%20teoksesta/kohta:13.((20)YRITYSSANEERAUS((20)
- g) [https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBBXATCFHBG#kohta:8.\(\(20\)PERINT\(\(c4\)LAKI\(\(20\)JA\(\(20\)HYV\(\(c4\)\)\(\(20\)PERINT\(\(c4\)TAPA\(\(20\)](https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBBXATCFHBG#kohta:8.((20)PERINT((c4)LAKI((20)JA((20)HYV((c4))((20)PERINT((c4)TAPA((20)

Linna, T. & Leppänen, T. 2014. Ulosotto-oikeus I. Ulosottomenettely. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 26.11.2018. [https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/FADBFXBTXEBCA#kohta:II\(\(a0\)Ulosoton\(\(20\)keskeiset\(\(20\)periaatteet\(\(20\):2\(\(20\)Ulosoton\(\(20\)teht\(\(e4\)v\(\(e4\)t\(\(20\)](https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/FADBFXBTXEBCA#kohta:II((a0)Ulosoton((20)keskeiset((20)periaatteet((20):2((20)Ulosoton((20)teht((e4)v((e4)t((20)

Linna, T. 2008. Ulosottokaaren pääkohdat. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 5.10.2018. [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/DABBXXBUAGGH#kohta:ULOSOTTO-KAAREN\(\(20\)P\(\(c4\)\)\(\(c4\)KOHDAT\(\(20\)](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/DABBXXBUAGGH#kohta:ULOSOTTO-KAAREN((20)P((c4))((c4)KOHDAT((20)

Linna, T. 2014. Kohti aikuisuutta velkareppuselässä. Defensor Legis 2/2014. Viitattu 20.11.2018. https://www-edilex-fi.nelli.laurea.fi/defensor_legis/13173.pdf

Majamaa, K. & Rantala, K. 2016. Katsauksia 16/2016. Nuorten aikuisten velat, velkaongelmat ja keinot talouden tasapainottamiseksi. Helsingin yliopisto: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Viitattu 9.11.2018. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/164373/Katsauksia_16_Majamaa_Rantala_2016.pdf?sequence=1

Mun talous. 2018. Mun talous? Mistä on kyse? Viitattu 16.10.2018. <https://muntalous.fi/verko/toiminta/>

Mäenpää, O. 2017. Yleinen hallinto-oikeus. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 13.9.2018. [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/CABBXXBTABCED#kohta:I\(\(20\)Hallinto-oikeuden\(\(20\)yleiset\(\(20\)perusteet\(\(20\):8\(\(20\)Hyv\(\(e4\)\)\(\(20\)hallinto\(\(20\):8.1\(\(20\)Hyv\(\(e4\)\)\(\(20\)hallinto\(\(20\)perusoikeutena\(\(20\)](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/CABBXXBTABCED#kohta:I((20)Hallinto-oikeuden((20)yleiset((20)perusteet((20):8((20)Hyv((e4))((20)hallinto((20):8.1((20)Hyv((e4))((20)hallinto((20)perusoikeutena((20)

Niemi, M-L. 2014. Luotto-oikeus. Luottotyytit, perintäprosessit ja takaisinsaanti. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 19.11.2018 [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/DAIBBXTBBAEC#kohta:Sis\(\(e4\)llys\(\(20\)](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/DAIBBXTBBAEC#kohta:Sis((e4)llys((20)

Nuoret ja velka -akatemiahankkeen tutkimuskoosteita 2017. Niemi, M-L. (toim.). ISBN 978-952-484-973-9 (pdf) Rovaniemi: Lapin Yliopisto. Viitattu: 20.11.2018. <http://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62781/NUORET%20JA%20VELKA%20-%20Akademiahankkeen%2820%204%2017%20p%c3%a4ivitetty%29.pdf?sequence=14&isAllowed=y>

Oikeusministeriö. 2004. Työryhmämietintö. Velkahallintaohjelma. Osa I. Velkahallintatyöryhmän ehdotukset. Viitattu 9.11.2018 http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75704/omtr_7_2004_velkahallintaohjelma_46_s.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Oikeusministeriö. 2014. Oikeusministeriön toiminta ja taloussuunnitelma 2015-2018. Viitattu 26.12.2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76513/omth_1_2014_tts_46_s_lopullinen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Oikeusministeriö. 2015. Oikeusministeriön hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2016-2019. Viitattu 26.12.2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76575/omth_8_2014_tts_38_s.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Oikeusministeriö. 2018. Selvitys positiivisia luottotietoja koskevan järjestelmän edellytyksistä. Selvityksiä ja ohjeita 26/2018. Viitattu 2.12.2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161002/OMSO_26_2018_Positiivinen_luottotietojarjestelma.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Viitattu 4.11.2018. https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetushallitus. 2018. Perusopetuksen arvioinnista tasa-arvoisempaa - useammalle arvosanalle yhteiset kriteerit. Tiedote. Viitattu 5.11.2018 https://www.oph.fi/ajankohtaista/tiedotteet/101/0/perusopetuksen_arvioinnista_tasa-arvoisempaa_-_useammalle_arvosanalle_yhteiset_kriteerit

Peura-Kapanen, L. & Lehtinen, A-R. 2011. Nuorten taloudellinen osaaminen -määrittelyä, toimijoita, materiaaleja. Kuluttajatutkimuksen julkaisu 3/2011. Viitattu 27.11.2018. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152345/Nuorten_taloudellinen_osaaminen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Peura-Kapanen, L., Aalto, K., Lehtinen, A-R., Järvinen, R. 2016. Ylivelkaantumisen ehkäisyn ja hoidon tehostaminen. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 26/2016. Viitattu 20.9.2018 https://tietokayttoon.fi/documents/10616/2009122/26_Ylivelkaantumisen+ehk%C3%A4isyn+ja+hoidon+tehostaminen.pdf/97f54cef-7913-46fc-a469-1b4e0c79d1ba?version=1.0

Rissanen, K. 2009. Talous- ja velkaneuvonnan arviointi. Kilpailukyky 8/2009. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Viitattu 5.11.2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75026/TEMjul_28_2015_web_09042015.pdf

Saarnilehto, A. ym. 2004. Varallisuus oikeus. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 2.10.2018. [https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/IAIBXCJTBF#kohta:IV\(\(20\)VAHINKO-JEN\(\(20\)KORVAAMINEN\(\(20\)\)](https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/IAIBXCJTBF#kohta:IV((20)VAHINKO-JEN((20)KORVAAMINEN((20)))

Sisäministeriö 2017. Sisäisen turvallisuuden strategia. Hyvä elämä - turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös 15/2017. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80782/sisaisen-turvallisuuden-strategia-verkko.pdf>

Sydänmaalakka, P. 2015. Älykäs julkinen johtaminen. Miten rakentaa älykäs verkostoyhteiskunta. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 7.11.2018. [https://bisneskirjasto-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBXATFBCEC#kohta:1\(\(20\)Julkisen\(\(20\)johtamisen\(\(20\)haasteet\(\(20\)\)](https://bisneskirjasto-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/BAXBXATFBCEC#kohta:1((20)Julkisen((20)johtamisen((20)haasteet((20)))

Takuusäätiö. 2018. Penno. Viitattu 16.10.2018. <https://www.takuusaatio.fi/palvelumme/penno>

Tilastokeskuksen tietokanta 2018.

- a) Tilastokeskus. Käsitteet. Viitattu 21.11.2018. https://www.stat.fi/meta/kas/kotital_velkast.html
- b) Tilastokeskus. Px-Web-tietokannat. Viitattu 12.11.2018. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_oik_uloa/statfin_uloa_pxt_001_fi.px/table/tableViewLayout2/?rxid=7d458a76-d72f-4e81-9cf5-8da6d49b5a56
- c) Tilastokeskus. Px-Web-tietokannat. Viitattu 27.11.2018. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_oik_omulos/statfin_omulos_pxt_001.px/table/tableViewLayout2/?rxid=6dff2a15-9c3c-4f22-af04-f116af39fa77
- d) Tilastokeskus. Px-Web-tietokannat. Viitattu 9.11.2018 http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_oik_velj/statfin_velj_pxt_004_fi.px/table/tableViewLayout2/?rxid=dca979dc-808c-490c-b434-e09555c1ecc6

e) Tilastokeskus. Px-Web-tietokannat. Viitattu 9.11.2018.

http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_oik_velj/stat-fin_velj_pxt_002_fi.px/table/tableViewLayout1/?rxid=dca979dc-808c-490c-b434-e09555c1ecc6

f) Tilastokeskus. Px-Web-tietokannat. Viitattu 9.11.2018.

http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_oik_uloa/stat-fin_uloa_pxt_003_fi.px/table/tableViewLayout2/?rxid=dca979dc-808c-490c-b434-e09555c1ecc6

Tuori, K. & Kotkas, T. 2009. 5., uudistettu painos. Sähköinen julkaisu päivitetty 2016. Sosiaalioikeus. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 10.9.2018. [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/DABBXXBUAGHH#kohta:SOSIAALIOIKEUS\(\(20](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/DABBXXBUAGHH#kohta:SOSIAALIOIKEUS((20)

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2014. Päätös taloudenhallinnan neuvottelukunnan asettamisesta. Viitattu 7.11.2018. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/4cb352a4-4694-4ca5-8389-20dc5feefb11/4c468366-5e50-459a-89b4-0ddda1f408b8/ASETTAMISPAA-TOS_20140617121500.PDF

Valtakunnanvoudinvirasto 2014. Ulosottotoimen rakenneuudistus. Viitattu 9.12.2018.

https://valtakunnanvoudinvirasto.fi/material/attachments/vvv2/vvliitteet/j9zwzZZ39/To-teuttamissuunnitelma_31.12.2014.pdf

Valtakunnanvoudinvirasto 2017. Ulosotto Suomessa. Ulosottolaitoksen tilastoja vuodelta 2017.

Viitattu 2.1.2019. https://valtakunnanvoudinvirasto.fi/material/attachments/vvv2/vvliitteet/lrJgBnOAx/Ulosotto_Suomessa_2017.pdf

Valtakunnanvoudinvirasto 2018. Yhteistyöllä velkaongelmien kimppuun - Valtakunnanvoudin-

raston seminaari kokosi toimijoita yhteen. Viitattu 20.11.2018. <https://valtakunnanvoudinvirasto.fi/fi/index/ajankohtaista/2018/04/yhteistyollavelkaongelmienkimppuun-valtakunnanvoudinvirastonjarjestamaseminaarikokositomijoitayhteen.html>

Kuviot

Kuvio 1 Nuorten elämiseen käyttämiä rahoituslähteitä.....	14
Kuvio 2 Nuorten oikeuksia ja velvollisuuksia eri ikäluokittain kuvattuna.....	21
Kuvio 3 Velkaneuvontayhteistyön rakentuminen ylemmän kohderyhmäjaottelun mukaan. Kuvio tiivistelmä tutkimustuloksista.	46
Kuvio 4 Nuorten taloussuunnittelutaitojen edistämisen huomioiminen vastaajien toiminnassa.	48
Kuvio 5 Organisaatioittain jaoteltuna nuorten kohtaamiset liittyen taloudenhallinta asioihin.	51

Liitteet

Liite 1: Toiminnan mukainen otantaryhmäjaottelu ja vastausprosentit otantaryhmittäin	72
Liite 2: Haastattelukysymykset	73
Liite 3: KUTSU: Yhteistyön kehittäminen nuorten velkaantumisen ennaltaehkäisyssä	74
Liite 4: Monialaisen yhteistyön kehittämis ehdotus ulosottoviraston sidosryhmäyhteistyötoiminnalle	76

Liite 1: Toiminnan mukainen otantaryhmäjaottelu ja vastausprosentit otantaryhmittäin

Otantaryhmä	Toiminnan jaottelu
Takuusäätiö	Järjestö
Suomen perintätoimistojen liitto ry	Järjestö
Nuva Ry	Järjestö
Nuorisosäätiö	Järjestö
Nuorisosasuntoliitto	Järjestö
Kuntaliitto	Järjestö
Koordinaatti	Järjestö
Haastemiesten liitto ry	Järjestö
muu toimija	muu toimija
Valtakunnanvoudinvirasto	Valtio
Ulosottovirasto	Valtio
Talous- ja velkaneuvonta	Valtio
Suomen evankelisluterilainen kirkko	Valtio
Sosiaali- ja terveysministeriö	Valtio
Puolustusvoimat	Valtio
Opetus- ja kulttuuriministeriö	Valtio
Oikeusministeriö	Valtio
Oikeusaputoimisto	Valtio
Kuntien sosiaalipalvelut	Valtio
Kilpailu- ja kuluttajavirasto	Valtio
Kela	Valtio
Suomen Asiakastieto Oy	Yksityinen sektori
Perintäyhtiö	Yksityinen sektori

Otantaryhmä	Tutkimukseen kutsuttujen määrä	Saadut vastaukset	Vastaus %
Takuusäätiö	8	1	12,5 %
Suomen perintätoimistojen liitto ry	1	0	0,0 %
Nuva Ry	1	0	0,0 %
Nuorisosäätiö	1	1	100,0 %
Nuorisosasuntoliitto	1	7	700,0 %
Kuntaliitto	2	1	50,0 %
Koordinaatti	1	1	100,0 %
Haastemiesten liitto ry	1	0	0,0 %
muu toimija	0	1	100,0 %
Valtakunnanvoudinvirasto	1	1	100,0 %
Ulosottovirasto	22	5	22,7 %
Talous- ja velkaneuvonta	29	5	17,2 %
Suomen evankelisluterilainen kirkko	2	0	0,0 %
Sosiaali- ja terveysministeriö	4	0	0,0 %
Puolustusvoimat	3	0	0,0 %
Opetus- ja kulttuuriministeriö	1	0	0,0 %
Oikeusministeriö	2	0	0,0 %
Oikeusaputoimisto	6	0	0,0 %
Kuntien sosiaalipalvelut	4	0	0,0 %
Kilpailu- ja kuluttajavirasto	2	0	0,0 %
Kela	1	2	200,0 %
Suomen Asiakastieto Oy	1	0	0,0 %
Perintäyhtiö	5	1	20,0 %

Liite 2: Haastattelukysymykset

1. Miten toiminnassanne on otettu huomioon nuorten taloudellinen asema ja osaaminen?
2. Millaista muuta toimintaa organisaatiossanne on käytössä nuorten talouden hallinnan vahvistamiseksi?
3. Millaista velkaneuvontayhteistyötä organisaatiossanne on käytössä?
4. Onko velkaneuvontayhteistyötä kohdennettu erityisesti nuorille?
5. Millä tavoin toiminnassanne nimenomaisesti on huomioitu nuorten taloussuunnittelutaitojen edistäminen?
6. Tunteeko organisaationne ne yhteistyökumppanitahot, joiden kanssa talous- ja velkaneuvonta-asioiden tiedonvaihtoa tehdään? (esimerkiksi onko olemassa nimettyjä yhteyshenkilöitä?)
7. Millaista lakisääteistä yhteistyötä organisaationne/virastonne tekee yhteistyökumppanienne kanssa? (onko lainsäädännöllisiä ongelmia tietojen vaihdossa?)
8. Kuinka usein työssänne kohtaatte nuoria, jotka tarvitsevat apua talouden hallinnassa tai siihen liittyvissä asioissa? vaihtoehdot: päivittäin, kerran viikossa, useammin kuin kerran viikossa, harvemmin kuin kerran viikossa
9. Tämä kysymys liittyy edelliseen kysymykseen: Mitkä ovat ne pääimmäiset asiat, jotka nousevat kohtaamisissa esille? Millaista ohjeistusta tilanteen ratkaisemiseksi annetaan?
10. Millä tavoin koette nykyisen lainsäädännön tukevan/edistävän nuorten taloudenhallintaa omaan toimenkuvaanne liittyen?
11. Millä tavoin koette nykyisen lainsäädännön rajoittavan nuorten talousosaamista?
12. Millä tavoin muuttaisitte mainitsemianne lainsäädännön kohtia/nykyistä käytäntöä?

Liite 3: KUTSU: Yhteistyön kehittäminen nuorten velkaantumisen ennaltaehkäisyssä

Hei talous- ja velkaneuvonnan asiantuntija/yhteistyökumppani!

Olen Paula Mäkelä Laurea-ammattikorkeakoulusta Hyvinkäältä. Olen tekemässä opinnäytetyötä nuorille suunnattujen talous- ja velkaneuvonnan yhteistyömenetelmien kehittämistarpeisiin liittyen. Tutkimusongelmana on selvittää valtakunnallisesti tämän hetkistä velkaneuvontayhteistyön sujuvuutta sekä sitä, kuinka yhteistyötä voitaisiin kehittää. Etsin vastausta siihen, millä tavoin nuorten velkaantumista voitaisiin ennaltaehkäistä tehokkaammin ja mitkä olisivat ne keinot, tavat ja yhteistyökuviot, joilla saataisiin nuorten velkaantumista parhaiten taittumaan.

Tutkimuksen toteuttamiseksi tarvitsen Sinun apuasi. Haluaisin haastatella mahdollisimman laajasti eri alojen asiantuntijoita. Mukaan olen kutsunut asiantuntijoita oikeusministeriöstä, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä, perinnän ja luotonhallinnan asiantuntijoista, kuntatason toimijoista sekä nuorisoasioiden asiantuntijoista. Haastattelut toteutetaan sähköisesti kyselylomakkeen avulla. Haastattelut ja haastattelujen pohjalta muodostetut tulokset ovat luottamuksellisia. Työssä ei kerätä henkilökohtaisia tietoja. Opinnäytetyöprosessin päätyttyä haastattelulomakemateriaali tuhoetaan. Osallistuminen on vapaaehtoista.

Osallistumalla haastatteluun Sinulla on mahdollisuus ilmaista omia näkemyksiäsi aiheesta ja olla siten mukana vaikuttamassa ajankohtaisen, valtakunnallisen talous- ja velkaneuvonnan velkaneuvontayhteistyöalustan suunnitteluun. Osallistumisen kautta Sinulla on mahdollisuus pohtia olemassa olevia toimintatapoja nuorten talous- ja velkaneuvonnan asioissa ennaltaehkäisevästä näkökulmasta.

Opinnäytetyö tehdään yhteistyössä Valtakunnanvoudinviraston kanssa. Valtakunnanvoudinvirasto ja talous- ja velkaneuvonta ovat rakentamassa yhteistoimintaorganisaatiota, joka aloittaa toimintansa vuoden 2019 aikana. Tutkimustulokset ja materiaali ovat Valtakunnanvoudinviraston käytettävissä velkaneuvontayhteistyön kehittämiseen liittyvänä taustamateriaalina. Opinnäytetyö on julkinen. Opinnäytetyön tulokset valmistuvat marraskuussa 2018. Valmis työ julkaistaan ammattikorkeakoulujen julkaisuarkisto Theseuksessa.

Pyydän, että haastatteluvastaukset olisivat käytössäni viimeistään 8.10.2018.

Jos on kysyttävää, ottakaa rohkeasti yhteyttä.

Kyselyyn pääset alla olevasta linkistä.

<https://elomake.laurea.fi/lomakkeet/15987/lomake.html>

Kiitos yhteistyöstä!

Ystävällisin terveisin,

etunimi sukunimi

etunimi.sukunimi@student.laurea.fi

Oikeudellinen osaaminen

Liiketalous

Laurea-ammattikorkeakoulu

Uudenmaankatu 22

05800 HYVINKÄÄ

www.laurea.fi

Liite 4: Monialaisen yhteistyön kehittämisehdotus ulosottoviraston sidosryhmäyhteistyötoiminnalle

MONIALAISEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMISEHDOTUS

Tässä toimenpide-ehdotuksessa on koottu yhteen julkisen ja kolmannen sektorien toimintatapoja omassa organisaatiossa, yhteistyökumppanien kesken ja nuoriin kohdistuvan ennaltaehkäisevään velkaantumisen näkökulmaan liittyen. Tämä kooste auttaa havainnoimaan toimintaperiaatteiden yhtäläisyyksiä ja tarjoaa työkalun paikallisen toiminnan suunnitteluun.

Organisaatio määrittelee ne tavat ja paikalliset yhteistyökumppanit, joiden avulla ennaltaehkäisevätoimintaverkosto rakennetaan. Vastavuoroinen toimintaverkosto edesauttaa hyvän ja oikeudenmukaisen kohtelun periaatetta ja sitä kautta huomioi ja tukee nuorten taloudellisten, sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutumista. Sidosryhmätoimijoiden ja oman organisaation toimintoja tulisi lähentää henkilötietolain ja julkisuuslain mukaisten säädösten huomioiden nuorta palvelevammaksi. Keskinäisen yhteistyö- ja avunantomenettelyn avulla sidosryhmien päällekkäisiä työtapoja karsitaan ja nuoren asioinnin joutuisuutta näin mahdollistetaan.

Julkinen sektori	Rajapinta	Kolmas sektori
ORGANISAATION TOIMINTA		
Henkilökohtainen tilannekartoitus ja ohjaus	YA-menettely: toisiaan tukevat toimintatavat huomioidaan ja yhdistellään päällekkäisiä menetelmiä kuten sähköisen tiedon pariin ohjaamiseen liittyen	Henkilökohtainen tilannekartoitus ja ohjaus
Lakisääteinen ilmoitusvelvollisuus (ohjautuvuus)		Ilmoitusvelvollisuus (ohjautuvuus)
Materiaalipankki (sähköinen, perinteinen)		Materiaalipankki (markkinointi, sähköinen ja perinteinen)

Nuorten asiointipaikka (sähköinen, perinteinen ja jalkautuva)		Nuorten asiointipaikka (sähköinen ja perinteinen)
Sisäinen nuorten tiimi		Sisäinen nuorten tiimi
SIDOSRYHMÄTYÖSKENTELEY		
Paikallisten sidosryhmien kanssa tiiviimpi verkostoituminen	Nuorten palvelut, oppilaitokset, sosiaaliviranomaiset, sosiaalipalvelut, talous- ja velkaneuvontatahot, seurakunnat, erityisjärjestöt (esim. peliklinikka, päihdetyö), pankit, yrittäjät	Paikallisten sidosryhmien kanssa toimiminen
Valtakunnallisten sidosryhmien kanssa tiiviimpi verkostoituminen	Takuusäätiö, eri viranomaiset kuten ulosotto, verohallinto, poliisi, käräjäoikeudet (haastemiehet), puolustusvoimien sosiaalityö, Kela, erityisjärjestöt (esim. peliklinikka, päihdetyö), perintätoimistot, pankit	Valtakunnallisten sidosryhmien kanssa toimivat verkostot
Yhteistyön kehittäminen ja syventäminen	Yhteyshenkilö vastaa yhteistyötoiminnan ajankäytöstä, säännönmukaiset tapaamiset ja toimintatapojen tarkastelu	Yhteistyön kehittäminen
VELKAANTUNEEN NUOREN ASEMA		
Nuorten velvollisuuksien varmistaminen	Lainsäädännön mukaiset vastuut, velvollisuudet ja yhteiskunnan toimijat velkaantumisen parissa, tuodaan paremmin nuorten tietoon yhteistyömenetelmien kautta	Nuorten velvollisuuksien ymmärtämisen kehittäminen
Velkaproessin selkeyttäminen nuorille	Nuorten neuvontatakuu toimintastrategiaan	Omatoimisuuteen kannustaminen ohjauksen avulla